

XX-B

X.D

2

7+108

APL 34, A	REC 103
. B	PRO 244
. C	PRO 245
. D	PRO 246
. E	PRO 247
. F	PRO 248

FLORVM, ET
CORONARIARVM
ODORATARVMQVE
NONNVLARVM
HERBARVM
HISTORIA,

REMBERTO DODONAEO
Mechliniensi Medico auctore.

ALTERA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXIX.

SUMMA PRIVILEGIORVM.

CAUTVM est Regio priuilegio, ne quis alius
præter Christophorum Plantinum, librum
cui titulus est, *Florum & coronariarum odoratarumq;
nonnullarum herbarum Historia*, Remb. Dodonæo Mechli-
niensi Medico auctore, imprimat, vel alibi impressum
vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscatio-
nis librorum, vt latius patet in litteris datis Bru-
xellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subsignat.

De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantia, ad toti-
dem annos, & sub pœnis iisdem, vt in superiori
Priuilegio; quemadmodum latius patet in litteris
datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.

De Langhe.

CLARISSIMO AC
 AMPLISSIMO VIRO,
 D. IOACHIMO HOPPERO, AV-
ratæ militiæ Equiti, Domino de Da-
lem, Regis Consiliario, & supplicum li-
bellorum magistro, cognato suo, Rem-
bertus Dodonæus Medicus: s. p. d.

EFLOREBVS, odora-
 tisq; ac coronariis stirpi-
 bus, Clarissime H O P-
 P E R E, multa nobis di-
 cenda occurrerent, si per
 dicēdi locos discurrere,
 & encomium ipsorum
 scribere cogitaremus: sed id faciendum
 nō instituimus, abunde esse rati, utilitatem
 eorum & quantum materiæ Medicæ &
 præsertim flores conferāt, in hac, ad te, præ-
 fatione paucis ostendisse. Nam de inuen-
 tione ac origine florum herbarumque: de
 amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-
 nibus

A z

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea quæ ex aspectu, odore vel tractatione florum, voluptas animi aut recreatio concipitur, quid refert verba facere? De origine siquidem, ac inuentoribus florum herbarumque, multa fabulosa apud Poetas & alios subinde auctores, tam Græcos, quàm Latinos reperiuntur, quæ longum & perquàm molestum foret huc referre. Maximum verò ornatum, maximumque decorem, summamque gratiam, hortos hinc accipere, notissimum est. Neque etenim ex vllis quantumuis artificiosè contextis, aut coloribus ornatis, topiarijs vel perticalibus scenis, vmbraculis aut alijs hortensibus operibus, tantum ornatus his accedit, quantum ex floribus, herbisque odoratis coronarijsue; absque quibus etiam omnia hortensia opera, ornatu, gratia, & amœnitate destituuntur. Voluptas autem & animi recreatio ex his ipsis, non nisi honestissima esse potest. Ad id enim quod pulchrum honestumque, hominem commonefaciunt. Suggestunt siquidem flores sua pulchritudine, coloris elegantia, formę præstantia, odoris suauitate ac fragrantia, generosis

DEDICATORIA.

5

nerosis animis honesti pulchriq̄ue, & omnium virtutum recordationē. Turpe namque, vt quidam sapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisq̄ue in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Utilitas porò quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut sterilis, sed fœcunda, varia, & omnino multiplex est. Profunt vel solo odore, non parum, deinde & alijs suis facultatibus, flores quamplurimum. Odore siquidem spiritus refouent, reficiuntq̄ue; collapsas vires reintegrant; torpentem animum non rarò excitant; subinde remorantem somnum clemēter conciliant; & inter ea quæ ὀσφραγὰ siue odorabilia nuncupantur, principem facilè locum tenent; facilè videlicet parabiles & amica naturæ consuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremo Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nō ita familiaria sunt, sumptuosiora interim, neque cuius statim & promptè parabilia: flores verò horti, & subinde arua sponte etiam suppeditant. Alijs verò suis facultatibus, calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, discutiendi, resol- uendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, & si quæ sunt similes; sic conducibiles flores sunt, vt nulla corporis pars malè affici possit, cui non ex floribus remedium adhiberi queat: pauca item compositiones mixtaque medicamenta, quæ non flores aliquos admittant. Capitis doloribus & plerisque aliis eiusdem morbis, flores medellam conferunt. Pulmoni, lateriue dolentibus flores præsidio sunt. Ventriculum corroborant: aluum laxiorem reprimunt; eandem adstrictam laxant & aperiunt. Iocinoris & Lienis medicamentis flores permiscentur. Si calculi, coli aut visicæ dolor urget, flores præsto sunt. Uteri dolores leniunt: menses sistunt & citant. Antidotis & aliis compositis medicamentis magna utilitate admiscentur. Recipiuntur in cataplasmata, malagmata, emplastra, unguenta, fodus, balnea. Rara absque floribus enemata. Oleorum ex floribus multæ compositiones. Condiuntur flores. Fiunt ex floribus tragemata, serapia; elicitor ex ipsis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires
com-

communicant. Ita nullam alicui stirpi indidisse facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit, & subinde etiam cumulatiùs contulerit. Et tantum quidem abest, vt florum materia vel ieiuna sit aut sterilis; vel ad medicinam nihil faciat; vti sycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant, qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac simplicium medicamentorum, adde etiam compositorum notitiam, medico non necessariam opinantur: imò veluti superfluum temerario ausu damnant: ad solos Pharmacopœos eam, aut mulieres reijcientes, & pertinere iudicantes. Qua vel sola sententia se indignos titulo ac nomine medici planè ostendunt. Nam ita cohærens stirpium, herbarum & reliquorum simplicium medicamentorum, & multorum compositorum cognitio, alijs artis partibus est, vt nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis sit & imperitus: vt & nos alibi, & Galenus quoque ipse manifestis verbis scriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis suæ instrumenta cognita & in nume-

rato habere debet, quomodo ea ignorans medicus, ab artis suæ imperitia excusari poterit? Inter instrumenta siquidem quibus ars medendi in curationibus morborum utitur, ipsæ sunt stirpes earumque radices, cortices, medullæ, folia, flores, fructus, semina, succi, lacrymæ, & quæ sunt alia. Necessum namque est huiuscemodi medicos sæpenumerò hæsitare, & veluti palabundos diuagari, ac in grauiissimos perniciosissimosque errores labi. Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam, magnifico tamen titulo superbienti accidisse, à fide dignis accepimus. Præscriperat is cuidam Diagridij drachmas duas; monente autem Pharmacopœo excessum quantitatis esse nimium, & percunctante eo, an pro Diagridio cogitasset Diatragachantes scribere; responsurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes esset. Adeò stupidus, omnisque materiæ medicamentorum, atque etiam artis ipsius magnificus iste λογιάτρος fuit: ut quantum inter Diatragachantes arteriacam compositionem, ac Diagridium medicamentum potentissimum bilem per aluum

uum subducens, discriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici uoluit ex herba quæ Latinis Thyrsus dicitur (ita siquidem scriptum eius habebat) ipse tamen & multum arrogans, & fastu quodam sibi plurimum in modum placens; persuasumque habens, se omnes quotquot sunt medicos, iudicio & eruditione superare, quum tamen serò artem cognoscere cæperit ex pædotriba medicus factus. Meminisse hunc oportebat Thyrsum non aliquam herbam esse, sed propriè quidem hastam aut facem hederis obuinctam; metaphorice verò Thyrsos, cuiusuis herbæ cauliculos superiores, in quibus flores gignuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui ubi apud Galenum in compositione quadam Origani Onitidis nomen reperisset, ægrotanti mox cuidam compositionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignoranti qualis herba Onitis esset; & percunctanti, quum non haberet quod responderet; suggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onitide, Ononidem substitui permisit, herbam

multum ab Origano Onitide differentem. Atque in tales errores medicos perducit, & stirpium materiæque medicæ imperitia, tum & neglecta ea artis pars, quæ sola propriè Medicinæ nomine appellari meretur: curandorum videlicet morborum ratio ac methodus. Fieri etenim non poterit, ut doctus & in operibus artis versatus exercitatusque Medicus, in huiusmodi errores labatur. Dosim siquidem, iustumque pondus singulorum exactè tenebit: ignota, vana, & quæ in rerum natura non sunt, aut quæ ipsi somnianti vel deliranti occurrerunt, ad usum ducere non putabit: in veterum compositionibus si vnum aliquod desideretur, non nomine ac appellatione simile, sed viribus ac facultate respondens substituet, alteriusque deficientis loco addet. Ex his quantum stirpium materiæque medicæ notitia, medico sit necessaria, plenè & abundè constare potest: & quàm nihil à nostra professione aut artis in qua versamur exercitatione peregrinum aut alienum sit, hoc quod tractauimus argumentum: quum inter stirpes, non postremo flores sint loco; & hu-

& humanis vsibus variis multisque modis vtilis. Et de florum quidem vtilitate hæc satis.

N V N C ad te, clarissime ac amplissime Hoppere, me conuerto, atque hanc nostram de floribus ac odoratis coronarijsque nonnullis herbis historiam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ nostræ amicitiae veluti pignus quoddam apud te futuram; aut absentis cognati & amici *μνημόσυνον*; sed præcipuè & maximè nonnullæ cōgratulationis ergo. Posteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hispaniæ &c. Rex Catholicus sibi obstringat ac deuinciat, honoribus nō exiguis augeat, alijque proceres & magnates summis fauoribus prosequantur; de his tibi, Historiæ huius nostræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adolescentia coaluit amicitia, putavi: ne videlicet amici & cognati officio defuisse videri possem. Solent siquidem amici, prosperis & lætis amicorum rebus non solum gaudere & exultare, verum & verbis ac factis lætitiā exprimere & ostendere. Prodit igitur Historia

ria

ria hæc nostra, & maximi ac potentissimi Regis fauorem & munera, deinde & aliorum nobilium ac magnorum procerum amicitiam tibi gratulans, omniaque fausta & felicia deprecans. Reliquum foret eam commendare, nisi iam dudum gratam tibi ac iucundam futuram, certus essem. Proinde & ne verbum vllum quidem addo, optans modò, studiosis omnibus vtilem, & æquè ac tibi, acceptam esse posse, Bene vale, clarissime Hoppere. Nonis Ianuarij, Anno 1568. Mechliniæ.

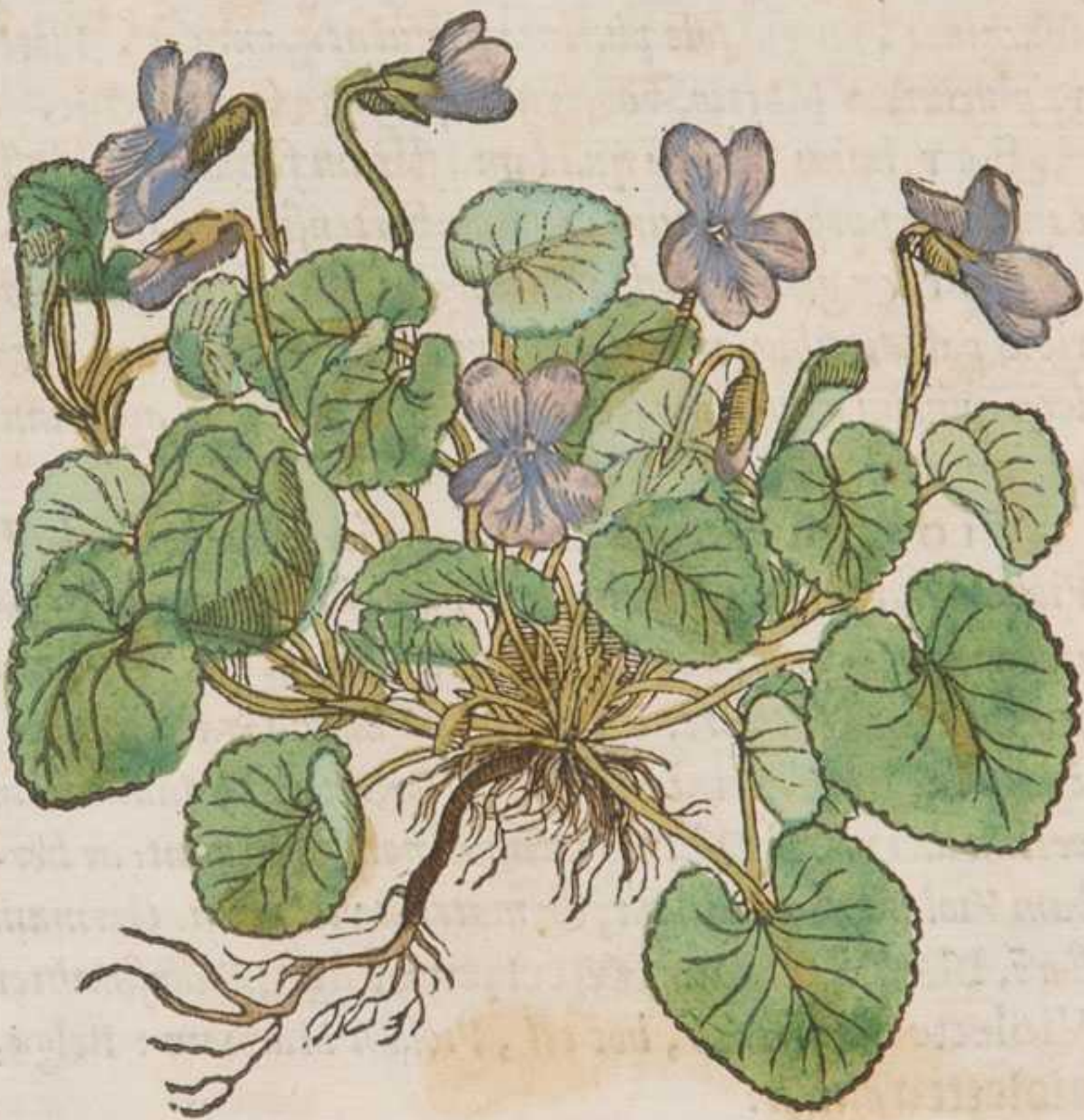
R E M-

13

REMBERTI DODONÆI
FLORVM ET CORONARIARVM
ODORATARVM QVE NON NVLLA-
RVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PURPUREA
VIOLA. CAP. I.

NIGRA siue purpurea Viola mox à radice fo-
lia promit, multa, lata, venosa, per ambitum
leuiter crenata, hederae folijs rotundiora, te-
nuiora, nigrioraq; presertim parte superiore;
inter quæ medijs, tenues exeunt styli, & in singulos flores
singuli,

singuli, pulchri, odorati, colore in cœruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed raro candidi, ex quinque parvis foliolis compositi, quorum infimum maius; ac deinde pensiles caliculi, qui per maturitatem in tres partes dehiscunt. Semen paruum & in rotunditate oblongum est. radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur.

VIRET hyeme pariter ac æstate, frigoris patientissima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumque margines, pingui solo plurima frequensque emicat. Flores ut plurimum Martio, ubi serius Aprili prodeunt mense.

EST huius generis quedam, florum foliata multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortensis utraque.

EST & genus quoddam sylvestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis, nascitur id, & locis quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verum arido sterilique solo.

VIOLAM autem Græci ἰοῦ, & ἰοῦ πορφυροῦν, id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò & ἰοῦ μέλαν ἢ μελάνιον, hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpureæ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellarique ἰοῦ, & ab his Ianthinam vestim dici refert. Officina latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germanis florē, blau veiel/ oder Bwertzen violen; Galli similiter Violette de Mars, hoc est, Violam Martiam: Belgæ, violetten dicunt.

Ἰοῦ autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, ut refert Hermolaus, quod Nymphe quedam Ionia, florem cum Ioui primum dedere muneri. Alij ἰοῦ dictum affirmant, quòd cum Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomē accepit. Atque inde etiam

Latinis

Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamē Eclogā 10. Vacciniū à Viola differre ostēdit.

Et nigrae Violae sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturae libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriae prodidit. Tinctores, inquit, cum volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conseruescere faciunt ad ignem: deinde cum est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimētes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretviam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem: Quae autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur.

Silis Attici
color.

AD VIOLAS revertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, utiles sunt: pectoris, asperae arteriae, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinetis, renum, & vesicae nimios calores restringunt: ardentium februm ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.

QVOD ex violis fit $\delta\rho\sigma\acute{\alpha}\tau\omicron\nu$, siue uti Actuarius nominat $\sigma\epsilon\rho\acute{\alpha}\pi\iota\omicron\nu$, si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes ipse fuerint maceratae, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.

FIT & ex Violis oleum quod refrigerandi humectandiq; potentia pollet: temporibus illitum somnum clementer conciliat,

ciliat, quem calida aut sicca intemperies remoratur: cum
 oui luteo sedis & hemorrhoidum dolores mulcet: additur
 quoque vtilissimè cataplasmatis refrigerantibus, ac dolorem
 sopientibus.

SIT autem oleum, in quo Viola macerantur, aut ex im-
 maturis Oliuis, Græci ὀμοτριβὲς ἢ ὀμφοάριον nominant:
 aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & viola
 ipsæ recentes humentesq; oportet. Arida etenim iam deper-
 dita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis non-
 nihil adeptæ videntur.

RECENTIORES aridas violas, medicamentis que
 cor roborare creduntur, vtiliter admisceri sentiunt.

FOLIA Violarum in olere sumpta, refrigerant, hume-
 ctant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflam-
 mationes mitigant, cum per se, tum cum polenta imposita.
 Imponuntur & æstuanti stomacho, & oculis, Galeno teste.
 Dioscorides sedi etiam excidenti imponi scribit.

PRODESSE autem excidenti sedi possunt, non vti
 adstringens aliquod sedem reprimens, sed veluti molliens
 & malacticon, qualia sepe numero prius admouenda, quam
 reduci ea, præsertim inflammata, queat.

PLINIUS violas quoque ait, crapulam & grauedi-
 nes capitis, impositis coronis olfactuue discutere; anginas
 ex aqua potas: id quod purpureum est ex ijs, comitialibus
 mederi, maxime pueris in aqua potum: semen scorpionibus
 aduersari.

Plinij locus
 suspectus.

IN quibus verbis, quod de purpureo floris additur, ac-
 cessorium esse, & ex Historia Asteris Attici translatum,
 suspicandum, & non temere, videtur; Dioscorides etenim
 florem purpureum non violæ, sed Asteris Attici, cum aqua
 potum anginis, & comitiali in morbo pueris auxiliari,
 scribit.

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA tricolori Viola exigua sunt, ac initio quidem
 rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modicè ser-
 rata:

B

rata:

rata: caules infirmi, tenues, angulosi, geniculati, palmi longitudine: flores longiusculis pediculis insident, purpureæ Viola forma similes, & magnitudine vt plurimum pares, triplici colore splendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq; vel ceruleo; quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cum odorem exiguum aut nullum habeant. In summis duobus flosculi foliolis, & subinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extrema parte, purpureus relucet Viola nigra. Mediis vt plurimum, ac nonnunquam inferiori candidus aut ceruleus insidet. Luteus non raro inferius foliolum vel magnam eius partem, semper autem flosculi medium, intercurfantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vasculis, ochri magnitudine continetur, quæ deciditibus succedunt floribus, & vltro semine iam maturo dehiscunt. Radicibus nititur fibrosis.

IN aruis pluribus locis exit: nascitur & in hortis, & crebro quidem sua sponte, syluestri speciosior & elegantior.

VERE vnà cum Viola nigra aut paulo post emicat, estate dein tota & maxima Autumni parte, ac subinde etiam hyeme floret.

IACEA à plerisque nominatur: est tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores pensees nuncupant qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani Freyscham kraut / vnd Drycfelticheyt blumen appellant, Cum φλογι Theophrasti conuenire videtur, quod φλόγιον etiam dicitur, & flos est tantum syluestris absque odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulo post exiens, plurimumq; durans: cuiusmodi hæc tricolor Viola est, quæ vti scripsimus, natura sua syluestris est atque inodora, & diutinè

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. 19
diutinè floret. φλόγα autem siue φλόγιον, Gaza Violam
flammeam interpretatur.

QUALITATEM herba habet, frigidam quidem
obscuram, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosique
succi, vii Maluæ, particeps: emollientis ea de causa quoque
facultatis, verum minus quam illa. Prodest, vt recentiores
aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quo-
rum conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subue-
nire creditur. commendatur item ad pulmonis pectorisque
inflammationes, & ad scabiem corporisque pruritus. vlcera
quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA
ALBA. CAP. III.

LEVCOII voce plura Violarum genera comprehen-
duntur, quorum in florum quidem colore præcipua, sed ta-
men & nonnulla in foliis differentia. Possunt hæc in duo
genera distingui. Vnum genus cui folia candidiora & mol-
liora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis
nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris co-
lore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera rursus duo:
maius videlicet & minus.

MAIORI, caulis est bipedalis aut altior, rotundus, in
alas nonnullas diuisus: folia oblonga, candida, mollia, &
veluti lanuginem habentia, salicis foliis quodammodo simi-
lia, verum molliora. flores odorati, ex quatuor foliolis con-
gesti, secundum cauliculos, superiori parte in tenuibus pe-
diculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex pur-
pureo punicei, aut cineri candidiori proximi, subinde varij.
siliqua inde sequuntur, oblongæ, angustæ, in quibus semē la-
tum, planū et rotūdum. radicibus nititur fibrosis, sed validis.

20 LEVCOION CANDIDVM MAI.VS.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. 21

Floret primo Vere & tota propemodum aestate, altero à satione anno, deinde & aliquot sequentibus, si diligentia & cura adhibitis, hybernis mensibus à frigore arceatur.

MINUS genus à priori, non forma, sed magnitudine sola differt: caules foliaq; habet similia, sed minora: flores etiam non vnius coloris, sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: siliquas etiam & semina similia. Floret istud genus, non quidem Vere, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidē quo satum est anno: hyeme perit.

EST verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoq; Vere flores incipit, & maiorem curam hybernis mensibus, ne à frigore offendatur, requirit.

SERVNTVR autem in hortis Leucoia.

EST tamen & silvestre quoddam Leucoion humilius ac minus, quod in Zelandia maritimis sponte exit; ac in Narbonensi quoq; Gallia, iuxtaq; Monspelum, vti Gesnerus scribit, etiam reperitur.

IAM & Leucoion quoddam etiam est bulbosum, de quo subsequenter capitibus.

APPELLATUR autem λευκόιον, Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Nostri maius genus, **Stock** **Violieren** nominant; minus verò, **hecte** **Violieren**: Virumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differētiam lutei, quod præstantissimum est, non improprie dici potest.

FACULTATE autem Leucoia hac, lutea Leucoio haud dissimilia videntur; viribus tamen infirmiora.

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

LVTEO Leucoio caules sunt ramosi, virentes; folia oblonga angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-

dididi foliis minora: flores lutei perquam odorati; siliqua tenuis oblonga, in quibus semen latum. Totus frutex lignosus hyemis rigorem facile sustinet.

FLORET Aprili & Maio, & si hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius.

IN peruetustis muris, in ruderibus & aliis saxosis locis libentius nascitur; seritur et in hortis iuxta parietes ac muros.

HVIUS Leucoij quoddam quoque est genus, flore multiplici, cui siliqua nulla. Seritur hoc surculis, & in hortis colitur.

Λευκόιον & istud Græci nominant, & λευκόιον μέλιιον, Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri est: nostris, steen Violieren. Parietinas aut saxatiles Violas dixeris, & geel Violieren. Germanis geel Violatē: Gallis Girofflees iaulnes.

EST autem Leucoij frutex vniuersus, vt Galenus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui sint sicciores, magis etiā quam virides.

DIOSCORIDES lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit; & huius aridos flores in defensionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere: cerato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris aphtas: semen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus educere: radices cum aceto impositas, lienem reprimere, & podagricis prodesse.

HIPPOCRATES lib. de natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicē, eodem quoque modo sumendam tradit.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata: caules cubi-

cales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circumdatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucoiis similes, coloris aut candidi aut rubenti, dilutæque purpureæ; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & validæ.

NASCITUR in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Junio mensibus potissimum floret; non raro tota æstate floris eius productio.

GALLI Violettes des dames, & Girofflees des dames appellant, hoc est, *Violas matronales*; nostri corrupta voce, *Damas bloemen*. Germani *Winter violen*; id est *Violas hybernas* siue *hyemales*.

SUNT autem harum *Violarum* herba quidem folia, gustu acris & calida, *Erucae* cuius species videntur, sapore & facultate proxima.

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, *Viola latifolia* prouit, virentia, lata, per ambitum crenata, *Alliaria* vocatæ herba similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores *Leucoij* colore purpureos subceruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuissimis membranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodammodo *διχοτόμου* *Lunæ*, inter quæ media tertia membrana: radices subsunt crassæ, cæcidæ, in diuersa tendentes, *Pæonia* fœminæ alterius, radicibus quodammodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ.

BELGÆ hanc *Violam* vnà cum aliis in hortis serunt: flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.

BVLBONAC aut *Bolbonac* voce barbara vulgo, nos *Violam latifoliam*, aut vt plarisque placet, *violam peregrin-*

nam nuncupare maluimus. Brabanti *Wēnincbloemen* à siliquarum forma, denarium quadammodo referente, & *Paeschbloemen* quod circa Pascha solennitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum plerique Lunariam, alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum media membrana argenteo splendore, quo, decidentibus per summam siccitatem cum semine ex utraq; parte membranis, nitet. Veterum autem *Thlaspi* alterum videtur, quod videlicet à *Crateua* describitur, à *Thlaspi Crateuz.* nonnullis *Sinapi Persicum* appellatum.

NAM vt Dioscorides ait, *Crateuas Thlaspi* quoddam recenset *πλατύφυλλον ἢ μεγαλόριζον*, id est, latifolium & magnis radicibus; qualis omnino *Viola* hæc est, quam latifoliam cognominauimus.

HVIC latis folijs & siliquis planis ac rotundis similis est & alia quedam *Viola*, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marcescit. Sunt huic caules lignosi cubitales: folia multa lata, siliquæ planæ & latæ, utraque paulo minorâ quàm prioris: flores candidi instar *Violæ matronalis*. Reperitur in hortis; floret æstate.

CÆTERVM facultate ac potentia, *Latifoliæ Violæ* semen calidum quidem, & siccum est, gustuque acre, *Thlaspi* semini sapore et viribus simile: radices acrimonia quoque nonnullæ sed non multæ participes sunt: eduntur cum acetarijs, vt quarundam aliarum.

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO
SYLVESTRI DIOSCORIDIS.

CAP. VII.

MARIANA *Viola* folia primum habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris *Buglossi* folijs nigriora, minora minusque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos,
ali-

aliquantulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora. flores in summis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras incisuris quinque sed non profundis diuisi, & angulis non perinde vti aliorum syluestrium raporum acutis; coloris vt plurimum in caeruleo purpurei, subinde candidantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquam dehiscant quinquangulares sunt. Post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semen exiguum, subruffi, & eius cuius Castaneæ fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingrati saporis.

NASCITUR, vt aiunt, in syluis & montibus, nec non in opacis quibusdã tractibus, vt Matthiolus refert, plerisque Italia & Germania locis: apud Belgas in hortis colitur.

IUNIO, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul, sed particulatim floret.

VIOLA Marianam nostri appellant, & vulgo Mariettes. Recentiorum plerique Medion esse volunt.

MEDION autem Dioscorides tradit folia habere Medion. Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascensentem: fructum paruum similem Cnico; radicẽ dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cũ qua descriptione Viola mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semini haud simile; utpote valde minutum, & subruffi, vt scripsimus, coloris.

QVAS ob causas Viola Mariana non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum syluestre videtur (ρογγύλη
ἀγρία)

ἀγρία quæ Græcis dicitur) cum cuius descriptione magis conuenit . Nam fruticosa est stirps & ramosa , cuius lobi siue capitula appendentibus aliquot loculis circumtectâ, quibus sublatis interior lobus siue capitulum conspicuum est : quale Rapum syluestre esse , ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat . Quæ tamen si superfluorum quorundam accessione corrupta , Rapo tamen syluestri propriissima complectitur .

Dioscoridis
locus corru-
ptus.

DESCRIBITVR autem Rapum syluestre à Dioscoride his verbis. ἀγρία γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχναῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἔξ ἀκροῦ λεῖος. φύλλα εχρυσίαι, δακτύλου τὸ πάχος, ἢ καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφαλοειδῆς ἐστὶ λοβός, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, ἔξωθεν δὲ λευκὰ ἐνδοθεν. id est, Rapum syluestre, nascitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, summa parte leuis: folia habens leuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cum aperiuntur, alius capituli modo lobus subest, in quibus semina nigra, contrita verò intus candida.

γογγύλη
ἀγρία.

IN qua descriptione, quæ de leuitate summorum caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interiori eius medulla candida traduntur, ad syluestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed aliò pertinent. Huius siquidem syluestris Rapi caules aut folia non sunt leuia, sed aliquantulum hirsuta: semen etiam non nigrum, verum subruffum, & castaneis, vt diximus, colore affine.

VIDENTVR autem, quæ de leuitate foliorum & summorum partium, Rapunculo conuenire; aut Campanula, de qua in sequentibus capitibus, quæ fortè & Rapi syluestris species habita est. semē verò, quod hic describitur, satiuæ Rapi est. Ita pluriū stirpiū descripiōes inter se confuse.

C A T E

CÆTERVM quod ad facultates attinet, radix *Violæ Marianæ* refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentia: esui vt aliorum syluestrium Raporum apta est, & non incommode acetarijs additur.

DE ALIIS SYLVESTRIBVS
RAPIS. CAP. VIII.

SVNT verò & multa alia Rapi syluestris genera, *Calathoide* florum figura, & radicibus *Violæ Marianæ* haud multum dissimilia.

VNI, quod à *Viola Mariana* alterum, caules sunt cubitales aut altiores, angulosi, asperi, hirsuti, folia aliquantulum aspera, lata, in acutū desinentia, per ambitum crenata; vrticæ folijs & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules exeunt, *Violæ Marianæ* floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani *Balskraut* / Nostri *Balscruyt* / id est Latinè *Cerucariam*, & *Cerucariam maiorem*, Græcè *παραχίλιον*, plerique *vuulariam*, Fuchsius *Campanulam*. Cerucaria,
maior.

TERTIVM genus caules habet breuiores: folia minora, candidiora, minus aspera, oblonga, *Salvia* folijs similia: flores *Cerucariæ* minores, colore proximi *Violæ nigrae* dilutam purpuram referentes, qui non vt aliorum deorsum nutant, sed sursum eriguntur, plures simul summo caule exeuntes. radices quoque similes. Hoc genus plerique *Cerucariam minorem* appellant. Nascuntur hæc duo, in Germania ac Belgio plerisque aridioribus locis secus pratorum margines, et crebrò locis senticosis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.

HIS autem simile & quartum genus est, caules istud quoque breuiore facit: folia lata & Ceruicaria prioris proxima, minus tamen aspera, minusq; per ambitum crenata. flores deorsum pendent, coloris vt plurimum diluta & quasi ex ceruleo rubentis purpurea. proradicibus, multae, tenues, transuersim & obliquè serpentes fibrae sunt, à quibus multae oblongae, candidae radicle, Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facile seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari potest.

QVINTVM genus, quod vulgo Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, angusta, laeua: flores Ceruicariae minores, ceruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, esui aptas. Exit in aruis, multis locis frequens: floret plurima aestatis parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Istud genus vulgo, vti diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum appellant: Germani Rapuntzel: Nostri Raponce: Galli Raiponce.

HORVM omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi verò rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos acutos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis siue pericardijs circumtectis, vt sunt Viola Mariana; quae eam ob causam, nempe quòd capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum syluestris Rapi descriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quae tamen & omnia Rapa syluestria sunt.

6. PRÆTER hæc verò & sextum quoddam genus est & superioribus forma aliquantulum differens. huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora: caules dodrantales, summa parte veluti spicam parvorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequàm panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore aliàs candidi, aliàs cerulei, aliàs purpurei: floribus capitula parva succedunt, rapunculi capitulis ferè similia, verum minora, multa circa caulem simul arctèq; composita: radices candidæ, ut aliorum raporum sylvestriũ. Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutofoq; solo. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica; quæ iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumq; caudis propemodum asimilis, e a de causa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta. Qua de causa ab alijs Rapunculum Alopecuron dicitur, ad differentiam videlicet veri & legitimi Alopecuri.

RADICES porrò omnium horum refrigerantis potentie sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vnà cum alijs acetarijs edi. Sunt etiam qui Ceruicaria radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.

DE VIOLA CALATHIANA

CAP. IX.

CALATHIANA Viola caulibus exit dodrantalibus, renuibus: folijs oblongis angustis binis ex aduerso positis: flores & in cauliculorum summo, & è foliorum sinibus prodeunt oblongi, calathoeides, sursum hiantes, in ceruleo saturato purpurei, staminibus in medio candidis, Rapi sylvestris

*stis floribus quodammodo forma similes, quinquangulares
 similiter nondū completi, & quinque per circumferentiam
 fissuris diuisi, sed minus patētes angustiores & minores: se-*

men exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices subsunt tenues oblongæ, subinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuisæ, gustu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & iisdem quibus Erica humidioribus locis: & in pratis quidem procerior, auctuq; amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto et Septembri floret.

APVD nostros vulgo nomen non habet; sunt tamen qui blaw *Leliekens* id est, cæruleum Liliū nuncupent: Ananiensia rura vulgo Pettimborsa vocant, Matthiolo teste: Plinio dicta videtur Calathiana Viola, de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis: In totum sine odore, minutoq; folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni, ceteræ Veris. Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens, plura & non ita succisa verba adducit: Calathiana, inquit, munus Autumni, Violæ ceteræ Veris; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili, in totū sine odore, calathi similitudine, Autumno tantū proueniens, tanta coloris pulchritudine, vt cæruleum ipsum, quod imitatur, prouocet: in pratis post æstatem emicat; Autumnalē Violam nominat. Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè *Lungen blume* dici refert.

QUALITATE autem hæc Viola calida est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur, facultate quodammodo similis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.

DE CAMPANVLIS. CAP. X.

CVM syluestribus Rapis similitudinem quandam habere videntur, quas Campanulas vulgo nominant. Earum tres nobis obseruare contigit species. Vnam maximam;

nam; alteram mediae magnitudinis: tertiam sylvestrem minimam.

1. MAIOR siue maxima Campanula folia habet prima terraeq; proxima lata & violae nigrae forma similia, sed tamen paulo maiora; quae vero circa caules, quos validos & praeraltos promit, oblongiora, utraq; saturi viroris. flores secundum caules gignuntur plurimi Rapunculi floribus maiores ac patentiores, campanulis ac tintinnabulis fere asimiles, caeruleo nitentes colore; staminibus in medio candidis. radix nouellis plantis oblonga & digitalis fere crassitudinis; vetustis vero in multas distributa.

2. MEDIAE magnitudinis Campanulae folia non modo caulibus agnata, verum & prima angusta sunt & oblonga, saturato quoque & virore splendentia: caules striati bicubitales & altiores; circa quorum partes superiores flores, prioris satis similes; vel colore caerulei, vel candidi.

3. TERTIA sylvestris minima, maiori similis est, sed tamen omnino minor: prima etenim eius & terra proxima folia lata sunt & Viola nigrae folijs satis similia, attamen non tam magna: reliqua vero oblonga & angusta; flores similes caerulei subinde candidi, saepe Rapunculi floribus maiores: radices vero tenues & fibrosae.

TRES haec lacti similem succum praebent, cauliculis & folijs vulneratis, flores earum nondum completi quinquangulares quoque sunt, & patentis in quinque similiter angulos exeunt, & capitula similiter quinquangularia, Rapunculi & aliorum sylvestrium Raporum satis similia, sed foraminosa & perforata, in quibus semen perquam exiguum. Putari hinc possent fortassis Raporum sylvestrium esse species; sed quia radix earum edulis non est, aliud videntur referenda.

PRIORES duæ in hortis seruntur : tertia passim in Belgio iuxta aruorum & agrorum margines reperitur.

OMNES Iunio, Iulio & Augusto florent.

VVLGO Campanulas nuncupat, pleriq; Belvedere/ Sed Italis Belvedere, Græcorum Osyris est, cum qua Campanula similitudinis nihil habent.

ET primam quidem harum sunt qui Columnarem, & quidem Plinij iudicent, cum tamen herba Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alij Anthemum Plinij faciunt, & huius quidem nomen in multis exemplaribus reperitur, sed deprauatis. Legendum siquidem est, non Anthemum sed Eranthemum lib. XXVI. cap. VIII. Eranthemum autem Anthemidis est species, flore roseo colore rubens, multumque ea de causa à Campanulis differens.

1.

Plinij locus relatus.

SECUNDAM Matthiolus phyteuma esse existimat; at nobis tum hæc, tum aliæ Campanulæ Iasionæ similiores videntur: Phyteuma verò esse Antirrhini sylvestris species, de qua inferius suo loco. Ait etenim Theophrastus ἰασίωνος florem unico folio constare, similitudinem autem plurimum ostendere, quæ tamen non separentur, & superiorem floris partem angulosam esse. Talis certè Campanularum flos est, uti & omnium similiter Raporum sylvestrium (excepto generis sexti) quæ tamen ea de causa Iasiones esse affirmari non possunt; si modo eadem Theophrasti & Plinij est Iasionem. Plinius siquidem Iasionem lac ait habere copiosum, quod sole Campanulæ præcipuè fundunt.

2.

DVBITET fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionem existimet, quod Plinius olus esse Iasionem scribat sylvestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est, omnis herba edulis, et Campanula olus est, cum et eius folia edi posse non sit dubium: repunt verò & in terra subinde secunda

ac tertia radices, atque ea de causa citissime vna aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem etiam non raro candidum esse scripsimus.

Iasione.

THEOPHRASTI autem de Iasione hæc sunt verba, lib. I. vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, vt flos Iasiones, huius etenim non separatur vllum in flore folium. neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa.

DE Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

3. PRÆTER verò has campanulas, & alia quedam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuisi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores parui, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdum patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti alia Campanula, referunt: radices tenuissima sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fecundo solo: Iunio & Iulio floret. Anonymos nostris est herba; non esse Onobrychim, quod quãdoque suspicati fuimus, satis constat. Campanularũ videtur esse species, non tamen Iasiones, cum lac nullum vulnerata fundat.

FACULTATEM autem Campanulae compertam nullam habent, cum nullius in medicina sint vsus.

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIUM plures sunt species, non modò florum colore, sed & foliorum forma coloreq; dissidentes.

VVLGA-

C 5

VVIGATISSIMA purpurei floris est, cui longa lata per ambitum crenata, dilute virentia folia, Verbasci quodammodo similia, minora tamen minusq; lanuginosa; caulis rectus rotundus; à medio sursum versus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, sed ab vno caulis latere supra inuicem, aut vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων dispositis, deorsum versus dependentibus, forma oblongis, intus cauis dactylotheticis propemodum similibus, colore ex rubore purpureus, punctis quibusdam candidis intercurrentibus; quos rotunda sequuntur vascula, in quibus semen exiguum: radices multe tenues fibrae sunt.

PLÆRISQVE Germaniæ & Belgij locis saxosis & vmbrosis, in montium conuallibus, & vbi ferri & Lithanthracon fodinae vicinae sunt, sponte exit: transfertur etiam in hortos.

2. ALTERA Digitalis, priori folijs similis est, longioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò cãdidi aut subinde dilute in candido purpurascetes.

3. TERTIA, folia habet angustiora, venosa, glabra, saturato virore nigricantia, auersa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil serrata: flores huic lutei, forma prioribus ferè similes.

4. QVARTA digitalis folia promit tertiæ similia, in virore quoque obscuro nigricantia, & candidiora similiter parte auersa, sed minora & angustiora: flores paruos, deorsumq; dependentes, verum minores, colore subluteos aut pallentes.

APPELLANT autem Germani quidem hanc stirpem vulgari lingua Fingherhut & Fingherkraut: Belgæ Fingherhoet: Galli, Digitale, aut, quidam aiunt, Gants nostre dame: Fuchsius appositè Latine Digitalem nuncupauit

DE LYCHNIDE CORONARIA. 43

pauit. Nonnulli *Ἐρυαλλίδα* nominant, & *Verbasci* speciem *Ἐρυαλλidis*.
 faciunt; quæ *λυχνίτις* dicitur. Sed *Lychnitis* siue *Thryallis*
 folia habet pinguia, crassa & hirsuta, ad *ellychnia* in lucer-
 nis apta, qualia minimè *digitalis*, cuius tam crassa aut hir-
 suta non sunt, vt *ellychnij* vicem explere queant.

FACULTATEM autem *digitalis* quidem folia, cum
 amara sint, calidam obtinent & siccam, cum nonnulla ab-
 stersione coniunctam, interim tamen nullius sunt vsus, nec
 medicamentis vllis admiscuntur: flos solus, sola pulchritudine
 & forma placet gratusq; est.

DE LYCHNIDE CORONARIA.

CAP. XII.

LYCHNIS coronaria folia gerit oblonga, pollicis la-
 titudine aut paulo latiora, mollia, lanosa, cana, *Verbasci* fo-
 lijs minor a quidem, sed candidiora & lanuginosiora; caules
 cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanugino-
 sos, in plures breues alas diuisos; in quarum summo singuli
 flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, sed inodori, *Viola ma-*
tronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo
 fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilutè rubentes, ex
 foliolis vt plurimum quinis, rarissimè senis nec pluribus con-
 gesti; nisi floris foliolis (quod vt alijs floribus hortensibus, ita
 & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum
 apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues. Se-
 ritur in hortis; Italiae, Germaniae, Galliae, Belgioq; familia-
 ris: apud Auanienses autem, vt *Matthiolus* refert, etiam
 sylvestris, sponteq; exit. Iunio, Iulio ac Augusto aestiuis
 mensibus florum exortus.

NOMINANT hunc florem Germani, *Frauwenn*
roszlin/ *Marië roszlin*/ *Marghen roszlin*/ et *Him-*
mel

mel rosulin: Latinè *Dominarum rosam*, *Marianam rosam*, *Celi rosam* & *celi florem*; Belgæ **Christus ooghen** id est, oculū Christi; Galli, **Oeillet**, & **Oeillet** Dieu. Dioscoridi *λυχνίς στεφανωματικὴ* est, hoc est, *Lychnis coronaria*, siue *satiua*. *Gaza λυχνίδα* *lucernulam* conuertit. Videtur eadem & *λυχνίτις ἢ λυχνίτις* per γ, esse *Verbasci* species, quæ & *θρυαλλίς*: folia siquidem habet mollia, hirsuta, ad lucernarum funiculos siue *ellychnia* apta, cuiusmodi *Lychnytidis* esse Dioscorides testatur: florem item ut plurimum rubentem habet, qualem *θρυαλλίδος* esse, Nicander innuit, rubentem eam in *Theriacis* nominans:

ὅσα τε λυχνίς ἐνεργεῖν, ἐρευνθήεις τε θρυαλλίς.

In quo versiculo *Lychnis* intelligi debet syluestris, ut ipse Nicandri interpretis monet, ne coronariam *Lychnida* à *Thryallide* differre hinc quis existimet. Conradus Gesnerus hunc Iouis florem & Græcè *διδὸς ἄνθος* nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter *Lychnida* & Iouis florem, lib. 6. distinctionem facit; æstiuæ sunt, ait, *λυχνίς, διδὸς ἄνθος* &c. & similiter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophrasti verba referens; succedunt illis æstiuæ, scribit, *Lychnis* & *Iouis flos* &c. Est autem *διδὸς ἄνθος* siue Iouis flos, flos æstiuus, coronarius, absque odore, cui radices lignosæ; Theophrastus lib. 6. Sunt verò & qui velint *Lychnida*, Plinij *Rosam Græcam* esse, quam refert, non nisi in humidis pro-
Rosa Græca.
 uenire, nec vnquam excedere quinque folia, *Violæ* magnitudine, odore nullo. Porro *Lychnidis* & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata, dicitur etenim & *ἀθάνατος*, quasi immortalis, quòd diutinnè pulchritudinem suam retineat. Item *ἀκυλόνιον, βαλλάριον* siue *Bellaria*, *γερανοπόδιον*, hoc est *Gruis pes*; *κορύμβιον*; & hanc esse *Corymben* Ruellius iudicat, cuius *Columella* lib. 10. hoc senario meminit:

46 DE LYCHNIDE CORONARIA.

Corymbe.

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe.

Tora.

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorum aciem obtundit. Iam et Lychnis hæc ταύριον dicitur: alia tamen, idem Ruellius ait, quæ Taura siue Tora vulgo nominatur, flore ceruleo, folio rotundo, radice Polypodij birsuta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur præterea Lychnis & σκῆπτρον, item μαλόιον, et Latine Genicularis.

FACULTATE autem Lychnidis coronaria semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioscoride.

DE LYCHNIDE SYLVESTRI.

CAP. XIII.

SYLVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, folijsq; mollibus, Coronaria Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; folijs item angustioribus, & caulibus tenerioribus, pluresq; alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubentibus; calycibus tamen maioribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans; radicibus longis & digitalis subinde crassitudinis. Iuxta prætorum, aruorumq; margines, & alibi sua sponte exit; transfertur etiam in hortos, in quibus quãdoq; florũ foliola multiplicat. Plurima æstatis parte, & in Autumnuũ vsq; floret.

NOSTRI Venetrekens appellant: Germani etiam Margen roslin / & wilde Margen roslin: item Lydweyck & wederstos; Galli Oeillets sauvages: Græcis λυχνίς ἀγρία: Latinis Lychnis sylvestris dicitur.

SUNT tamen & aliæ sylvestres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud similes. Sylvestris etenim Lychnis An-

nis An-

nis Antirrhinum quoque auctore Dioscoride : & similiter Leontopetalon , Apuleio teste, appellatur.

SUNT verò huic Lychnidi & alia quoque, quaedam nomenclaturæ, vt: τραγόναντον, ἀτόκιον, ἰσρακοπόδιον, λαμπάς, & apud Romanos Intybum agreste, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plerique Saponariam hanc nuncupant: est tamen et alia Saponaria, de qua Ocimastrum. inferius. Nonnullis etiam Ocimastrum esse videtur; at ὀκιμοειδές siue ocimastrum, Ocimo folijs simile est, ramosque habet breues dodrantales modò, radicemque tenuem & superuacuum. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga Ocimo nullatenus similia, & radices longas crassasque, quæ manifestam contradictionem, & euiden-tem huius cum Ocimastro differentiam ostendunt.

CÆTERVM Lychnidis syluestris semen, duarum drachmarum pondere potum, biliosa per aluum ducit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad ledendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita: auctor Dioscorides.

DE NIGELLASTRO. CAP. XIII.

NIGELLASTRVM folijs est oblongis, angustis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; utrisque hirsutis & pilosis; flore purpureo obscuro ad puniceum inclinante, Lychnidis satiuæ simili, sed minori; semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, siue calycibus vti syluestris Lychnidis continetur; radice tenui. In segetibus passim prouenit; intra quas Maio & Iunio floret.

GERMANI, raden/ratten/kornrosz / kornnegele / Belgæ, Coercoosen & negelbloemen appellat: Itali githone siue gitthone. Vnde plerique similitudine

vocis

vocis inducti, verum ac legitimum Gith siue Melanthium esse crediderunt: quos à veritate recessisse notius est quàm refelli debeat. A vero siquidem Melanthio non solum folijs, sed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith siue Melanthium, à seminis nempe nigredine, verum non simpliciter sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates siquidem μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, hoc est, Melanthium ex tritico. Octavius Horatianus Gith quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis, Nigellastrum, Githago, & pseudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis nielle & florem micancalū refert appellari, & Theophrasti ἀνθεμον φυλλῶδες esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscoridem, & ἀνθεμον φυλλῶδες siue foliosum Anthemidis species, cum Nigellastro parū cōueniēs.

CÆTERVM Nigellastri semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pessa cum melle subditum menses euocat; vt Hippocrates in lib. de morbis muliebribus testatur. Octavius Horatianus, semen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

DE CYANOFLORE. CAP. XV.

CYANO flori caules angulosi; folia verò oblonga sunt, acuminata, per oras aliquo modo angulosa, in virore albicantia; capitula in summo cauliculorum rotunda, turbinata, & in angustius se contrahentia ex multis paruis veluti squamis sibi inuicē impositis, conii alicuius parui modo composita; è quibus flores erumpunt ex multis quasi sibrijs pulchra serie in orbem digestis, colore cerulei; semen paruum, forma oblongum, læue, splendidum, superiori parte barbatulum, Centaurij maioris semini simile, sed minus & candidius,

candidus, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, quæ in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatæ.

NASCITUR in agris frumentarijs, vnà cum tritico, secali, hordeo & alijs frugibus: seritur & in hortis, qui cultura mangonio colorem sæpe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliàs dilutè rubentis, aliàs ad puniceum inclinantis. Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

CYANO flori, ab ipso cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plerique Vernaculam Germanorum appellationem secuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim *kornblumen* / & *blauw kornblumen*: & Belgæ similiter *Tozenbloemen* appellant. Galli *Blueole*, *Aubifoin*, aut *bluet*, dicunt. Ab Italis *fior Campese*, & *battisecula* siue *baptisecula* nominatur: quasi *Blaptisecula*, quòd metentibus & secantibus officiat, re-tusa in eius occursum falce.

2. PRÆTER verò & hunc, & alius est *Cyanus maior*, folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, *Verbasci* tamen folijs & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis uti alterius: floribus quoque similibus & cæruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassus hereant fibris, & durabilis naturæ, singulis annis re-germinent. In syluis & montosis Trago teste reperitur: nostri in hortis serunt. Aestate floret. Germani *wald kornblumen* appellant.

CYANVS maior appositè dici potest. Thryallis *Verbasci* species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, ut superius scripsimus, flore rubet.

PORRO

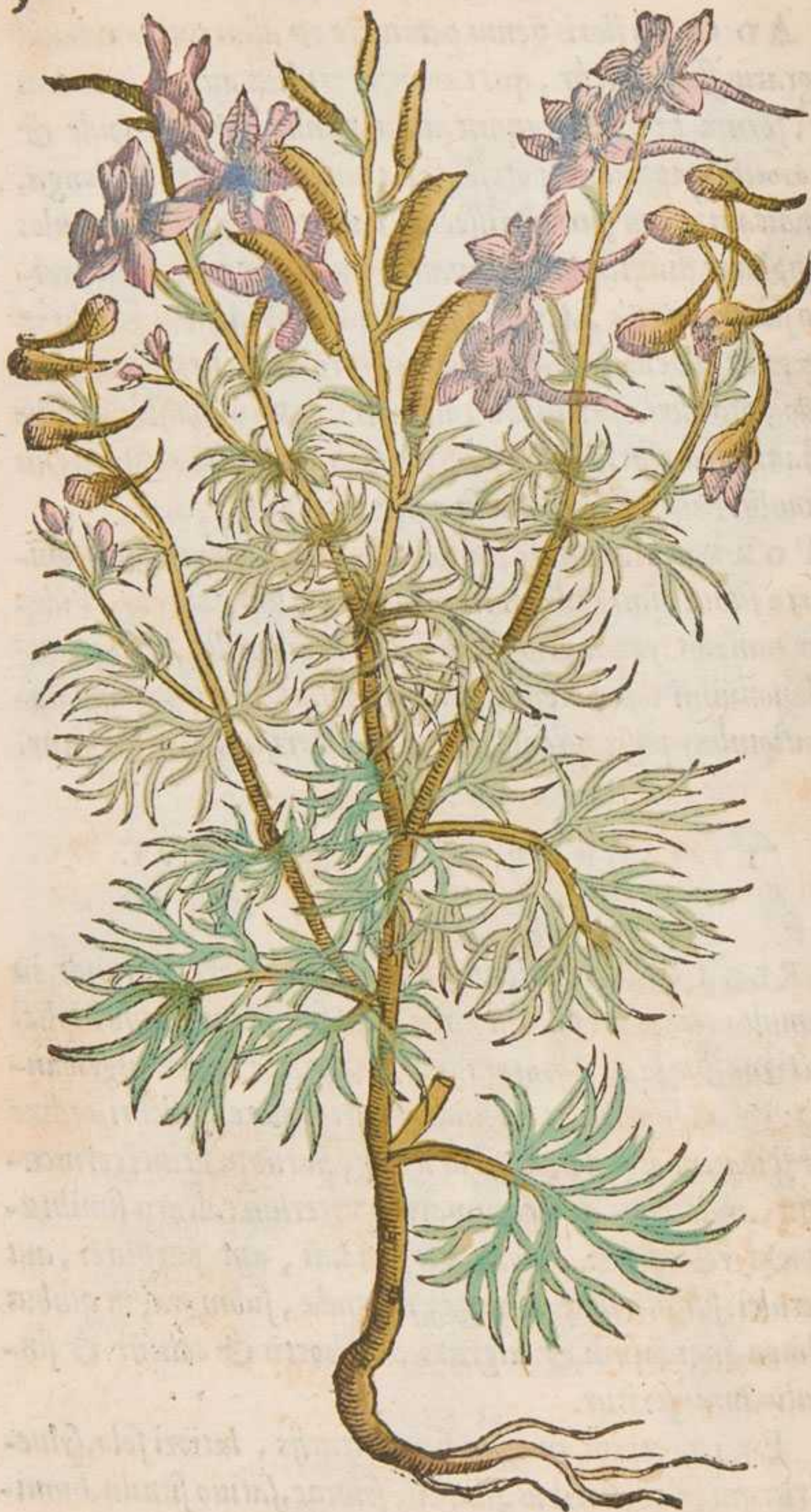
AD *Cyani* floris genus pertinere & alius quidam haud ingratus flos videtur, qui tamen si ceruleus aut cyaneus non sit, forma tamen *Cyanum* aliquatenus refert: unde & *κωκυθιδής* appellari potest. folia autem huic sunt oblonga, candicantia, in partes dissecta; cauliculi teneri in ramulos complures diuisi, folijs perquam exiguis circa eos, et in summo flores singuli. *Cyani* forma sed ambientibus foliolis in purpura rubentibus, staminibus verò medijs ex luteo, candido, purpureo permixtis coloratis. capitulum floris simile *Cyani*, sed asperius, exeuntibus à singulis squamis exiguis spinulis. radix subest crassa aliquantulum.

PORRO facultates horum florum, nondum satis comperta sunt; cum nullum in medicina usum habeant. Videtur tamen *Cyanus* prior, siue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentie, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod à plerisque ei ascribitur.

DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

REGIO flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia tenuia, multiplici sectione diuisa, *Abrotoni* folijs maiora, è virore nigricantia: & ad superiores eorundem partes flores pulchri, ordine & spicatum digesti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cerulei: siliqua inde oblonga, rotunda, subnigra; in quibus semen angulosum & nigrum. In hortis & colitur & singulis annis seritur.

EXIT etiam in agris frumentarijs, latiori solo, sylue-
stris: qui folijs, floribus, siliquis, semine, satiuo similis, humi-

lior tamen; in singulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantum caruleo.

FLORET vterque aestiuis mensibus; & diutissime hortensis.

APPELLATUR à Germanis *Bitter sporn*: à nostris *Widder sporeu* hoc est, equitis calcar, & Italicè *Sperone de cavalliere*: à Gallis *pied d'alouette*, id est, *Pes Alaudæ*: Latine *flos equestris*, & *flos regius*: à nonnullis *Consolida Regalis*, qui hanc stirpem inter consolidas appellatas referunt. *Valerius Cordus calcatrippam* nominat: sed *Ioannes Ruellius calcatrepan* siue *chaucetrepam*, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse *Delphinium*, cuius apud *Dioscoridem* lib. 3. descriptio occurrit, cum quo convenire potest, si τὸ δελφίνοειδὲς non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audiuisse ex *Gerardo à Veltvuyck* *Caroli V. Imp.* apud *Turcorum Imp.* legati, qui sibi *Constantinopoli* visum exemplar referebat, quod *Delphinio*, non folia, sed flores *Delphinorum* specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, florem *Regium*, *Delphinium* esse satis euidenter commonstrat. Nam flores quidem & potissimum prius quàm completi sunt, speciem quandam ac similitudinem eorum *Delphinorum* exhibent, quos *recurva*, *repandaq;* figura, veteres picturae, & nobilium aliquot familiarum auita insignia, exprimunt; qua etiam imagine celestis *Delphin* representatur. Neque refert quòd spurium aut adulterinum de *Delphinio* caput existimetur, tametsi enim alterius cuiusdam & non *Dioscoridis* sit; est alicuius tamen veterum, ex quo *Dioscoridis* libris accessit.

Delphinium.

DESCRIBITUR autem *Delphinium* his verbis:
 Δελφίνιον κλάνας ἀνίστι δισπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ
 μιᾶς ρίζας, περιούς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπι-
 μήκη,

μήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται. ἄνθος δὲ ὁμοιον λευκοῖς ἐμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρω ἐμφερές. Deinde inferius & alterum Delphinium. Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερές τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ισχυρότερον πολλῶν. Quorum verborum hic est sensus: Delphinium surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab una radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, Delphini specie: vnde & nomen accepit: flos similis Leucoio purpureus: semen in siliquis milio proximum. Delphinium alterum, etiam ipsum simile superiori, sed folijs & ramis gracilius multo.

HARVM duarum descriptionum prior, voce δελφινοειδῆ ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. Delphinium surculos ab una radice emittit duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga: flos similis Leucoio, purpureus, Delphini specie; vnde & nomen accepit: semen in siliquis milio proximum.

ATQVE hoc modo descriptione se habentis erit satius flos Regius similis primo Delphinio: sylvestris verò secundo. Sunt verò Delphinio & nomenclature quedam alie, sed quarum plurima pro nothis habentur, vt διάχρσις, διάχρτος, παράχρσις, κάμαρος, ὑάκινθος, νήριον, νηριάδειον, σώσανδρον, κρόνιον: & apud Latinos, Bucinus siue Bucinum, & Bucinus minor.

SED vt ad florem Regium reuertamur, non desunt, qui & ipsum Cuminum sylvestre alterum Dioscoridis esse velint, que Matthioli est sententia, & veritati multum consona. Cum eius siquidem descriptione similitudinis tantum, quantum que plurimum habet. Est etenim folijs tenuibus, satiuo cumino satis similibus, & à singulis floribus cornicula in sublime erigit: semen deinde Melanthij profert: quale
sylue-

sylueſtre Cuminum alterũ eſſe Dioſcorides tradidit ; ipſum Cuminum
ſylueſtre
alterum.
his verbis delineans . ἔſτι κ̅ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου
ἑμφερὲς τῶ ἡμέρω , ἐξ ἑκάſτου δ' ἀνδρὸς ἀφίηſι κεράτια
μετέωρα , ἐν οἷς ἔſτι ſπέρμα ὁμοιον μελανθίῳ , id eſt , Eſt &
alterum genus ſylueſtris Cumini , ſatuo ſimile , ex ſingulis
floribus cornicula ſublimia proferens , in quibus ſemen Me-
lanthio ſimile .

ET eſſe poteſt , vt idem ſit Cuminum ſylueſtre alterum ,
& pariter Delphinium ; præſertim Delphinij deſcriptione
accessoria , & ex aliquo alio auctore in Dioſcoridis exem-
plar translata . Crebrò ſiquidem eadem ſtirpes , alijs nomini-
bus , à diuerſis ſcriptoribus appellantur .

CÆTERVM ſylueſtris alterius Cumini ſemen po-
tum , ad ſerpentium morſus remedium eſt optimum : auxi-
liatur & ijs , qui vrinæ ſtillicidio laborant , calculoſis , & his ,
qui ſanguinis grumos mingunt : ſed his Apij ſemen ferue-
factum poſtea bibendum eſt : auctor Dioſcorides . Delphi-
nij verò ſemen potum in vino à ſcorpione icctos , vt nullum
aliud , auxiliatur . Aiunt ſcorpiones appoſita herba reſolui ,
ignauoſq; ac torpidos fieri ; ſemota verò , ſeſe recolligere .

DE CALENDVLA SIVE CALTHA.

CAP. XVII.

CALENDVLÆ folia dilutè virent , oblonga , aliquan-
talum lata , mollia , nonnihil lanuginofa : caules folioſi , ſtria-
ti , fungoſa intus medulla , in plures alas diuiſi : flores in ſum-
mo pulchri , rotundi , multiplices , cum grauitate quadam
aliquantulum odorati , diluti croci auriuè purioris colore , in
quorum medio multa breuia , ſimul compreſſa , lutea vel
ſubnigra ſtamina ; ſemen à ſingulis floribus numeroſum , re-
curuum : radices fibroſæ . In hortis & cultis prouenit : circa
Monſpeliam

DE CALENDVLA SIVE CALTHA. 61

Monspelim etiam sua spontis, Gesnero teste. Ab Aprili aut Maio mense in hyemem vsque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

CALENDVLAM recentior aetas appellat; quod ferè singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germani Ringelblumen: Belga Boutbloemen/ ab auri emulo floris colore. Galli Soucie & Soulsie. In Hetruria, inquit Matthiolus, Fior rancio. Sunt qui Solsequium vocitent; quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpioides, vt plerique temere crediderunt: sed veterum potius est Caltha. Virgilius etenim & Columella Caltham florem esse ostendunt, luteum aut flauum colore. Et Virgilius quidem in Georgicis egloga secunda, sic scribens:

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait. qualis in totum Calendula est, quæ vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.

CÆTERVM facultate flos quidem Calendula calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere. & aduersus pestilentes febres, quocunque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.

HERBÆ autem folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei cõiunctam non protinus se exerit, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum ætium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem pulue-

puluerem foliorum cum xylyno dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.

Caltha Al-
pina.

2. EST verò & alia præter hanc Caltha, Alpina a Gesnero cognominata; folijs plantaginis, radice acri & aromatica; flore Caltha aureo. nascitur copiose in summis Alpium pratis.

DE FLORE APHRICANO.

CAP. XVIII.

INTER Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Aphricanus. Huius duæ sunt species; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte stratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitus assurgens.

FOLIA vtrique sunt secundum caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis, coniuncta, tanacetii folijs propemodum similia; quæ cribri modo, soli aut lumini opposita, perforata cernuntur: flores in summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, superiori verò parte in fuluo rubentibus, & obscure rubens villosum holosericum æmulantibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibra. Est vtraque species, cum folijs, tum floribus grauiter odorata. Vtriusque etiam flores, sed maioris frequentius, subinde multiplicantur; quorum foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea.

APVD Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur & singulis annis feritur. In Aphrica plerisq; locis sponte proe- nit: vnde primũ in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetũ celebri potitus esset victoria: ex quo illi & Aphricano aut Tunetensi cognomen.

Minor

Minor Iunio, deinde & reliqua aestatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.

BRABANTI Flandriq³, vulgo Thunis bloemcu nuncupant: Germani Indianisch blumen & Indianisch negelin id est, florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis Oeilletz d'Inde. Cordus Tanacetum Peruvianum appellat: à similitudine videlicet tanaceti & Peru Americae prouincia, ex qua primum in Europam illatus, à Germanis creditus est. Gesnerus Calthā nominat Africanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petilium esse florem. Sed Petilius flos est autumnalis, circa vepres nascens, tantum colore commendatus, qui est Rosa syluestris: folijs paruis quinis; calyce paruo, versicolore, luteum semen includente. Mirum est in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci. Plinius lib. 21. cap. 8.

ANDREAS Lacuna, Othonnam herbam esse, suspicatus fuit, cum cuius tamen descriptione, haud per omnia flos iste conuenit: nisi forte squalidior, & paucioribus folijs, Erucæ similioribus, manifestiusq³ perforatis in Aphrica, quàm in Europa nascatur. In hac etenim amplius, multifolius, folijs Tanaceto, quàm Erucæ similioribus, ijsq³ non verè perforatis, sed quæ talia lumini opposita tantummodo apparent, gignitur.

ET non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida siccaq³ regione; & sterili, aut inculto, & aprico solo, in humidius cultiusq³, vbique calum clementius, translata stirpes luxurient. Nam soli celiq³ mutatio, ad stirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente cultura mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit, expendendum relinquimus.

EST autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in Othonna.
 eo Arabia tractu nascens, qui ad Aegyptum spectat: ἔχει
 δὲ, Dioscorides ait, τὰ φύλλα εὐζώμω ἐμφερῆ, πολύτριτα
 ὡσπερ σιτόκοπα, ψαφάρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρό-
 κινον, πλατύφυλλον, ὃθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος
 εἶναι: hoc est, folia habet Erucæ similia; foraminosa, veluti à
 tineis erosa, squalida, paucifolia: florem fert crocinum,
 latifolium: quare quidam Anemones speciem esse puta-
 uerunt.

GALENVS lib. 4. de simpl. medic. facult. Lycopersii Lycopersii.
 cuiusdam herbæ meminit, cuius succum Centurio quidam
 ex Barbarica circa Aegyptum regione comportauerat, odore
 adeò graui, adeoq; inamæno, vt ne gustare quidem ipse au-
 sus fuerit Galenus, sed lethalem esse conijceret: utebatur au-
 tem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: atq;
 ipsis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus
 est. Est autem, Galenus ait, colore subflauo: odore tam gra-
 ui, quàm Cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aroma-
 tum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus
 hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autem præ-
 terea sit forma, Galenus non addidit: ideoq; etiam an Lyco-
 persium flos Aphricanus sit, definiri absolutè non potest. Vi-
 detur tamen illi, si non idem, simillimus. folia etenim, &
 præsertim flores graui admodum & ingrato prædita sunt
 odore: qualitateq; venenosa, Cicutæ proxima. Cuiusmodi
 autem eius expressus & resiccatus succus, nondum quidem
 obseruasse nos confitemur: verosimile tamen est, ex floribus
 haud alterius, quàm flauis aut sublutei coloris, & graueo-
 lentem futurum

VENENOSA autem & refrigerandi potentia, flo-
 rem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput ag-
 grauans, Cicutæ similis, qualis Lycopersii succo, ostendit:

E

deinde

deinde & experimentis nonnullis constat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me vidisse; sicuti crebro ijs accidit, qui Cicutæ fistulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim dedimus; quæ mox valde inflata, & paulo post mortua fuit. Mures quoque qui semen arrosant; mortui feruntur reperi. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herba facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemisiae speciem, aut innoxiam stirpem fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORIBVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM florum species quidem sunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero repositis; ijs autem relictis duæ præcipuè: vna maior, altera minor.

MAIORI caules leues, teretes, cubitales sunt aut altiores, geniculati: folia è singulis geniculis bina, oblonga, dura, angusta, per extremum acuminata, colore quasi caesia: flores speciosi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, & è senis vt plurimùm foliolis, qui simplices sunt; ex pluribus vero multiplices, ijsq; lentè simbriatis cõmissi; odore admodum suauis & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore alias in diluta purpura, alias in saturata rubentes, subinde candidi aut ex candido purpurascens, interdum versicolores; in quorùm medio staminei emicant gemini apices candidi: semen in vasculis oblongis paruum & nigrum: radices fibrosæ. Habentur in hortis; sed speciosissimi ferè in fictilibus vasis. Seruntur frequentius auulsis exiguis cum folijs surculis;

CARYOPHYLLEVS FLOS MAIOR. 67

E 2

surculis; seminibus rarius. Nam è semine nati flores, ad agestrem naturam redeunt; minores, minusq; odorati, & simplices; etiam si prius multiplices, redduntur. Adiguntur subinde surculis cum plantantur fissis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, et iucundam eorum suauitatem naribus abundantius representent. Viuax est planta, et multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs similibus locis tepidis asseruetur. Floret diuittissimè, tota quidem æstate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tametsi rigida.

CARYOPHYLLEVM florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis **Regelblumen** / **Grasblumen**: Italis Garofoli: Gallis Oeilletz, Ouilletz: Belgis **Binoffelbloemen** & **Broffels bloemē** / & Latine à plerisque Ocellus, Ocellus Damascenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam, qui Betonicam, aut Vetonicam siue Vettonicam appellent, alilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quæ Græcis κέσρον ἢ Ἰχότρονον dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc esse plerique existimant: sed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioscoridis Polemonium esse tradidit.

Cantabrica.

TURNERVS Caryophylleum Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit, per Diui Augustini tempora, à Cantabris repertam. Nasctur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquam minutum.

Vettonica
altera.

LEONHARTVS verò Fuchsius, Vetonicam siue Betonicam alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis descripta reperitur; & quidem his verbis: Βεττονικὴ γεννᾶται ἐν χροτοκοπέοις ἢ ὄρεινοῖς τόποις, ἢ καθαροῖς, ἢ ἡμέροις, πρὸς

περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρύθραν, καὶ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. καὶ τὸ μέσον τῶν φύλων φοινικοῦν. καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαιμον τριγώνια, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνθὴ πορφυρίζοντα: id est, *Vettonica nascitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos.*

IOANNES Ruellius *Caryophylleum* florem incognitum veteribus existimavit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè *Vettonica* altera, aut *Cantabrica* parum flos iste similis est. Mirum creditur, ait, ut tam celebris flos, tamq̄ iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermisus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, *Rosa* non inferior videri potest.

ALTERA & minor *Caryophylleorum* species, priori tenuibus caulibus folijsq̄ simillima est, utrisq̄ tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, parvis et teretibus calycibus similes, verùm minores & per ambitum magis dissectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpurascens. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aestate flores emicant. 2.

VETTONICAM altilem siue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani *Wutwillen* aut *Hochmut*; atque hinc etiam à plerisque *superba*: Nostrum *Bluymkens* à flosculorum folijs fimbriatis & plumarum similitudine dissectis; & *cleyn Binofflen* hoc est, *Caryophylleum* minorem appellant.

V S V S autem *Caryophylleorum* florum in medicina verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & præsertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo sapore, &

colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam conseruam vulgo appellant, verum & radices attilis ad pestis contagia à recentioribus commendari; syluestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, scriptum reliquit.

DE ARMERIIS FLORIBVS.

CAP. XX.

ARMERIORVM florum aliquot etiam species sunt foliorum ipsius stirpis, cum magnitudine, tum colore praeuè differentes.

- I. PRIMA species cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, sed aliquantulum, quam maioris Caryophyllei latiora; colore herbaceo virentia; flosculos in summo cauliculi paruulos exiguis Caryophylleis persimiles, verum minores, plures simul in quandam veluti vmbellam congestos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & semper fere cocci rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rarissime candidos.

ORNAT hic flosculus Belgicorū hortorum areas: apud Italos et alibi locis incultis et aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se reperiū scribit: prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtaq; aruorū & pratorum margines ac scrobes, sed multo quam in hortis minor & tenuior. Mature & Aprili saepe mense aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde aestatis parte viget.

GALLI Armoires & Armoiries appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani Dander negele/felt negele: Belgæ Keykens, quasi dicas fasciculum.

lum. florū etenim fasciculos nostri propria lingua **Keykens** nominant. Caryophylleorum florum species quædam syluestris videtur; quam ob causam & à recentiorum quibusdam **Vettonica** agrestis aut syluestris dicitur: nec desunt qui tunicam herbam esse volunt: sed nihilo magis hic, quam **Caryophylleus** cum **Vettonica** altera aut **Polemonio** conuenit.

2. **ALTERA** Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantinopolitani floris folijs haud multum dissimilia: flores in umbella vna plures simul congesti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs similes sunt. In petrosis collibus & asperis, sabulosis apricisq; locis, apud Germanos & alias nationes nascitur; à Belgis in hortis seritur, vbi secundo anno cum alijs Caryophylleis æstate floret.

GERMANI **Steinnegele** vocāt, aliqui **Scarlatam** à rubeo floris colore coccū referente. Et syluestris hic Caryophylleus est, veluti & præcedēs: vterq; certè nulla cura eget: natura sua viuax; & hyemis iniuriã nō difficulter sustinet.

3. **IAM** & tertia quædam est Armeriorum florum species cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinosi, pedis altitudine; folijs ex singulis geniculis binis oblongis angustis acuminatis, in virore candicantibus & quasi cæsiis: floribus in umbella similiter pluribus simul congestis, pulchris, Armerijs similibus, verum minoribus & rubentis dilute purpureæ colore: semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuibus ac fibrosis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum vsque, & eodem quo sata est anno.

SUNT qui velint **Limonij** aut **Behen** siue **Been**, vulgo nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum **Behen** rubentis floris, quod **Matthiolus** **Limonij** speciem facit, similitudinem habeat. Nam cauliculis genicula-

tis &

tis & folijs illi aliquantulum, sed colore similior est. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq³ minora, color verò leuitasq³ foliorum in vtrisque, ferè eadem. At nos hanc stirpem non Behen, aut Limonium, sed Armeriorum florum speciem aliquam esse autumamus, quam ob causam et tertium ei, inter eos locum fecimus.

4. PRÆTER hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbique, & apud Belgas quoque syluestris: cauliculos habet dodranta-les: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum simbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit passim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.

BELGÆ Craeyenbloemkens appellant, id est, Cornicis flores.

CÆTERVM Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vsum habent: sed coronarij sunt, & hortos ac corollas exornant.

DE FLORE CONSTANTINOPOLI-
TANO. CAP. XXI.

CONSTANTINOPOLITANO flori caules sunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscure virentia, nonnihil aspera & hirsuta: sicuti & caules: flores in latis umbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, ceterum inodori, colore floris Calendule, vel purpurei lilij, siue maturi mali anarantij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & sub-

& subruffum: radices longæ, in plures tenues diuifæ, gustus aliquantulum acres. Belgis, peregrinus est flos: feritur in hortis. Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus fequentibus alijs. Radice etenim conftat viuaci: diuq; durat, hyemis & frigoris patiens.

2. EST & huius altera & minor species, cubitalis, aut paulo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

NOSTRI vulgo Constantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Græcis στροβύλιον: Arabibus Condisi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur; quos veritatem minus affecutos esse euidentius est, quàm vt refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam, aut Oleæ folia, vti Struthio sunt.

NON deerunt autem fortasse, et qui florem hunc Constantinopolitanum, πόδον veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem Gaza Latine desiderium vocat: quorum sententiæ cur aduersetur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, et Athenæus, inter æstiuos reponunt, duorumq; esse generum referunt: vnum hyacintho similem, alterum ἀχροῦν non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem, æstiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum scriptum, quem purpureum Liliū vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinem ostendunt.

CÆTERVM flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam affecutus est, nullum, quod

Pothus
flos.

quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, vulgo dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa, plantaginis latifoliæ folijs simillima, sed tamen minorâ, è singulis geniculis bina, vt plurimum, & præsertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore aliàs pulchro roseo rubentes, alias dilutè purpurascens, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinque foliolis commissi; in quorum medio exigua quædam stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adherent, veratri nigri radicibus similes. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, sponte nascitur. In hortis, diu durat, & vitæ est pertinacis. Iunio & Iulio floret.

SAPONARIAM vulgo nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vettonica coronaria, multo minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citius posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebro, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus; & radices essent quàm veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni cõuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Alismatis ostendunt.

DESCRIP-

DESCRIBITUR enim *Alisma* à Dioscoride hoc *Alisma.*
modo: *Alisma*, sunt qui *Alceam*, qui *Damasonium*, qui
Acyron, qui *Lyron* nominant; folia *Plantagini* similia ha-
bet, angustiora tamen versus terram reflexa: caulis tenuis
est, simplex, cubito altior, capitula habens, *Thyrso* simi-
lis: flores tenues, candidi, sublutei; radices veluti *Veratri* ni-
gri tenues, odoratæ, acres, subpingues: loca amat aquosa.

IDEM *Plinius* iisdem penè verbis lib. 25. cap. 10. de-
pingit: sed duo eius statuit genera; vnum in aquosis, quod
quidem à Dioscoride describitur; alterum in syluis proue-
niens, nigrius, ac maioribus folijs. folium etiam ei laci-
niosum esse ait, quod *Dioscorides* omisit; & caulem capite
Thyrsi, pro eo quod ille *ῥυρσοειδὴν* eum esse scribat; qualis
sit *Thyrsoides* caulis sic insinuans: nempe superiore parte &
crassior & latior.

THYRSVS enim siue *ῥύρσος*, virga, fax aut hasta *Thyrus.*
est, frondibus aut hederis obtecta, cuius fastigium pluribus
frondibus aut floribus stipatur, instar videlicet globi aut
pile. Sic etenim in antiquissimis quæ Romæ passim extant
marmoribus depictum reperiri *Thyrsum*, testis est *Melchior*
Guilandinus in epistola ad *Langium*; summo videlicet ca-
cumine globosum quiddam instar pile gestantem. Talem
etiam *Thyrsum* esse, quarundam stirpium & descriptiones
ostendunt. *Acanthum* enim herbam (*Brancam* *ursinam* no-
minant) *Dioscorides* *κεφαλὴν ῥυρσοειδὴν* habere scribit;
huius autem caulis cum primum prodijt, priusquam inte-
grè adoleuit, summa parte crassior est. *Thymus* etiam *ῥύρ-
σιον* appellatur, qui in cauliculis globosum capitulum pro-
fert: vnde & *κεφαλῶτος* & capitatus cognominatur. *ῥυρ-
σίον* item *Orobanche* dicitur, caulis cui superiori parte
crassior est: *Thyrsus*, iam & *ferule* caulis nuncupatur, qui
licet sensim extenuetur, summo tamen cacumine umbellam
latam

latam & rotundam florum primùm, deinde seminum plenam Thyrsi modo promit: vnde & *ῥάϑηξ* siue ferula, pro Thyrso subinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui *ἄρσοφός* est, etiam aliquando *ῥάϑηκοφός* appellatur à Thyrsis, qui in eius orgijs olim quatiebantur. Reperitur & Lactucæ caulis alicubi thyrsus vocatus, qui & in latam umbellam ferulæ modo desinit.

QVÆ omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & *ὑπσοειδὴν* caulem dici, summa parte spheroidem aut latiore.

NEQVE repugnat nobis in Saturnalium lib. I. Macrobius, vbi Liberum patrē, cum Thyrsum tenet, latens telū gerere scribit. Nam inde Thyrsum nō in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, ostendit ita cacumen contectum, vt agnosci nō possit; quod quidem multis fit frondibus circum compositis.

VERBA Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrso: sed cum Thyrsum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro hedera lambente protegatur? Et de Thyrso hætenus.

QUANDOQVIDEM autem Alismatis siue Damasonij mentio incidit, non prætermitenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli esse existimant, cuius iconem nobis communicavit Ioannes Vreccomius Bruxellensis, stirpium herbarumq; diligentissimus cultor. Pingitur hæc caule singulari; folijs venosis & Plantaginis similibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilute rubente, è cuius medio, oui forma quiddam intus cavum eminet; radice crassa obliqua, à qua tenues fibræ dependent.

2.

Damasoniū
nothum.

pendent. Ferunt hanc in vico quodam supra Augustam reperiri, appellariq; Vulgo *Dapen schoen*, ac Latine *Dama-sonium*. Sed & hæc nihil, aut parum admodum, multò certè minus quàm *Saponaria*, cum *Alismate*, siue *Dama-sonio* conuenit.

DEPINGIT & *Alisma* quoddam *Matthiolus*, sed tamen quod minus quàm istud cum vero *Alismate* conueniat: neque enim ei folium *Plantaginis* modo neruosum; neque caulis *Dugosoidis*; sed vnicum tantum florem proferens, qui à *Dugosoidis* differens esse videtur.

PORRO *Saponaria*, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergerendi non exigua prædita.

DE AQUILEIA. CAP. XXIII.

AQUILEIA folia fert *Chelidonij maioris*, paulo tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore caerulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirsutum; cuius ala singulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, sursum erectis paruis foliolis, qui simplices sunt, compositi (multiplices etenim ex pluribus corniculis commissi sunt) colore alias caerulei, alias in rubro purpurei, alias candidi vel ex candido purpurascens, subinde varij & ex caeruleo candidoq; permixtus relucens; erumpentibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ post singulos flores quinq; surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibrosæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Gallie hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio & Junio vigent.

F 2

RECENTIORES Aquileiam aut Aquilinam nuncupant : Germani *Agley & Ageley* ; nostri *Akeleyen*. Galli *Ancoiles*, ou *Ancolye*.

QUIBUS autem viribus prædita, nondum satis compertum ; nullum siquidem alium usum habet, quàm quod coronas & hortos exornet. *Tragus* tamen semen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione & morbo regio laborantibus utiliter dari scribit ; sed eum qui assumpsit diligenter coopertum, sudare deinde oportere. Plerique ei *Aegylopis*, alij *Centaurij* maioris vires, sed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIII.

ANTIRRHINO caules sunt rotundi, glabri, fragiles, & ramosi: folia multa ut plurimum oblonga & acuminata, *Linaria* similia sed maiora ; subinde breviora latioraq³, & *Anagallidis* similia: flores secundum caules superiori parte ordine digesti, forma oblongi, anteriori parte latiores, dum conclusi, ut nascuntur, permanent ranae ori quodammodo similes ; aperti verò hiantis leonis rictum referentes ; colore roseo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpurascens, non raro etiam sublutei ; ei videlicet cui folia sunt latiora & breviora : quos deinde capitulum sequitur, oblongum, anteriore parte angustius & foraminosum, narium vituli, aut canini capitis similitudine ; in quibus semen paruum & subnigricans : è radicibus non magnis fibræ dependent.

IN hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi fertur. Maio mense, quod hyemem superavit, et reliqua deinde estate, floret : serius verò & sub æstatis finem, eiusdem anni vere, satum. Hyemen autem, nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repositum, absque iniuria in Belgio non sustinet.

F 3

GRÆCIS ἀντίρρινον ἢ ἀντίρριζον, si nō vitiosum Theophrasti exemplar, & ἀνέρρινον dicitur: Latinis similiter Antirrhinum. Auctore Galeno etiam βουκράνιον & λυχνίς ἄγρια, siue Lychnis sylvestris, nominatur. Apuleius etiam ἀμέθυσον, πθήκιον, κωνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbam siminiam, Venustam minorem & Opalum gratam, appellari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Narcissiq; comas, & hiantis scæua Leonis

Ora feri.

Item & infra:

Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimavit, quam ea de causa Leontostomium nuncupavit: sed hoc nominis Antirrhino magis convenire, quàm Aquileia, nobis videtur. Nam Antirrhini hians flos, Leonis rictum citius, quàm Aquileia refert.

EST verò & alius Leo, qui ὄσπρολέον, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum historia egimus.

EST & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit, κράμην videlicet, de qua alio loco, in Olerum videlicet agitur historia.

BELGÆ, Antirrhinum, **Orant** appellant.

CÆTERVM Antirrhini semen inutile in medicina, ut Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multo minoris.

NARRANT, inquit Dioscorides, appensum veneficis adversari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo liliorum, aut Cyprino.

APVLEIUS, radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE
MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER hortense Antirrhinon superiori capite de-
scriptum, & aliud reperitur, tota sua natura sylvestre, quod
satiuo & minus, & humilius est, & aliquantulum, sed ta-
men modicè hirsutum. Cauliculi huic quoque sunt tenues,
ramosi: folia oblonga et angusta: flores autem non ad sum-
mum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinibus exeunt,
Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in
medio lutei. Capitula similiter minora & breviora, fora-
minosa, hominis caluariam propemodum referentia, in qui-
bus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur
multis Belgij & Germania locis, circa margines, & in
ipsis agris, iuxta vias, in hortis, et alibi. Et vno quidem loco
procerius ac vegetius, alio brevius et tenerius reperitur. Iulio
& Augusto floret, hyeme perit: æstiva enim est herba.

NOSTRI cleyu Quant appellant: Antirrhini au-
tem haud dubiè species est sylvestris. Sunt qui velint Oron-
tium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archi-
genes, apud Galenum κατὰ τόπους lib. 9. auriginosos la-
uandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest,
eius descriptione nusquam, nec nomine, alibi quàm hoc loco,
extante. Quam etiam ob causam, Ianus Cornarius Orontij
vocem deprauatam suspicatus est, & legendum esse, Ori-
ganum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis
prodest.

PLVS similitudinis Antirrhinum sylvestre cum Phy-
teumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. descri-
bitur: φύτευμα φύλλα ἔχει ὁμοία στρουθίῳ, μικρότερα δὲ.
καρπὸν παλὺν τετραγώνον. ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπό-
λαιον. id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed

minora: fructum multum, perforatum, radicem parvam, tenuem, terra superficiei inhaerentem. Quæ descriptio Antirrhino sylvestri aptissimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minima: siquidem, vt Plinius ait, Struthium folio est Oleæ minori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & minora. Fructum etiam siue *καρπὸν* copiosum habet, eumque perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quod semen continetur accipitur, quod non rarò, vt & ipsius Antirrhini capitulum, *καρπὸς* appellatur. De radicibus dubitari non potest, quæ tales, cuiusmodi Phyteumati tribuuntur, sunt. Quibus de causis Antirrhinon istud sylvestre verum Phyteuma esse apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum istud, quod olim pro legitimo exhibuit, sed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua superius cap. 10. vbi & improbatæ sententiæ Matthioli, & nostri iudicij rationem indicauimus.

PORRO Antirrhinum istud sylvestre nullius quidem est vsus: si autem verum est Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor est Dioscorides, Phyteuma ad amatoria philtrea commodum esse perhibetur.

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI species quoque quedam videntur, quas Linarias vulgo nominant.

QVAVM vna cauliculos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, angusta, oblonga, lini folijs similia: flores luteos secundum caules iuxta summum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus similes, posteriore verò in caudam siue corniculum quoddam desinentes, floris Regij similitudine; quos sequitur capitulum rotundum, in quo semen nigrum: radix longa, tenuis & alba.

ALTERA species huic caule, folijs & floribus similis est: caulibus tamen ferè longioribus; folijs verò angustioribus; floribus paruis, multoq; quàm alterius minoribus, in caeruleo purpureis, nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis; capitulis similiter exiguis, radicibus tenuibus & fibrosis.

NASCITUR prior Linaria passim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuentu rarior. Florent Iulio & Augusto.

UTRAQUE species, Linaria nostris dicitur, nonnullis Vrinalis. Germanis, Lynkraut / flaschkraut / harnkraut / onser frauwē flaschz / walde flaschz / krotten flaschz. Belgis wilt vlas; Gallis, Lin sauuage. Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet κρομήματα, hoc est, scopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo; quam vulgo Itali Belvedere nuncupant.

EST autem Linaria calida quidem & aliquantulum sicca temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant, urinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborantibus prodesse; quod ab Osyride huc translatum est.

DE AMARANTO PURPUREO.

CAP. XXVII.

CAULE Amarantus purpureus surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, leui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratissima, ceterùm inodora, in purpura splendentes, coccum saturatum
qui in

qui in holoserico villoso micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes; quæ in attritu similem ferè colore succum reddunt, & decerpta diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multum splendens: Radices breues & fibrosæ. Mirum in eo; Plinius ait, gaudere decerpi, & lætius renasci. Alexandrino palma est, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit.

Ἀμάραντος quoniam non marcescat, Plinius appellat: nostra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichrysi, quod similiter ἀμάραντος dicitur, de quo inferius suo loco: Germanicè Samatblumen/dausentschoon/Floramor: Nostrate dialecto, Flouweelbloemen: Italicè Fior velluto. Gallice Passe velours, Passiueltum Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.

EST verò & alia huius species, caule multo proceriore & crassiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs similiter maioribus; cui spicæ sunt longiores, sed obsoleti admodum ruboris. Seritur vterq; Amarantus in hortis, sed prior frequentius. Alter enim Armarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.

PROVENIUNT spicæ Augusto mense, durant in Autumnum. Insuper utrumq; olus est, & Bliti species, de quo in Olerum historia, vbi illi suæ reddentur vires.

RECENTIORVM plerique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adstringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisq; omnem fluorem sistendi vires attribuunt; quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit præter so-

ter solum fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaq; fluentem cohibere ac suppressere, quorundam est opinio; eo quòd quædam sanguinem suppressentia, talia colore sint. Sed hæc opinio vti vana est, ita nullis probabilibus rationibus inuititur. Ex coloribus etenim de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligere licet: vt Galenus lib. de simpl. medica. facult. primo & quarto dilucidè ostendit. Sunt siquidem pleraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubiæ rubicunda radix. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem suppressere, cœliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

ROSARVM stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decēs magis est, eam floribus iungere, quam spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem, inter flores omnes Rosa facilè obtinet, eiusq; in coronis omnibus vsus propè nimius est; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustissimo, Henricus Stephanus perquam eleganti carmine Latino reddidit:

Rosa, honor decusq; florum.

Rosa, cura, amorq; Veris.

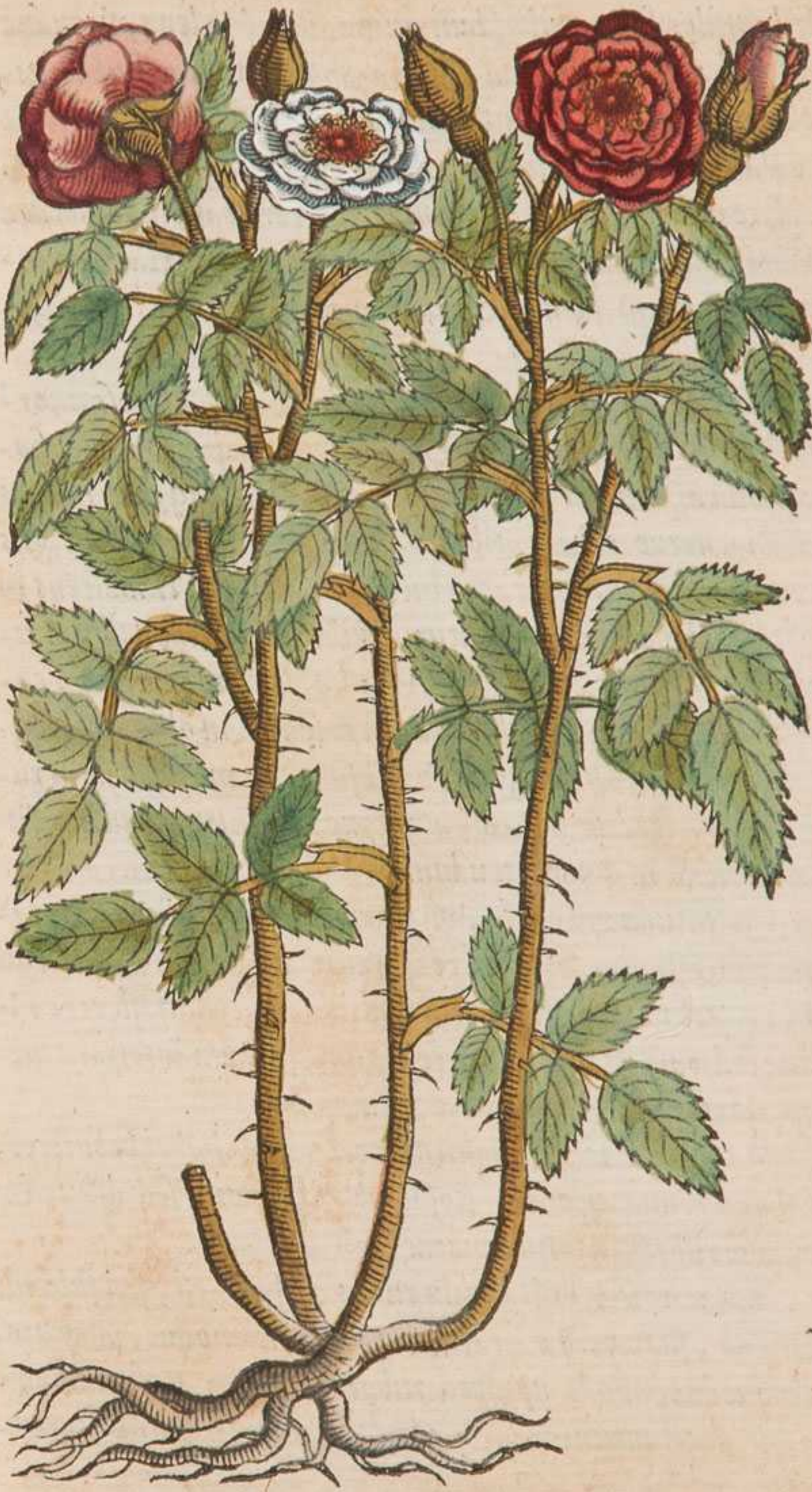
Rosa, celitum est voluptas.

Roseis puer Cytheres

Caput implicat coronis,

Charitum choros frequentans.

SUNT autem Rosæ genere quidem permultæ, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, leuitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem proceræ & excelsæ, aliæ breues & humi-

& humiles: folia quibusdam quina, alijs duodena, vicens autem aut plura. Theophrastus etiam εκατοντάφυλλαν, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangeo trasferentes ferunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odorata etiam quàm plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quedam sativæ & hortenses sunt; aliæ verò sylvestres.

RAMI aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes; & sylvestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum serrata, ex quinque aut septem ex vno nervo coherentibus: flores è caulicorum fastigijs exeunt, primùm herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastris fastigiatur, quibus paulatim dehiscens flos panditur, in calycis sui medio, stamina quedam capillacea, luteosq; complexus apices: semen in oblongis capitulis, quæ calycibus et floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignosæ in diuersa tendunt.

1. IN sativæ censu, vna proceritate caulium siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgibus ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.
2. PROXIMA magnitudine, virgas habet breviores; sed non minus asperas, Rosas odore suaves, sed dilute & pallide rubentes: Incarnatas Itali appellant.
3. TERTIA huic similis ramis & folijs est, sed subinde brevior, flore verò odoratissimo pulcherrimoque, saturato, & quoddammodo puniceo rubore nitente; Rosarum omnium præstantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis utilissima.

- 4 **Q**UARTA breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quam tertiae, & quandoque simplici, quinque tantummodo foliorum; alias plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquam iucundo.
- 5 **Q**UINTA Rosarum hortensis species, ramis & virgis sylvestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul coherentes, ut plurimum simplices, aliquando sed raro multiplices; odore admodum fragranti suavissimis, & moschum proximè referentes: vnde & Rosæ Moschettæ ab Hetruscis appellantur.
- 6 **S**YLVESTRIVM ea quidem quæ Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis folijs, satiuis similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant.
- 7 **H**VIC similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur.
- 8 **I**NTER sylvestres etiam quædam lutei coloris Rosas fert.
- 9 **E**ST & parua quædam humillima, virgis spinosissimis: folijs minimis, Rosis perquam exiguis, candidis & suaviter odoratis.
- 10 **I**AM & sylvestris quædam folijs reperitur odoratis: hæc proceritate sylvestres omnes sæpè superat. Virgas habet duras, crassas, & lignosas: folia splendentia & pulchrè virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, raro purpurascens, exigui
aut

aut nullius odoris, fructū oblongū, colore subrubetem, nucleo parua Oliuae, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quā hortensiu, in quibus lanosi fiocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durū. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotūda, molles, et hirsuta spongiosa, tales omnino, quales circa Caninae Rosae spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra aetas adinuenit.

SUNT verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quaedam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus color, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorē, albicantibus folijs. Vilissimam verò plurimis; sed minutissimis, spineolam. Deinde paulo infra.

EST & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Viola magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Mosceuton vocant. Atq; inter has mediæ magnitudinē, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.

SERVNTUR & plantantur Rosae quidem mitiores et satiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis.

SYLVESTRES multis locis sponte exeunt: & inter has quidem prima, passim circa scrobes, fossas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit.

8. **LVTEA** in Africa & Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam.

9. **MINIMA** spinosissima & asperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium portum, in arenosis maris aggeribus.

10. **SED** odorata sylvestris Rosa hortensis est, nec vsquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

SERI autem Rosa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprieq; rudertum agrum amat: omnis, locis siccis quam humidis odoratior. Refert & celi temperies; quibusdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophrastus odoris colorisq; praestantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratissimas Rosas, quae apud Cyrenen nascuntur; & proinde vnguentum iucundissimum illic fieri.

NASCITUR verò Rosa ex semine: sed quoniam tarde perficitur, conciso caule seritur. Omnis recisione et vstione proficit, floremq; melius profert; relicta namq; excrescit & syluescit. Sapius eam transferre vtile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus et Plinius auctores.

SERENDARVM autem Rosarum modum, Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copiosa rosaria, quaternorū digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debetis excidere, & in modum propaginis sternere, & stercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni aetatem compleuerint, pedis spacio inter se transferre disinctos, atque ita solum, quod huic generi deputabis, implere.

FLORENT Rosae; quaedam citius, aliae serius, omnes Maio aut initio Iunij mensis. Praecoces Cinamominae, & aliae quaedam syluestres: seriores satiuae sunt. Moschettae
mense

mensē Augusto & Septembri florent. Theophrastus, si autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse testatur.

ROSA Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipsa Rosarum ῥοδώνια, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet. Dicitur autem ῥόδον, ut Plutarchus ait, ὅτι ῥεῦμα πολὴ τῆς ὀσμῆς ἀφίησι, quòd largū odoris effluviū emittat.

MEDIUM floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Rosæ dicitur; officinis Anthera.

FOLIORVM ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur, ὄνυχες, & ungues appellantur.

CALYX vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

ALABASTRI verò sunt calycis partes laciniolæ, comunum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

VIRGAS stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens:

Viburnum,

Iam nisi me fessum via longior indupediret,

Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,

Debueram Viburna Rosæ pretiosa metallo

Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Virgilius tamen & Aurelius Nemesianus, viburnum fruticem aliquem sui generis innuunt. paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima urbem commendans Romam:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,

Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.
Nemesianus verò ecloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,
Si modò coniferas inter Viburna Cupressos,
Aut inter Pinos Corylum frondescere fas est.

1 IN satuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam
albam; Belgæ, witte Roosen; Germani weiß Roosen;
Galli, blanche Rose appellant. Potest hæc Plinij Spineola
Rosa esse, si modò Campana Rosa non est.

2 ALTERA, quam incarnatam Rosam Italia nuncu-
pat, Alabandica similis est: Germani, Liebfarbige Roosen.

3 TERTIA, Prouincialis Gallis, dicitur: hanc, Milesiam
esse, non temerè suspicari licet.

4 QVARTAM, Rosas Franches Gallia, Plinius Tra-
chiniam fortè aut Prænestinam dixerit.

5 QVINTA, Moschata, ab odore, vt diximus, moschi
dicta, Damascenam autem & hanc nonnulli appellant:
Itali Rosam moschettam: Galli, Roses musquées ou
muscadelles: Belgæ, Musket Roosen.

6 SYLVESTRIS Rosa, Germanis wilder Roosen/
heckroosen; Brabantis, wilde Roosen: Gallis, Roses
sauuages: Plinio lib. 8. & 25. κυνόδος & κυνόδα est,
id est, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina sentis.

QVÆ verò circa ramulos & virgas huius Cynorho-
di hirsuta pilula reperiuntur, spongiolæ sylvestris Rosæ aptis-
simè & propriissimè dictæ sunt: Officinæ perperam Bede-
guar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui species,
quæ Græcis ἀκανθα λευκή, hoc est, spina alba.

ALIÆ sylvestres Rosæ, Cynorhodi etiam species qua-
dam sunt.

7 EARVM vna, ordine septima vulgo Canel Roos-
ken; id est Cinamomina Rosa appellatur.

OCTAVA à colore nomen accepit Lutea dicta. 8

NONAM nostri Duyurooskens vocitant, id est 9
Rosam Dunensem; ab ipsis in marino littore arenosis colli-
bus, quos vulgo Duyuen nominant. Sunt etiam qui
Pimpernelle rooskens nuncupāt. Rosam pampinulam
dixeris, à similitudine nempe huius fruticis foliorum, cum
folijs minoris Pampinula, quæ alio nomine Sanguisorba &
Pimpinella vocatur.

DECIMAM Cynorhodi siue Canina Rosa, & qui- 10
dem odoratam speciē, Belgæ Eglantier aut Aglantier:
Galli, Englenterium, Ruellio teste, nomināt: qui et hanc
sylvestrem Rosam. Cynosbatō, siue Canirubum esse suspica-
tur. De quo Dioscorides his verbis: κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξύ-
κανθαυ καλοῦσι. δάμνος ἐστὶ βάτου πολλῶν μείζων, δένδρῳ-
δης, φύλλα φέρει πολλῶν πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ
περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς. ἄνθος λευκόν. καρπὸν ἐπιμίκη,
πυρῆνι ἐλάϊας ἑοικότα, ἐν τῷ πεπáινεσθαι πυρῆν. τὰ δὲ
ἐντὸς ἐριώδη. Id est, Cynosbatus, siue Canirubus, quem ali-
qui Oxyacantham vocant, frutex est Rubo longè maior, ar-
borefcens, folia fert latiora myrto: spinas circa ramos robu-
stas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ
similem, per maturitatem fuluum, interius lanuginosum.

Cynosbaton.

EXTAT & Cynosbati apud Theophrastū huiuscemo-
di descriptio: τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρευθρον ἔχει,
καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας. ἐστὶ δὲ δένδρου καὶ δάμνου με-
ταξὺ καὶ πυρῆμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες.
(Exemplar vulgare ἀγλῶδες habet: sed Athenæus ex Theo-
phraστο ἀγλῶδες rectius legit) hoc est; Cynosbaton fructum
subrubetem habet, et malo Punico simile: est inter arborem
et fruticē medium, veluti malus Punica: foliū autē splendēs.

Theophrasti
locus resti-
tutus.

CUM harū descriptionū vtraq; nō malè englēteriū siue
Canina Rosa odorata conuenire videtur. Nā frutex est Rubo

maior, caudices siue virgas habēs crassas lignosas, vti malus punica, vel alia lignosa & arborescens quaedam stirps, aculeis & spinis duris munitas: solum eius nō quidē integrum, sed vnum aliquod singulare, totius folij pars. Myrti folijs latius est, superioreq; parte laeue & splendens; fructus nucleo oliuae similis, qui maturus, colore est rubente, lanosos floccos & semen intus habens. Quae omnia huius syluestris & odorata Rosae, cum Cynosbato similitudinem ostendunt.

Plinij locus
emendatus.

EST verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. describit, quem alij Cinospastor, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaston vocant: foliū habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropastos dicitur. Sed huic Cynosbato, syluestris odorata (si modò legitima & non corrupta est descriptio) nequaquam similis est, veluti neque Cappari, nec Smilaci asperae, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

SED ad Rosas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuersis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent. Insunt etenim eis terrestres quaedam & adstringentes; aliae humidae & aqueae: nonnullae spirituosae & aëreae partes; quae tamen in singulis non similiter se habent. In vno siquidem genere haec in alio illae excellunt. Praedominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediae, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

SUPERANT humidae, aëreae & spirituosae partes, in candidis, dilute rubentibus, nec non in Damascenis siue Moscatis: quas viribus praestantiores Matthiolus tradit; vtpote cuius etiam folia viginti, aluum subducant sumpta. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicatur gratissimi ac suauissimi odoris, qui fere ex alijs Rosis inodorus est.

V T I L I S

UTILIS autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & aliis, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipsæ virētes Rosæ, odore suo suavi prouocant.

SUCCVS harum Rosarum, præsertim dilutè rubentium, aluum lenit & subducit.

IDEM præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; officinæ syrupum rosatum solutiuum nuncupant, quod ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries harum Rosarum virentium folia multa macerata sunt.

AD leniendam autem siue subducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non alijs quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur.

HUMECTAT autem & refrigerat Serapium istud: ideo etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat, sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioremq; relinquit.

IN rubētibus Rosis, quæ passim sunt vulgares, & alijs saturatæ purpuræ, quæ Prouinciales appellāt, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisq; facultatis, non tamen absq; humido quodā permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditū est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minus tamen quàm aliarum prædictarum.

RESICCATÆ autem hæ Rosæ, humiditate iam absumpta, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minus quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compefcunt; sanguinis vndequaue eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus vtiliter admiscetur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

QVOD ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longè vtilissimum est.

OLEVM calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

FLORES Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter et adstringunt, & potentius quidem, quàm ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastris: sed cum his omnibus odor desit, minus vtilia sunt, humanaq; nature minus amica.

CAPITA Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.

RADIX sylvestris Rosæ ad morsum Canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. scribit.

SPONGIOLÆ, quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

FVCHSIVS, spongiolas & capitula sylvestris Rosæ, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; si in pulue-

puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non ut diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quaedam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non raro utiliora sunt, quam multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequentiori aut nimio usu, & renes multum debilitari, & sæpe supercalefieri contingit; & calculos non modo non comminui, atteri, aut expelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia minus potentia, frequentiori usu.

DE CISTO. CAP. XXIX.

ROSARVM species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & foeminam, præter tertium Ledum dictum.

UTERQUE frutex est lignosus, multis alis ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodum subalbiantia, hortensis aut alterius Salviae folijs modo quodam similia: flores in summo virgularum, velati parvæ sylvestres Rosæ, fugaces tamē & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo pene subrubetes, aut purpurei: femina verò candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semē paruum: radices lignosæ, fissæ, in diuersa tendetes.

EXIT subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori ^{Hypocistis.} quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine folijs, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut mali Punicæ cytini totum constans: colore in vno genere $\pi\upsilon\rho\rho\omega$ siue ruffo: in altero candido, in quodam etiam $\chi\lambda\omega\varsigma\omega$, siue viventi, aut herbaceo: ut Dioscorides ait.

N A S C I -

NASCITUR Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europa prouincijs, aridis & saxosis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollioribusq₃, in plerisque minus candidis, minusq₃ pilosis, in nonnullis longioribus, in quibusdam rotundioribus aut minoribus. Mutationem enim haud exiguam, pro regionum diuersitate Cistus quoque recipit. Floret aestiuis mensibus.

Κίστον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσταρον, alij κίσταρον. Latinis similiter Cistus, & Rosa syluatica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, vt Scribonius Largus refert.

E radicibus exiens limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quo- Hypocistis.
niam sub Cisto proueniat: A nonnullis ῥόβηδρον, aut ὀρόβηθρον: Ab alijs κύτινος, inter quos Paulus est Aegineta; qui etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huius succum hypochistida appellat: vnde manasse potest hypoquistidos vox, qua officinae succum hunc barbarè nominant.

FACULTATE porrò Cistus, vt Galenus ait, non instrennuè desiccet, secundi propemodum ordinis resiccantium: adeò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq₃, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt efficaces, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq₃ ac humiditates sanent: cataplasmatibus modo illita, putredinosa ipsorum vlcerum iuuant. Dioscorides, ῥομὰς, id est, vlcera depascentia illitu cohibere, & cum cera ambustis, veteribusq₃ vlceribus mederi tradit.

HYPOCISTIS multo magis adstrictoria est, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluvia muliebria; celiacos, dysentericosq₃ affectus. Quin si partem raborare consilium sit, quæ videlicet
plusculo

pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis, hepaticisq; epithematis admiscetur; & ex viperis Theriaca inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

DE CISTO LEDO, ET LADANO.

CAP. XXX.

CISTVS Ledon, frutex eſt parvus Cisto aſſimilis, ſed folijs longioribus, nigrioribus, & glutinoſis: flores parui albicantes, exiguis Roſis perſimiles: vna tamen eius ſpecies maiores habet, quorum ſingula foliola nigricans exornat macula, floribus gratiam ac decorem adferens.

Ladanum.

CONTRAHUNT folia pingue quoddam reſinoſum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioſcorides ait, vernali; ſed, vt Petrus Bellonius, αὐτόπῃς, in medijs æſtatis et Canicularium dierum ardentiffimis feruoribus: quod non abſque ſingulari cura & diligentia, nec minori induſtria, ab ipſis ſtirpibus noſtra ætate colligitur; nõ vt in fabulis eſt veterum ex caprarum aut hircorum barbis villiſue depectitur: collectum colatur, & in maſſas formatum in medicina uſus reconditur. In Creta inſula, eodem Bellonio teſte, paſſim locis inculcis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore.

Λάδον ἢ λάδον ipſe frutex dicitur & Cisti ſpecies eſt. Pingue verò quod ex folijs colligitur λάδανον ἢ λάδανον: Latini Græcas voces ſeruant: officina corruptè Ladanum enunciant. Maximè probatur Dioſcoridi odoratum, ὑπόχλωρον, ſiue ſubuiride, facile molleſcens, pingue, non arenofum, nec citò fragile, ſed reſinoſum.

PRIMO exceſſu completo Ladanum calidum eſt, Galenus inquit, habens etiam adſtrictionis paululum: ad
hæc ſub-

DE CISTO LEDO, ET LABANO. III

hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet: quocirca etiã defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum prauis humoris resederit, id omne absumit, tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.

VIM habet Ladanum, Dioscorides ait, adstringentem, calfacientem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut rosaceo infusum: suffitu secundas eijcit: duritias vteri pessis immixtũ curat. Medicamentis dolorem sopientibus, aduersus tussim facientibus, & malagmatis vtiliter admisceatur. Aluum sistit, cum vino veterere potum: & vrinam cit.

REPERITVR porro Ledo similis quedam, sed multo minor stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulciatur, quasi repens: cauliculi ei sunt numerosi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi ac Cisti minora, carnosã, leniter hirsuta, quibus lentus inest succus: flores exigui, veluti paruule quedam Rosæ, sed minores, pares forma & magnitudine Argentine, sine Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radice stenuis, lignosæ, rufescentes. Nascitur asperis, siccis & apricis, tam campestribus quàm montanis locis. Aestiuus mensibus floret.

Flos Solis.

TRAGVS Germanicè Heyden ylop & feld ylop appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

PLINIVS Helianthen tradit, in Temiscyra regione, Helianthe. & Ciliciæ montibus provenire maritimis, folio Myrti. Hac

cum

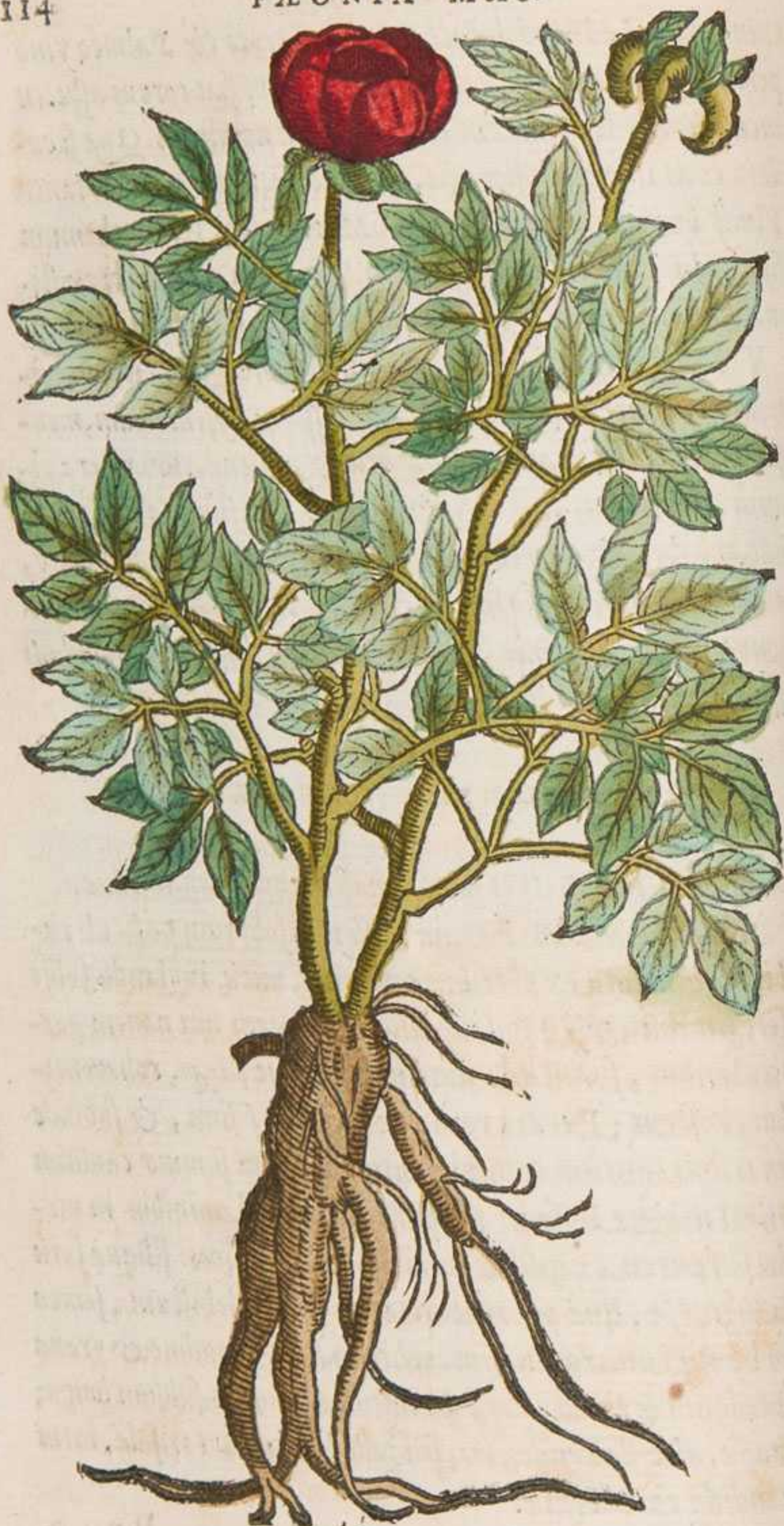
cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, ut fiat corpus aspectu iucundum: ideo eandem Heliocalliden nominari. Quæ si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facile in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chironium existimari refert, verum cum eo similitudinis habet nihil.

VVLNERA autem, eodem auctore, glutinat: sanguinem manantem sistit: ad cruenta sputa, dysenteriam, mensium redundantiam utilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione sanat. in summa, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ satis ostendunt cum Cisto, ac Ledo, non modò forma, sed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Cisti & Ledi, syluestrem quandam speciem esse.

DE PÆONIA. GAP. XXXI.

PÆONIÆ tres sunt: mascula vna, fœmina duæ.

MASCVLÆ Pæoniæ caules, et foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commissa, nucis iuglandis folijs ferè similia, nisi quòd iuglandis ex septem aut nouem particularibus, simul ad vnum neruum aut $\rho\acute{\alpha}\chi\upsilon$, coherentibus constent; Pæoniæ verò, ex quinque solùm, & subinde ex tribus tantùm committantur: flores in summo caulium veluti magnæ Rosæ in purpura rubent; staminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: siliquæ foris lanuginosæ; quæ per maturitatem sponte dehiscunt; semen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine; & granâ quædam coccineo colore splendentia: radices subsunt longæ; crassæ, altè descendentes, subinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ.

PRIORIS feminae caules parum aut nihil rubent: 2
 folia incondita, hipposelini, quod à Theophrasto Smyrnion
 appellatur, ferè modo laciniata, & singularia angustiora
 quàm maris, superna parte virentiora, inferiore albicantio-
 ra: flores vt mascula Pæonia, colore aliàs pulchrè, aliàs
 dilutè rubètes: semen, in siliquis Amygdalis similibus, etiam
 simile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic
 est radix, sed ab vno capite multæ descendunt glandulosæ
 radices, veri Asphodeli radicibus similes, sed multo crassiores
 & longiores; à quibus sepe aliæ duæ aut tres procedunt, eius-
 dem omnino formæ.

ALTERA femina caules habet & folia similia, folia 3
 tamen minus incondita, & in virore candidiora, auersaq;
 parte etiam albidiora: flores minores, dilutiùs rubentes: ra-
 dices quoque glandulosas, sed singulas multo longiores ac
 tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuisse videtur: nam
 radices ei sunt plures, & singula palmo longiores ac candi-
 da, quales mari ipse tribuit. Femina, inquit, existimatur,
 cuius radicibus seu balani longiores, circa octo aut sex adhæ-
 rent: mæs plures habet, quoniam non vna radice nixus est,
 palmi altitudine, cãdidaq;. Posset verò & hæc Pæonia femi-
 na species altera, Dioscoridis quoque mascula existimari, si
 non folium mari nucis iuglandis, & radicem vnicã esse scri-
 psisset. Nam mari suo talem ferè radicem tribuit, qualis est
 tertiæ Pæoniae vna aliqua, ab ipsis radicibus, quæ pluribus
 singularibus constant, auulsa. Sed tamen ex eo quod Pæonia
 mari, folia βασιλικῆς κάρυα, id est nuci regie similia esse pro-
 diderit, & radicem vnam numero singulari, non septem aut
 octo, vti feminam habere ait, ostendit se non hanc tertiam,
 sed primam, marem appellauisse: quæ nempe nucis Iuglandis
 sue Regie, habet folia, & radice est vnica. Plinius etiam
 feminae

Plinij oscitā-
tia.

feminae folia Myrrham redolere ait; sed suspicio evidens est, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum accepisse; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidisse.

NASCITUR Pæonia, ut Dioscorides scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis montibus, & alio loco in sylvis, ait: in Cretæ & Sicilia montibus Apuleius: Gesnerus in Generoso dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatissima quidem, femina prior; altera deinde: mascula rarissima est. Florent omnes mense Maio: semen Julio ad maturitatem peruenit.

GRÆCIS παιόνια ἢ γλυκυσιδὴ: & à nonnullis πεντόβορον; Latinis similiter, Pæonia & dulcisida dicitur. Officinis Pionia; Germanis Pæonien blumen / Pæonien rosen / Bichtwurtz / Kunigblum / Pfingstrosen: Belgis ferè, Pæonien: Flandris tamen, Mastbloemen. Gallis, Pivoine; Hispanis, Rosa del monte.

HABET verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur: ut sunt, ὀροβέλιον, ὀροβάξ, αἰμάγωγον, παισαίδη, μνηνογένειον, μήνιον, πανδικέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον. Rosa fatuina, herba casta. Menogenion autem, Menion, Seleniō, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μῆνης, ἢ σελήνης nomina derivantur; quarum utraq; vox Latinis Lunā significat. Lunaris verò siue Lunaria Pæonia appellari potest: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos pleriq; appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio, feminae convenit, cuius glandulosæ radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemma quædam forma humani pollicis, in Cretæ insula nascentes. Aglaophotis, id est lucidè splendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus.

AGLAOPHOTIDES autem duæ, apud Aelianum Aglaophotis,
lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera
terrestris, cap. 27.

MARINA, fuci species est, quæ in profundis nasci- I
tur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui
æstiuo Solstitio dehiscens, noctu igneum quendam, & ve-
luti scintillantem splendorem emittit.

TERRESTREM, quæ alio nomine Cynospastus di-
citur, per diem, ait, inter cæteras herbas delitescere, nec
vlllo modo agnosci; nocte verò stellæ instar lucentem, &
igneo splendore coruscantem, facile in conspectum venire.

ET hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus, 2
Pæonia est; Pæoniæ enim grana rubentia, Apuleius ait, no-
ctu lucere tanquã lucernam: et plurimum noctu à pastori-
bus inueniri ac colligi. Precipi etiã vt Pæonia noctu colli-
gatur, Theophrastus & Plinius referunt. Quæ de Aglaop-
photide Aelianus quoque affirmat.

APPELLATUR verò terrestris hæc Aglaophotis à
Iosepho belli Iudaici scriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco
in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide
terrestri, siue Cynospasto, Aelianus scribit, cum ijs quæ de
Baara Iosephus, sit manifestũ. Cynospastum etenim Aelia-
nus ait, non absque periculo euelli, & eum, qui primũ eius
naturæ imperitus eam attigit, famam esse perũsse: itaq; si-
gnum ad eius radices noctu desigendum, canem verò ad al-
ligandum famelicum qui nidore obiectarum assatarum car-
nium motus ad eas impetu facto, radicibus eam eruat. Ita
etiam Iosephus, Baaram tradit circa vesperam, veluti iuba-
re fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non
esse; sed vel vrinam muliebrem, aut menstruum sanguinem
super eum fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam
canem religandum, atque ita demum euelli posse.

VANISSIMA autem hæc sunt omnia: nullo etenim negotio & citra omne periculum, quavis diei & noctis hora Pæonia radix colligi & euelli potest. Qua de causa & similiter vana sunt, quæ Theophrastus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt: præcipi, videlicet, vt noctu colligatur. Nam si interdium quis fructum legat, à Pico martio visus oculis periclitaturum: si verò radicem secet, periculum esse ne sedes procidat.

MIRVM autem videri non debet huiuscemodi nugæ & vanissimas superstitiones, ac impiissimas ceremonias, subinde in antiquissimorum auctorum libris resperfas reperiri: fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem, vt Plinius verè testatur, ab Aegyptiis & alijs præstigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinendum præcipit.

PORRO Pæonia radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adstringit: acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps: temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exiccatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit, datur: menses cit Amygdalæ quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepar & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo suspensam, aduersus Comitiale morbum efficacem esse, à Galeno certo et euidenti experimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Præfertur ad hæc mascula Pæonia radix.

R V B R A

RUBRA grana 10. aut 12. pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem sistunt: stomachicis qui ro-
siones sentiunt, esa profunt: à pueris comesta, aut in potu
sumpta, calculi initia excutiunt.

NIGRA grana, ipsa videlicet semina, 15. numero in
potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas
ἐφιάλτας nominant, vterique strangulationibus & dolo-
ribus. Vtraque auxiliantur à serpente percussis, Plinio
auctore.

DE LILIO CANDIDO.

CAP. XXXII.

CANDIDO siue albo Lilio, quod pulchritudine, ni-
tore & usu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, car-
nosa, lauia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules
duobus cubitis altiores, multis folijs sensim attenuatis co-
mosi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pul-
chri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se
laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis,
extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à qui-
bus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleus constans,
& ex multis simul vnitis composita, succo lento & gluti-
noso plena, quo & folia & caules redundant.

SERVNTVR Lilia passim in hortis. In Syria autem
& Pisidia Pamphilia, vnguentis efficacissima nasci, Diosco-
rides inquit.

FLORET apud Germanos, Belgas, Gallos, Liliun,
Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hyeme virentia:
Vere, caulis erumpit.

STIRPS Liliorum à Grecis κρινώνια dicitur: flos verò
κρίνον & λείριον (est tamen & Narcissus λείριον) à non-

nullis καλλιρίον & κριάνθεμον: A Latinis Liliū & Rosa
Iunonis.

APPELLATUR autem Rosa Iunonis, quod ex lacte
eius in terram delapso; natum feratur. Fingunt siquidem
Poëtae Herculem, quem ex Alcimena Iupiter suslulerat, ad-
motum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post suctum
lac copiosum effluxisse, & vna eius parte calum perfusum,
alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò lacteum
apparere in celo circulum. Germani Liliū istud, vulgo
weiß gilgen oder weiß lilgen appellant. Belgæ, wit-
te Lelien. Galli, Lys blanc.

LILII autem flos temperaturam mistam, vt Galenus
ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.

RADIX foliaq; per se trita, desiccant & abstergunt,
ac moderatè digerunt.

FOLIA herbæ, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur
à serpentibus ic̄tis: eadem seruesacta, ambustis proficiunt:
aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

SUCCVS melle & aceto mixtus, in æneo vase coctus;
medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus
vulneribus vtile.

RADIX tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat,
vterū mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit.
Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes &
luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; fursures
& manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat &
erugat. Cum aceto autem & hyosciami folijs, ac farina tri-
ticea trita, testium iustlāmationes mitigat. Propter clauos
pedum, in vino, Plinius ait, radices Liliij decoquuntur, tri-
duoq; non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adu-
stis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo
trahunt: Lienī, & ruptis, & vulsis profunt.

RECEN-

RECENTIORES Lilij radices coctas, cataplasmaris summa cum vtilitate admiscant, abscessus maturantibus & ad suppurationem perducentibus. Eadem etiam, in oris collutionibus ad idem facientibus, vtiliter decoquuntur. Nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciunt, & dolorem simul sedant.

SEMEN, Dioscorides ait, potum, serpentium moribus aduersatur. Cataplasma ex semine & folijs, erysipelatis imponitur.

FIT ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimq; ad vteri durities vtile.

DE LILIIS PURPUREIS, HYACINTHO
SCRIPTO, ET COMOSANDALO.

CAP. XXXIII.

PURPUREORVM Liliorum duo genera sunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quam liliij albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltra, supra inuicem incerto ordine digesti, liliij alterius forma & magnitudine, colore vero rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, vt liliij candidi, sed maiores.

IN Italia, in aruis inter segetes circa messem; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium istud, Matthiolo teste, emicat. Belgæ in hortis serunt. Floret paulo ante candidum lilium; post purpureum minus, vnâ cum Rosis.

MATTHIOLVS Liliū sylvestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse ait. Sed ἡμεροκαλλὶς, vt auctor Dioscorides, in singulis apophysibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰσχυρῶς ὀχρᾶν, id est, valdè luteum. Απόφυες autem siue ἀποφύαι, ramulares adnascenciae, siue appendices dicuntur. Ochra color, melino similis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Liliū autem istud, ramulares adnascencias nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non rarè 18. aut 20. aut plures, subinde ad 50. aut 60. vsq;, ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem Hemerocallis, sed Liliū illud esse apparet, quod capite de Lilio, πόρφυρον, siue purpureum, reperiri, ex relatu Dioscorides scribit; quòdque rubens Plinius, & Graeci, eo auctore, κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syria, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis duæ Hemerocallides flores sint: vna quidem apophyses habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Liliū istud Hemerocallis fuerit, & praesertim πορφυρανθές: qua appellatione Hemerocallida, etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida nō esse; est enim & Hemerocallis quadam flore purpureo, cui πορφυρανθές nomen propriè conuenit.

2. ALTERVM & minus purpureum Liliū, caule est multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori: folijs similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erūpunt, singuli tamē suis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus insidentes; coloris quoq; purpurei crocei, notulis similiter quibusdā nigris et perquam exiguis ornati; Lilij etiā diuisura, sed paulo minores: pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq; quos fibrae adherent.

heret. Vnà cū alijs Lilijs apud Germanos, Belgas et alibi, colitur in hortis. Floret sub finē Maij, reliqua Lilia antecedēs.

LILIVM etiam est purpureum & κρίνον πύργουρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIVS lib. Metamor. 10. huius generis Liliū, Hyacinthus.¹ Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adolescente, ex cuius sanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perijisset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripsisse ait, sic scribens:

Ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrioq; nitentior ostro
Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phæbo est, (is enim fuit auctor honoris)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & ai ai
Flos habet inscriptum, funestaq; litera ducta est.

HVIVS Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, eidyllio. 19.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ χράμματα καὶ πλέον αἰ αἰ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINATUR autem hic, à Poëtis Latinis nonnunquam ferrugineus, vt à Vergilio Georg. 4.

Et pinguem tædam, & ferrugineos Hyacinthos.

Similiter & à Columella, lib. x.

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRUGINEVS verò hyacinthus dicitur, quod ad similitudinem ferruginis rubeat. Est etenim ferrugo corruptela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore subrubente rubigo appellatur. Vnde & ferrugineus color, instar ferruginis rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum cognominari, quod ferruginis modo subrubeat, sed quia luctus notas folijs inscriptas habeat; ferrugineumq; eum quasi lugubrem

Ferrugineus
color.

lugubrem & funestum appellari aiunt. Tradunt siquidem ferrugineum esse fuscum & suboscuro colore; Vergiliūq; cum ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabulam eius alludere, quæ hyacinthum ex sanguine Hyacinthi adolescentis natum fingit: ferrugineā siquidem ab eo etiam dicti

dici, Charontis funestam & luctuosam cymbam. Sed his Virgilius ipse contradicit, Bucolicôn ecloga tertia, vbi hyacinthū suauiter, id est non intense rubere scribit, his verbis:

Et me Pæbus amat, Phæbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

RUBERE verò & hyacinthum testatur quoq; Poëta Nemesianus Bucolicôn Aecloga secunda:

Te sine me, misero mihi Lilia nigra videntur,
Pallentesq; Rosæ, nec dulce rubens Hyacinthus.

At si tu venias, & candida Lilia fient,
Purpureaq; Rosæ, & dulce rubens Hyacinthus

OVIDIUS etiam loco superius adducto, eum purpureum esse manifestis verbis ostendit. Purpureus verò, omnis qui rubet color in floribus appellari consuevit.

RECENTIORVM plerique, hunc hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem historicum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicôn Vergilij nominat. At nobis magis placet hunc scriptum hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferius suo loco, non scriptum: in hoc etenim lugubres notæ inscriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ sunt.

THEOCRITVS siquidem εἰδυλλίῳ x. hūc hyacinthum γράπλον, id est, scriptum appellat, sic canens:

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστὶ καὶ αὐτὸ γράπλῳ ὑάκινθος.

Et viola nigra est, & scriptus hyacinthus.

IN quo quidem carmine hyacinthus niger dicitur, non quod ipse totus niger sit, verum ab ipsis punctis & nigris luctus notulis: haud aliter quam purpureus dicitur Narcissus, propter mediij circuli eius purpureum crispum ambitū; et luteus à calyce luteo; nā maxima pars floris, circumambientia videlicet foliola candidissima in utroq; sunt: vt in Narcissi videre est historia.

PAUSANIAS Corinthiacon lib. secundo, scriptum
 hyacinthum, aut ei simillimum florem Comosandalon ab
 Hermionensibus appellari, memoria prodidit, ritus referens,
 qui ab ipsis in honorem Chthoniae deae, statis festis aguntur
 diebus. Pompe agmen ducunt, inquit, sacrificuli, & qui an-
 nuos magistratus gerunt: sequuntur feminae ac viri: ipsis
 etiam pueris solenne est, deam cum pompa deducere. Ince-
 dunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas fe-
 rentes. sunt eae corollae ex flore contextae, quem κομοσαν-
 δαλον incolae appellant. Hyacinthum ego illum existimo:
 est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis; habet
 praeterea easdem luctus indices literas. Hac Pausanias.

Comosan-
 dalus.

PORRO purpureorum liliorum istorum, in medicina
 incognitus usus est, & facultas incomperta: inter flores au-
 tem gratiam inuenere.

DE LILIO SYLVESTRI.

CAP. XXXIII.

SYLVESTRE Liliū caules promit bicubitales aut
 altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non supra
 inuicem incerto ordine disposita, sed caulem quibusdam lo-
 cis, stellis modo radiata, circumdantia: flores e suis pediculis
 deorsum dependent, Lilij diuisura, sed minores, colore pur-
 pureo obsoleto, purpureisq; aliquot maculis splendentes, &
 staminibus eiusdem coloris in medio; quorum foliola re-
 trorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recurvantur:
 radices bulbosae veluti ex multis nucleis cōiunctae, aurei vel
 flauis coloris; ex quibus fibrae dependent. Nasitur liliū
 istud complurimis Germaniae locis, in syluis & montibus,
 Fuchsius & Gesnero testibus. Belgae cum alijs Lilijs in hortis
 habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Li-
 lia anteuertens.

GERMA.

GERMANI, *Goldwurtz* à flauo bulbi colore, & *Heydnisch blumen* appellant. Nostri *Leliekens van Caluarien*. Galli, *Lys sauuage*, hoc est, *Lilium syluestre*. Est tamen & aliud syluestre *Lilium*, alio nomine *Hemerocallis*, de qua sequenti capite. *Matthiolus* istud *Lilium* in Italia à *Chymistis* *Martagon* dici, ait.

2 AD hoc genus *Lilij*, referendum quoque videtur, quod *Hemerocallidem* alteram, *Matthiolus* nominat, & in *Iapida* montibus reperiri refert. Pingitur istud ab eo, caule comoso, & folijs multis, incondito ordine circa ipsum digestis: flore foliola sua recuruante, *Lilio syluestri* simili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeras.

V S V M autem vtrumq; hoc *Lilij* genus, in medecina nullum habet.

DE LILIO NON BULBOSO.

CAP. XXXV.

NON bulbosi *Lilij* duo reperiuntur genera, florum colore discreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obsoletiori purpureus. In lutei genere flos vnus minor; alterius paulo maior est: vterque tamen purpureo minor, qui maximus est, & *Lilio candido* magnitudine ferè similis.

S V N T autem non bulboso *Lilio*, folia oblonga & angusta, *Porri* aut *Asphodeli* folijs similia: caulis cubito altior, rotundus, leuis, absque folijs, superius in apophyses, id est, ramulares eminentias, siue propagines, duas aut quatuor diuisus: in quarum singulis, flores tres aut quatuor, *Lilium* forma & diuisura referentes: colore in vno quidem genere *Ochre*, vt diximus, luteo; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est: post flores, crassa, triagulares gignuntur siliqua; in quibus semen nigrum & splendens,

dens, Peonia semini simile, sed minus. radices subsunt non bulbosae, sed veluti Asphodeli lutei, multae, oblongae, cohaerentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, crassiores, nodosioresq; ; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibrae quaedam crassiores serpunt, quibus non secus ac Asphodelus luteus, in plures plantas facile multiplicatur.

PEREGRINUM Belgio istud Liliurn est, et aliunde inuectum. Floret vnà cum Lilio purpureo maiori, vel paulo ante, Lilia candida praecedens.

LILIVM luteum nonnulli appellant; sed rectius non bulbosum Liliurn nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliastrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides duae, vna frutex, alia flos est.

Hemerocallis
frutex.

HEMEROCALLIS frutex ex genere est coronariorum & lignosorum, quae minutis, tenuibusq; constant folijs: semine exit; radiceq; est lignosa: vt auctor Theophrastus lib. 6. de historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quae solis folijs coronant.

Hemero-
callis flos.

ALIA Hemerocallis, flos est, qui nocte tabescit, oriente verò Sole pullulat, Athenaeo teste: quale istud non bulbosum Liliurn; praesertim quod purpureum & fugacissimum est, & vno tantum die viget; matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit. quam obrem & proprie ἡμεροκαλλίς ab vnus videlicet diei pulchritudine dici potest.

HEMEROCALLIDIS autem descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur. ἡμεροκαλλίς φύλλα ἔχει καυλὸν ὁμοίαν κρίνω. χλωρὰ δὲ ὡσπερ πράσα. αὐθιγὰ δὲ ἐν αὐτῇ

καθ' ἐκάστην ἀπόφυσιν γ' ἢ δ. τὴν σχίσιν τῶ κρινῶ ἐοικότα
 ὅταν ἀρξῆται χάνειν. τὴν δὲ ρίζαν ἰσχυρῶς ὡς ῥίζαν
 ὁμοίαν βολβῶ ἐυμεγέθει. Id est Hemerocallis folia habet &
 caulem Lilio similia, viridia ut porrum: flores in ipso, iuxta
 singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes,
 cum primum hiare cœperint: colore valde ochræ, radicem
 similem bulbo magno.

ET cum hac quidem descriptione, Liliū non bul-
 bosum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in
 propagines siue ramulos distribuuntur; singulique flores
 tres aut quatuor promunt: & eos quidem, vnius ge-
 neris ochræ luteo colore; alterius verò purpureos. pur-
 purei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse,
 πορφυρανθὲς nomen, inter nothas appellationes reper-
 tum ostendit.

QVOD autem Dioscorides Hemerocallidi radicem
 magno bulbo similem tribuat, innuit istud, Hemerocal-
 lidis descriptionem apud eum deprauatam: vel enim su-
 perfluorum videlicet, ac veritati repugnantium adie-
 ctione ampliata: vel duorum Liliorum mutilas de-
 scriptiones, in vnam contractas, Hemerocallidis vide-
 licet & alicuius alterius Liliij. Nisi fortassis & bulbo-
 sum aliquod sit Liliū, apophyses faciens, & vnius tan-
 tum diei florem luteum habens: quale tamen nondum con-
 stat alicubi repertum esse.

Dioscoridis
 suspecta de-
 scriptio.

DICITUR verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλαχ-
 τον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἰμα-
 πικὸς, ἀντικάνθαρον, Liliū agreste & Liliū marinum.
 Et omnibus his nominibus Liliū non bulbosum nuncupari
 potest, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ
 Lilio alicui bulboso magis conuenit.

CÆTERVM facultates Lilij non bulbosi incomper-
ta sunt, cum nullius, hac etate, in medicina aut cibatu
fit vsus.

DIOSCORIDES autem Hemerocallidis radicem
tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pesso appo-
sitam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita,
mammaram ex partu, & oculorum inflammationes miti-
gare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.

DE LILIO CONVALLIVM.

CAP. XXXVI.

QVOD Liliū conuallium recentior nuncupat etas,
folia duo aut tria promit, virentia, leuia, latiuscula, Lilij
folijs similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa
quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes,
per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus
inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum ab-
similes, verum minores; semen in his durum & amaricans:
radices tenues sunt, longa, aliquantulum geniculatae, serpentes.

IN syluis & locis vmbrosis sponte exit. Floret circa Ca-
lendas Maij mensis.

GERMANI, *Meyenblumlin* & *Meyenrytz*/
inde nominant: Belgæ *Meyenbloukens*: Galli etiam
Muguet: est tamen & alia ab ipsis Muguet dicta, Lap-
paginis videlicet species, à Plinio *Asperugo* nuncupata. Ges-
nerus florem istum *Callionymum* appellari posse existimat,
nostra etas Liliū conuallium vocat.

CALIDÆ & siccae qualitatis flores & fructus par-
ticipes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, neruo-
rum resolutiones, vertiginem, morbum comitiale, ac alios
cum cerebri frigida humidaq; intemperie morbos, auxilia-
res

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac
 cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item
 caligines decocto aut succo eorum discuti.

EIVSDEM cum lilio isto generis esse putatur, quod
 Vnifolium dicitur: folium huic ut plurimum in tenui pedi- Vnifolium.
 culo singulare & vnicum est, latum, nervosum & acumi-
 natum, magnitudine serè foliorum hederae; circa caulicu-

lum autem breuem tenuemq³, bina: eiusdem formæ sed mi-
nora, supra quæ flores candiduli Lilij conuallij similes, ac
minores, & nullius aut exigui odoris: bacca sequuntur exi-
guæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ,
serpentesq³, fibræ sunt.

EXIT iisdem & similibus quibus Lilium conuallium
locis: floretq³, eodem tempore, aut paulo post.

VVLGO Einblatt nuncupant, id est Unifolium
sive μονόφυλλον. Apud veteres nomen non habet, nisi tertia

Plinij

Plinij sit Cyclaminos, cui similis videtur, si modo in exemplaribus error non est. Quæ de hac, lib. xxv. cap. 1x. sic habent: *Mihi & tertia Cyclaminos demonstrata est, cognomine Chamæcissos, vno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Quod si autem in his verbis pro, vno omnino folio, legatur: simili omnino folio, nõ istud vnifolium, sed ipse Dioscoridis Chamæcissus, tertia Cyclaminos erit.*

Cyclaminos
tertia Plinij

CÆTERVM vnifolij traditur à quibusdam resicatorum radicularum puluis, aduersus pestilentē bubonem efficax esse, si statim initio ipsius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI genus vnicum Dioscorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionysium feminam ac marem esse dixisse, refert. Posterior etas duo triaue Asphodeli genera obseruauit; & præter bulbosum quidem, cuius Galenus meminit.

PRIMUM genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum.

FOLIA autem primus habet complura, oblonga, angusta, Porri folijs similia, acuminata, caulem rotundum, leuem, cubito longiorem; quem à medio sursum versus multi quinque foliolorum flores patentés exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpurascens, staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbiculata: semen in his durum triangulum nigricantis obsoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodo similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringenti. In Gallia Prouincia, Italia, Hispania, & alijs locis, sponte exit: apud Germanos & Belgas, non nisi satus prouenit.

Flores

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot postquam satius est annis.

HVIC similis floribus, folijs, & semine, alius quidem Asphodelus est minor, cui non glandulose, sed fibrosæ sunt radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermori- tur: Pseudo Asphodelus quidam non abs re esse videtur.

ASPHODELVS autem Grecis quidem ἀσφόδελος, Latinis Albucum siue Albucus, & hastula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθερικὸς. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.

MEMINIT huius Aspodeli Hesiodus in Operibus & diebus, ubi stultos ait ignorare, quàm magnum bonum sit in Malua & Aspodelo. Nam huius præcipuè Aspodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulbofo eum scripsisse opinatur; eius tamen si bulbos non nisi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, esculentos reddi, ipsemet testetur; quales, non est verisimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum insinuasse videtur. Verba eius sunt:

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλεὸν ἥμισυ παντὸς,

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφιδέλῳ μεγ' ὄνειαρ. Id est,
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,

Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

CÆTERVM Aspodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tusses & rupta conuulsæq; drachmæ pondo potæ ex vino: faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumptæ: dantur vtiliter à serpente demorsis triam drachmarum pondo; sed imponere morsibus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita, sordida item & depascentia

depascentia vlcera; mammarum etiam ac testium inflammationes, phymataq; & furunculos in fece vini radix decocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

SUCCVS radicis addito vetere vino dulci, myrrha & croco, illinendis perquam utile oculis fit medicamentum, si simul decoquantur. Ad purulentas aures idem per se et cum thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.

VSTA radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.

OLEVM in excavatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest: & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in sole perfrictam illita radix extertit.

SEMEN & flores precipue, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.

DE ASPHODELO LVTEO.

CAP. XXXVIII.

ASPHODELO luteo folia sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cerulea, longiora & angustiora quam primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, a medio sursum versus, plurimi; alterius satis similes, ceterum colore lutei, staminibus in medio; capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singula oblonga & tenues, multo quam primi et tenuiores et longiores, colore luteole, supra quas fibrae quaedam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facile multiplicatur.

PEREGRINVS et hic Asphotelus Belgio est, nec alibi quam in hortis reperitur. Floret similiter Maio aut Iunio mensi;

mense; folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida fuerit virent; Vere noua exeunt.

RECENTIORES *Asphodelum luteum* à florum colore luteo appellant; à Dionysio femina dictus esse videri potest, & Plinij alter.

PORRO quis huius *asphodeli* vel in cibatu, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.

DE ASPHODELO BULBOSO GAL-
LENI. CAP. XXXIX.

BULBOSVS *Asphodelus* folia habet porracea, sed tamen angustiora & breuiora quam primi *Asphodeli*; caulem rectum, rotundum, floribus similiter multis circum vestitum, rarioribus tamen, primi *Asphodeli* floribus haud multum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio staminibus compositi: capitula quoque triangularia, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa esculento bulbo maior. Apud Belgas non nisi hortensis est. Floret eodem, quo primus, tempore, aut serius paulo.

ASPHODELI speciem esse caulis *Antherico* similis ostendit; qua de causa & eum *Asphodelum* esse apparet, cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus secundo, meminit his verbis.

RADIX *Asphodeli*, & magnitudine, & figura, & amarore *Scilla* radici quodammodo est similis: si tamen vt *Lupini* paretur, maximam partem sui amaroris deponit; inq; eo à *Scilla* discrepat. Nam *Scilla* qualitas difficillime eluitur. *Hesiodus* certè *Asphodelum* laudat cum sic ait: Nec quantam in *Malua* & *Albuco* sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci,

escu-

esculentam ipsam reddiderunt. Porro hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent.

DE eodem verò bulboso Asphodelo, & lib. de simplicium medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arisaro, & Dracontio similes esse ait, quales certè non primi illius sed bulbosi sunt.

VERBA Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix utilis est, sicut Ari, Arisari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vsta autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliorq̄, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.

DE IRIDE. CAP. XL.

IRIDIS species floris colore differentes, complures esse Dioscorides innuit. Flores siquidem, ait, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuersitatem, non in vno flore, vti Andreas Lacuna existimauit, sed in diuersis reperiri præter quod ipsa obseruatione constat, αὐτόπτης etiam testis est Antonius Musa; qui à se conspectos in Illyrico, Iridis flores plerisque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, plurimos ceruleos, in examine simplicium scribit.

DIFFERUNT verò & non modò floris colore, sed et non parum magnitudine. Quædam etenim Irides maiores ac proceriores: aliæ minores sunt.

FOLIA maioribus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, laues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum summo flores παράλληλοι siue alterno ordine positi, terni quaterniue, odorati. Constant flores senis potissimi-
mum

I R I S.

147

K 2

mum foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria sursum & contra se mutuo curvantur. Color candidæ per totum quidem florem candidus est; luteæ, luteus; ceruleæ siue nigrae in saturata cerulea purpura nitet, μελανίου siue Viola nigra colorē referens; purpureæ verò in ceruleo purpureus, sed eius tamen quæ Belgio vulgaris est, non in omnibus foliolis neque ab omni parte similis; sursum etenim reflexa, pallidiora sunt et colore dilutiore, præsertim vnius, cuius hæc pallidissima & ad aquæ κυάνεον colorē accedunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore verò pulcherrimū purpureæ siue nigrae Viola dilutum colorē proximè exprimunt; intermixtis interim Lineis candidis, quæ ab ipso folij exortu ac veluti base, tum & ab ipsa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliorum in singulis floribus parte, qua calyci inhaerent, & inde sursum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis veluti pilis concreta, humani serè supercilij, aut Erucæ hirsutæ similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè folia, sunt & tria alia oblonga, angusta foliola, extrema summaq; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: sub his singula stamina. Radices Iridi subiacent longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatæ, digitati aut ampliori crassitudine, subinde in plures propaggines, ipsis ex lateribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resiccatis, nonnihil inest feruentioris saporis, qui tamen non statim; sed paulò post quàm mansæ sunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis vestigium, ac πυρώτερον τι, quod non facile eluitur, ipsis imprimit: sicca verò gratiori sunt odore, et qualitate gustabili minus acri. Minores Irides, folijs, floribus & radicibus alijs si-

alijs similes; sed folia tantum dodrantalia, latiora tamen, quam Chamæiridis, aut iridis minoris tenuifoliæ. flos eiusdem cum aliarum formæ, sed minor paulo; colore, vel è luteo languescente, vel ceruleo eoq; nunc saturato, aliàs diluto.

N A S C I T U R Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiarissima est, & non modò in hortis, sed & quibusdam palustribus locis sponte exit, præsertim cuius flores dilutionem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortensis tantum est. Sunt & minores Irides Belgio hortenses. Luteam apud Hispanos etiam in palustribus reperiri accepimus. Apud quos, & præsertim Lusitanos, cerulea quoq; exit, non modò vere, sed & autumnò florem proferens, eumq; odoratum & violæ nigræ saturato colore, sed in singulis caulibus vnicum tantum.

O P T I M A Iris apud Illyricos prouenit, & melior quam in Macedonia, non tamè parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad Septentrionem sita; vt Theophrastus ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, sed in palustribus (exemplaria, ferè syluestribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, sic scribens:

Ἰριδὴ δ' ἢν ἔθρε. Ἐ Δριλῶν κ' Νάρονος ὄχθην. Id est,
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

S V N T autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò scholiastes, Drylonem fluuium esse ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos segregat; vbi Cadmus & Harmonia habitauerunt, in serpentes transformati.

D I O S C O R I D E S inter Illyricas & Macedonicas præstantissimam esse ait, quæ radice est densa, minuta,

frangi contumace, subrufo colore, multum odorata, gustu feruido, odore integro, non situm redolens, & sternutamenta dum tunditur mouens.

PROXIMA bonitate, Plinio auctore, Macedonica est, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ γένιν in acopo quodam Asclepiadis recipitur, cum tamen in alijs compositionibus Illyrica ferè admisceatur.

TERTIO loco Africana est, quam Galenus lib. primo de antidotis, multo inferiorem Illyrica testatur. Nam si, inquit, conseras eam quæ ex magna Libya Romam copiosissima adfertur, tantum ab Illyrica abest, quantum mortuum corpus à viuo.

QUÆ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores sunt. Theophrastus has omnino absque odore esse existimauit. In Thracia, inquit, cæterisque frigidioribus locis, ac minus coctura idoneis, odore Iris penitus caret: quod tamen non absolutè verum est. Nã & Belgica Iris resiccata, non omnino absque odore est, licet tamen odore, quam Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

IRIDIS flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; nisi fortassis externarum, quarum nimio hyemis rigore, subinde radices intermoriuntur.

IRIS Græcis ἴρις appellatur: Athenæus & Theophrastus ἱεῖς legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima et copiosissima, vt diximus, nascitur. Item οὐρανία, celestis, ab arcu celesti, & ab eadem occasione θαυμασὸς, admirabilis; θαυμαστῆα enim arcum celestem Poëta aliquando vocant. Nominatur & ἑλπίδην aut θαλίδην, καθάρων purgans, ὁ πέμπτος.

ἔπιτος. Philinus Iridis flores λύκος, id est, Lupos vocari tradit, quòd deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quãdam reddant. Germanis, **Bilgen** / **Schwertel** / **Nostri**, **Lisch ouer Zee**. Gallis, **Flambe**. Italis, **Giglio** & **Iride**, **Iris** nominatur.

IRIDIS species flore candido olim in officinis gignendi casu Græco ἰριος nuncupabatur: Germani, **Violwurtz** / **weiß** **Violwurtz**: Nostri, **wit** **Lisch**: Galli, **Flambe** blanche appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant. 1

ALIA Iridis species flore in ceruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: plerisq; tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciscana familia fratres Angelus Palea & Barptolomeus ab vrbe veterum scribunt: Itali, **Giglio** azurro, & **Giglio** celeste. Germani, **blauw** **Bilgen** / **blauw** **Schwertel** / **himmel** **Schwertel**: Brabanti, **blauw** **Lisch ouer Zee**. Huius speciem, quæ flore est dilutiore, plerique syluestrem Iridem nominant; ad differentiam candida, cum alterius hortensis. Sunt tamen & aliæ apud veteres syluestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale. 2

ALOISIVS Anguillara Iridem à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributū dixerit. Verba Palladij sunt, lib. 1. de Apunæ castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanum, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel Gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.

PORRO Iridis radices recentes, & adhuc succo plena, impensè calida sunt, & ad quartū ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potissimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos

insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

ARIDÆ in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccantium: crassos & lentos humores, qui agrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tussi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate prosunt. Auxiliantur etiam lienosis, conuulsis, à serpētibus demorsis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad infessus muliebres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicum verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrij cum melle subditæ, fœtus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridæ vlcera replent; cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Prosunt capitis doloribus cum aceto & rosa-ceo impositæ: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiscuntur pessis & malagmatis: in vniuersum multi vsus.

DE IRIDE MINORI, SIVE TENUI-
FOLIA. CAP. XLI.

PRÆTER Irides superiore capite descriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur: altera Chamætris.

EST autem tenuifolia Iris alijs similis, sed minor ac tenuior. folia habet breuiora, angustiora, nigrioraq; aut casti quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatule fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, sæpe vix cubitales:

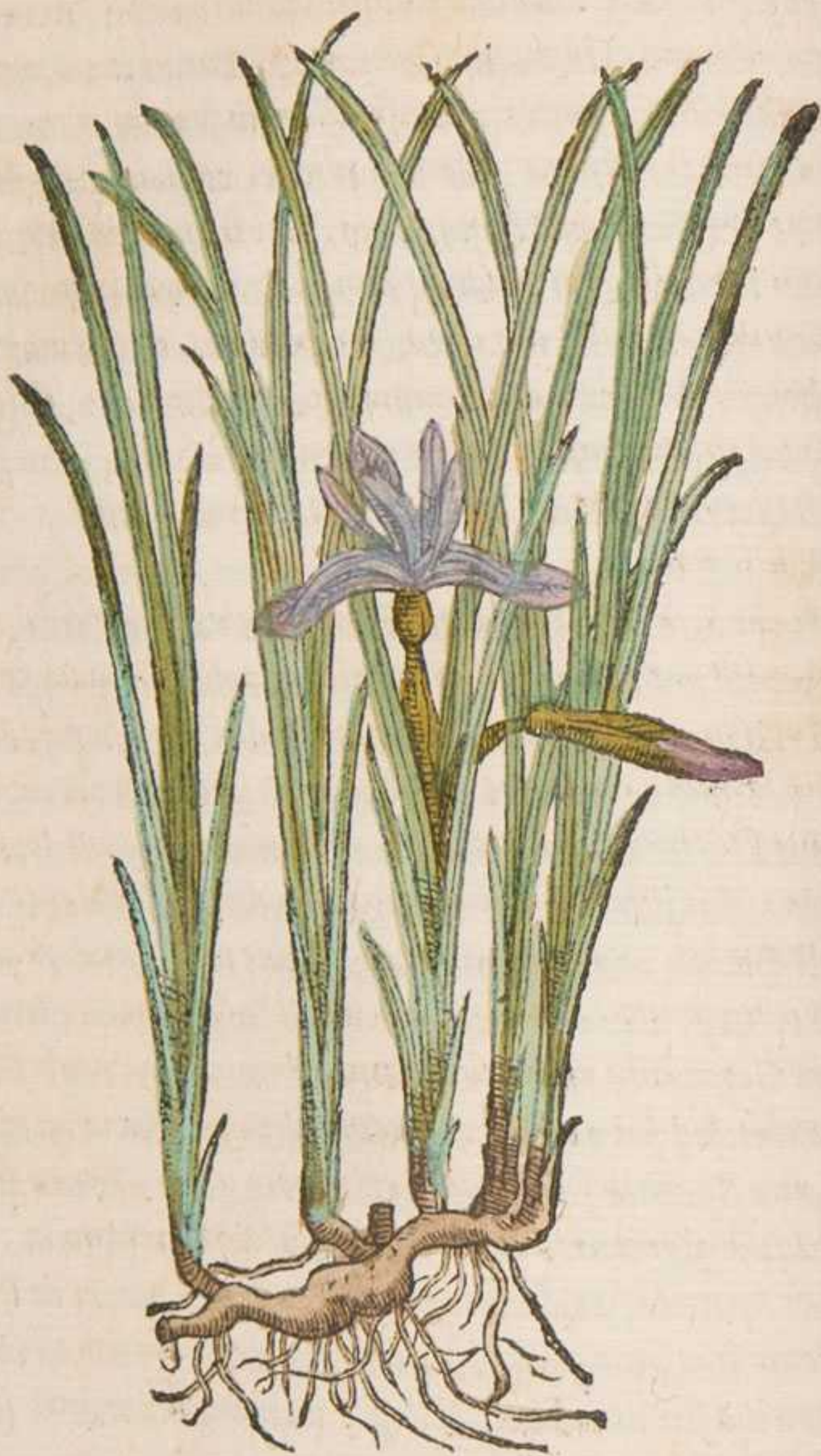
in quo

in quo flores bini, terniue, alterni, colore caeruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quod ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeo recurventur, sed ferè erecta consistant: inferiora verò ac deorsum reflexa simbriam non habeant, sed solam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est. radices quoq; obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicatæ, & quandoque quàm aliarum densiores, longas, multasq; fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut subluteæ, gustu feruido, vti aliarum.

REPERITUR in Germania apricis planisq; pratis, frutetosis ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

IRIDEM minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quod radice videlicet sit subruffa, breui, densaq;. Sed Rhizotomos Illyricæ est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hæc verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatula foetida species haberi posset, si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed veluti Spatula foetida rotundum esset. Plinij autem de Rhizotomo hæc sunt verba: Illyrica duorum generum est: Raphanitis à similitudine; & quæ melior Rhizotomos subruffa.

CAETERVM potentia huius radix vehementer calida feruensq; est; facultate & viribus alijs Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præsertim recens utilis.

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS inter Irides minima est, folia habet
 Gladiolo minora, angustiora, pinguiora. caulem palmi alti-
 tudine, folijs breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac
 situ,

situ, vt in alijs, sed è summo cauliculi simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifolia Iridis floribus minores, forma alioqui similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, simbriam illam humani supercilij non habent. radices parua & obliqua sunt, foris ruffa, intus candida, dura, gustuq; feruētes. Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, sed & Italia, vt fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.

FLORET Maio mense: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt noua.

IRIDEM esse Illyricam Hermolaus existimauit Barbarus, cum eam olim in horto Felicis Sophia Patauj conspiceret; sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Musa in examine simplicium, satis ostendit. Nos Chamæiridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione; nisi fortè Iris sit astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Nam veluti astragali siue tali, parua, nodosa, duraq; huius Iridis radice sunt. Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Gabenum κατὰ τόπους lib. 7. & Aëtius sermone 13. cap. 3. in emplastro venatorum.

FACULTATE autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridibus similis.

DE SPATVLA FOETIDA.

CAP. XLIII.

SPATVLA foetida, caule, folijsq; Iridi similis; folia tamen nigriora, grauem foedumq; odorem spirant, præsertim si confricentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed sordidi & obsoleti coloris:

Cordus

Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliqua magna triangulares, quæ in tres dehiscētes finduntur partes. semen in his rotundum Ochri siue Erulie magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrahitur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotunda, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua crassiores fibrae dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicite, magnum veluti cespitem constituentes, gustu feruida, vt & ipsum est semen.

IN Hetruria & alijs Italiae locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quàm in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumno maturatur.

PASSIM Spatulam foetidam appellant, pleriq; etiam Iridem syluestrem: Germani, **wandtleuskraut** à potentia qua cimices enecat: Galli, Glayeul puant: Belgæ, **wantluyscruyt / stinkende lisch**, Ruellius Sparganium existimat: sed nos pro Sparganio aliam exhibuimus herbam, Sparganii apud Dioscoridem descriptioni melius respondentem. alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchsi & Matthioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modò tamen, probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis descriptio expendatur, parum cum ea Spatula foetida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatulae foetidae non latiora, sed quàm vulgaris Iridis angustiora sunt: flos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit, sed nudus & nullo integumento prius quàm dehiscat contentus, idem aliquando purpureus, sed in medio nequaquam phœniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candidæ, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam foetidam à Xiride differre ostendunt. Xyridis siquidem folia latiora sunt quàm Iridis, flos è siliqua erumpit, colore in medio phœniceus, & radices subruffæ, longæ, geniculatæ.

FACULTATE porrò ac viribus Spatula foetida radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis pertingentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticus illitus.

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE.

CAP. XLIII.

XYRIS Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satisq; crassum, in quo siliqua triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phœniceo: fructus in folliculis fabis, aut, vt Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubens, acris. Radix geniculata, longa, πρῖπᾶ siue ruffa.

Ξυρίς Græcè et Latine dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teste. Item ἰρίς ἄγρια siue sylvestris Iris, κακός siue κακός. Vulgo autem incognita stirps est.

TENVIVM partium, inquit Galenus, attractoria, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

DIOSCORIDES ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris aris tertia parte, & Centaurij radice quinta, & melle: sanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impositam: bibi ad conuulsa; rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrinae, & diarrhœas cum passo tritam: fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.

XYRIDIS radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, vt sinistra manu lecta, ad hos vsus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis vitijq; causa eximant:

DE PSEUDO IRIDE, SIVE SYLVESTRIS IRIDE LUTEA.

CAP. XLV.

PSEUDO Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum utrinque extante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitales; atque in ijs flores complures, uti aliarum Iridum; nisi quod horum superiora foliola omnino parvula sint, & eorum quae in veris Iridibus visuntur, quaedam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: siliquae crassae succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquae, longae, geniculatae, cirrosae, in propagines divisa, colore pallide rubentes, gustu adstringentes.

PALUSTRIBUS locis, humidis & riguis tractibus, Italiae, Germaniae, Galliae, Belgioque familiaris. Floret Maio & Iunio.

VULGO, Germani, gel Schwertel & Drachenzwurtz: Nostri, geel Lisch: Galli, Glaycul ou Flambe bastarde. Officinae perperam olim Acoron appellauere: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vsae sunt. Nam non forma modo, quae fortasse in aliquo conuenire potest, sed viribus potissimum, ab Acoro plurimum dissidet. Plerique hac occasione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam sylvestrem, aut potius pseudo Iridem nuncupare maluimus, utpote Iridi quam Acoro similiorem.

FACULTATEM habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem vndeque manantem supprimit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solum gestantem eam, ab omni sanguinis fluore tutum affirmant.

PSEUDOIRIS.

159

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS.
CAP. XLVI.

ACORO cognatio & similitudo cum Iride est; folia, ut Dioscorides ait, habet Iridis, sed angustiora, radices haud dissimiles, sibi inuicem implicitas, non in rectum descendentes, verum obliquas, & secundum terræ superficiem, geniculis interceptas, subalbidas, gustu acres, (& modicè amaras addit Galenus) odoris non iniucundi.

THEOPHRASTVS Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt.

INVENTV rarum Apuleius scribit, & non nisi cum flosculum produxerit, agnosci posse.

PLINII de Acoro historia, lib. 25. cap. 13. cum Dioscoridis conueniret, nisi radices nigras traderet, & minus venosas eas esse, ac ruptu faciles superadderet.

MATTHIOLVS Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in superficie geniculis distincta, quod pro legitimo sibi ab Augerio à Bousbeeck Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris missum memoria prodidit.

PROVENIT Acorum in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optima, inquit Plinius, Acori radices Pontica, deinde Galatica, mox Cretica: sed prima in Colchide, iuxta Phasim amnem, & ubicunque in aquosis: Matthiolus ad se missas, è Nicomedia quodam magna vastitudinis lacu collectas, refert.

EST autem Nicomedia ciuitas Galatiæ, Colchidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina prouincia.

PRÆSTAT, inquit Dioscorides, Acoron densum, candidum, non cariosum, plenum, odoratum. Plinius tamen
Creticas

Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autē ipso auctore,
Cretica Ponticis minus probata.

Ακορος ἢ Ακορον, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Nonnullis, teste Apuleio, Αποδοσίας, Venerea, radix nautica, singentiana, vnguentaria: Officinæ Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum siue aromaticum appellarunt, pro Acoro pseudo Iridis radices, vt superiori capite ostendimus, perperam substituentes.

EST verò & Acoros quibusdā Oxymirsines radix: ideoq; quidā hanc Ακορον ἄγριον vocare malūt, vt Plin. ait.

ACORI radix, auctore Galeno, in calfaciendo & resiccando tertij est ordinis: Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulsa: Lienem absumit: prodest stillicidio vrinæ affectis, & à serpentibus demorsis: succus radice, quæ oculorum claritati officunt, exeret. Miscetur etiam antidotis vtiliter hæc radix.

DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

GLADIOLO folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis leuis, teres; cubito longior, circa cuius summū flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad vnā caulis partē digesti, ex sex foliolis cōmissi, colore purpureo rubetes splendentes aut (quod tamē, raro) candicantes. succedūt inde folliculi in rotūditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno super alterū insidente, quorū superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, qui paulò post perit, in plures subinde multiplicatus.

EXIT Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agrò sæcūdo Italiæ pluribus locis. Cordus in frutetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdā locis maior ac procerior; alijs verò minor ac breuior reperitur. Floret Maio mense.

GRÆCIS ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis ensis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀνακλόριον, λιμνικὸν, ἄριον, Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, ut lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidā annumerāt & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, et quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorēq; simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, ut diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xyphio est: unde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq; hoc modo cum Cypiro confudisse evidens est & manifestum. Plinij error.

VALERIUS Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè, runde Seigwurtz; ad differentiam cuiusdam generis Allij, lōga radice, quod in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Seigwurtz; Victoriæ radix, & Victoralis longa dicitur. Flores Gladioli Monacuccie ab Italis, ut testis Matthiolus, nominantur.

CÆTERVM radix Gladioli superior; attrahentem, digerentem, desiccantem etiam, ut Galenus ait; facultatem possidet.

DIOSCORIDES hanc cum vino, ait, & thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla discutere, eamq; ob causam eiusmodi emplastris addi: menses etiam appositam ducere.

FERUNT, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorem pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. PLINIUS infantibus vrinam ciere, & vesicæ viuis illiniri addit. THEOPHRASTUS

phrastus Phasgani, id est, Gladioli, radicem decoctam dulcem esse tradit, & tritam farina admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

DE SISYNRICHIO.

CAP. XLVIII.

SISYNRICHIO folia sunt graminis bina aut terrena, oblonga et angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore carulei, verum fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria sursum versus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua respondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic flosculo maiora et tenuiora sunt, sursumque arrecta medium floris tenent; summa, extremaque parte diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semē rotundum, paruum vti Rapi. radix bulbosa gemina, vno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus verò minus crassum. Duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. Est etenim vnum quidem maius: alterum verò minus.

IN Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur. Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto amplissimo & instructissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

HISPANI Nozelhas, quasi nuculas, siue paruas nuces appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè σισυρίχιον ἢ σισυρίχιον, & Latine à

Plinio Sisynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisynrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod vero supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisynrichio radicem & edulem esse ostendit: ut hinc bulbum hunc, quem Hispani Nozelhas nominant, verum Sisynrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, ut scripsimus, est; & in Hispanijs passim editur.

DE IRIDE BULBOSA. CAP. XLIX.

- BULBOSA Iris folia habet quaterna aut quina oblonga, angusta, striata, Asphodeli lutei satis similia, superiore parte caua, inferiore vero prominentia ac subrotunda: caulem cubitalē. florem in summo cerulei elegantis coloris, forma Iridis floris; ē senis videlicet maioribus ac tribus minoribus foliolis. maioribus deorsum reflexis pro simbria linea est lutea. sursum erecta minus quam Iridis curvantur. tria minora luteis lineis imminent, aliquantulum eleuata, ita ut stamina & apices, quæ subsunt, hiante hac parte flore, facile in conspectum veniant. flori oblonga crassa veluti siliqua succedit, in qua semen. radix bulbosa, oblonga, subruffa integitur membrana, quæ ubi florē facit, in duos bulbos abit, ipso caule ex imo et ex bulbi fibris assurgente. Ex Britannia insule occidentali regione hic bulbus ad Belgiū peruenit.
- 2 MISIT & Hispania Betica ac Lusitania huiuscemodi bulbū, sed tamē colore et forma nōnihil differentē. Deorsum etenim reflexa candidat; assurgentia vero dilute ceruleū colorē referūt: angustiora siue minora, inferioribus ita incubūt, ut necdū stamina aut apices cerni nō queāt, sed ipsis etiā adherere appareant, quæ et extremis partibus fissa sunt atq; reflexa. Bulbus uti prioris est. Siliqua longior ac tenuior.
- 3 EST & huius generis tertia lutei coloris flore, forma secunda similis, quam etiam Hispania gignit.

FLOREM bulbosæ Irides, initio mensis Iunij apud Belgas edunt.

Lirium.

NOMINARE huiuscemodi bulbum Lusitanos Lirio accepimus, & Lirij appellari à veteribus species aliqua esse videtur. Lirij siquidem apud hos, polysemos vox est. Narcissus enim Lirium est, et Liliium Lirium est. deinde & alia duo Liria apud Theophrastum sunt. Vnum quod lib. VI. vere post violam albam & φλόγιον, vna cum Narcisso florere ait: alterum quod eodem libro, autumno simul cum Croco florem facere incipere, atq; statim primis imbribus florere scriptum reliquit. Et cum priore quidem horum, Iris hæc bulbosa conuenire posse videtur.

Hierobulbus
Apulei.

EST autem fortasse & idem hic bulbus, Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cum Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis sit flore; non improprie Hierobulbus, quasi dicas Iris bulbosa nuncupari poterit: nisi quis velit ἱεροβόλβον, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna siquidem & grandia, ἱερα & sacra, ab antiquis cognominata fuisse haud in ambiguo est.

DE viribus autem Iridis bulbosæ nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.

APULEIUS, herba Hierobulbi, ait, accipito uncias sex, seui caprini tantundem, olei Cyprini libram & uncias duas, in se pisatis & commixtis vteris, dolorem articulorum tollit.

ITEM, Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier si faciem lauerit, lentigines statim purgat.

DE CROCO. CAP. I.

INTER flores et Croci flos est: sunt huic folia oblonga perquam angusta: flores pulchri, colore cerulei, Colchici floribus

floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes; & in singulis stamina oblonga terna quaternave, colore flammeo subrubentia, odore cum inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferuntur, colliguntur, & croci nomine vel sola veniunt: radix subest bulbosa, carnosæ, copiosa, & viuax.

SERITUR Crocus in pluribus regnis & provincijs, ubi in agris segetis modo latè viret: ut in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositis radicibus.

OPTIMVS, inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam, & in Lycia Olympo: deinde ex Aegibus Aetholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præstantior, qui circa Viennam Pannoniæ, siue, ut vulgo, Austriæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quàm in Agenensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatum etiam, in Britannia insula meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.

OPTIMVS autem ubicumque natus, qui pinguis-
mus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Pessimus squalidus & situm redolens.

CROCVS Autumno florere incipit, statim, ut Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia, quæ mox subsequuntur, & hyeme tota vident, æstate nullibi conspicua.

GRÆCIS similiter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis Zaffaran; atque inde in Italia, Zaffarano: Germanis Safran/ Gallis Safran.

CAETERVM Crocus paululum quid adstringens obtinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, ut tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, primi exsiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione, ut Galenus ait. Sordam, id est, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo usu efficere potest. Vigiliis siquidem copiosus inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci usus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, letitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, ut subinde phthysicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scriptuli dimidij, aut ad summum integri pondus, cum passo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subito irruentes, citra febrim dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis et fellis obstructiones, nec non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra et cerata, veteres tumores et dolores discutientia: inflammationes he-

nes herisipelatodes mitigat : compositionibus auricularibus
vtiliter admiscetur . Oculos ab ectimatis & exanthematis
cum lacte, aut sceniculi, Rosarumue stillatio liquore pra-
seruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIP-
PTO. CAP. LI.

HYACINTHVS apud veteres duplex reperitur.
Vnus à Theocrito scriptus cognominatur, qui maior est, &
Lilio forma similis : alter minor, non scriptus dici potest.

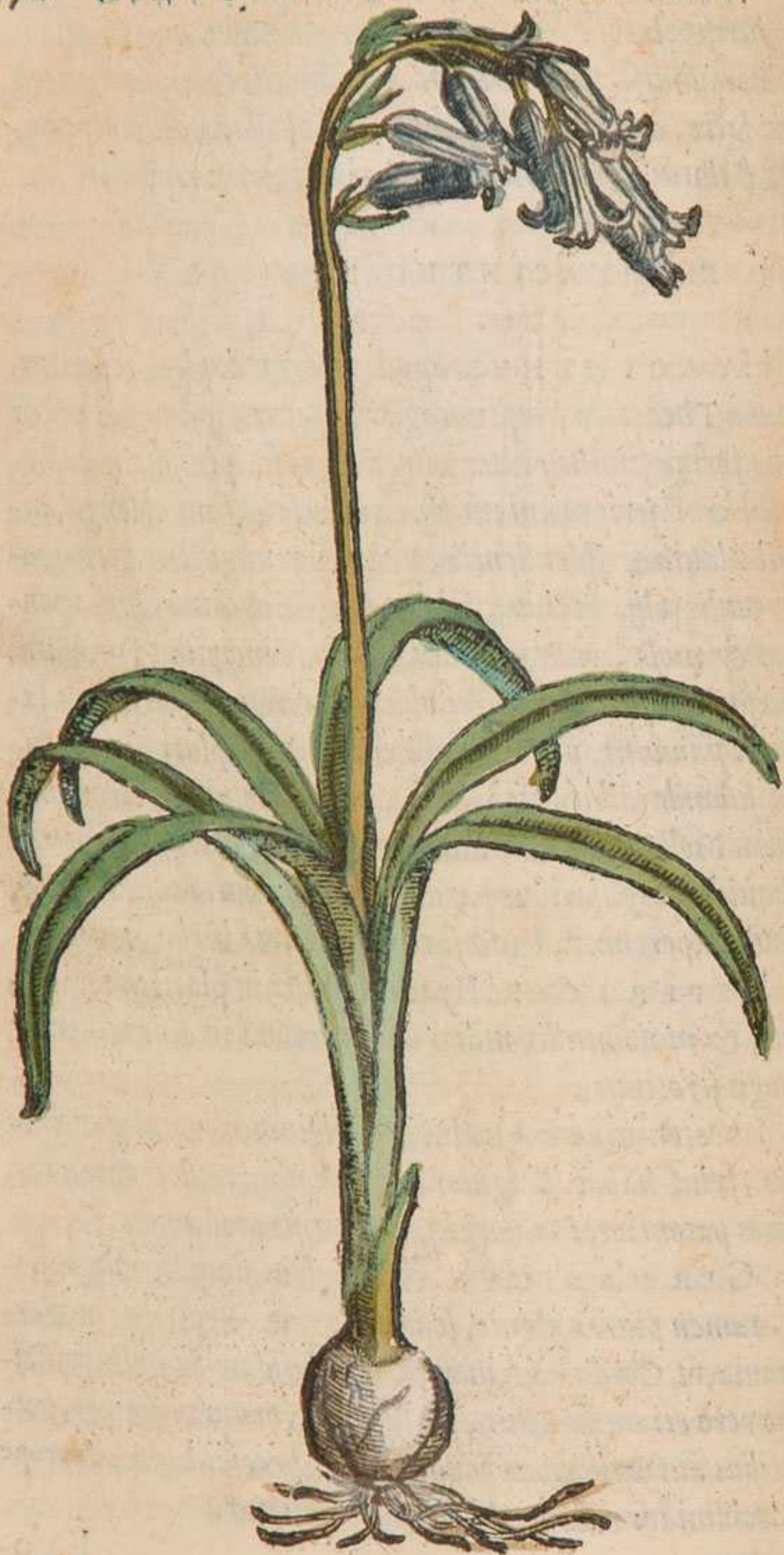
NON scripto autem Hyacintho folia sunt oblonga, an-
gusta, leuia & splendentia, Porri solys angustiora et mino-
ra: caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pon-
dere & mole, cum primum dehiscere incipiunt, grauata,
deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concavi, in la-
tius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum caru-
lei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando
etiam Viola nigra dilutam purpuram referentes. semen in
siliquis triangularibus paruum, rotundum. radix bulbosa,
candida, perennis, lento succo, vt & tota herba, plena.

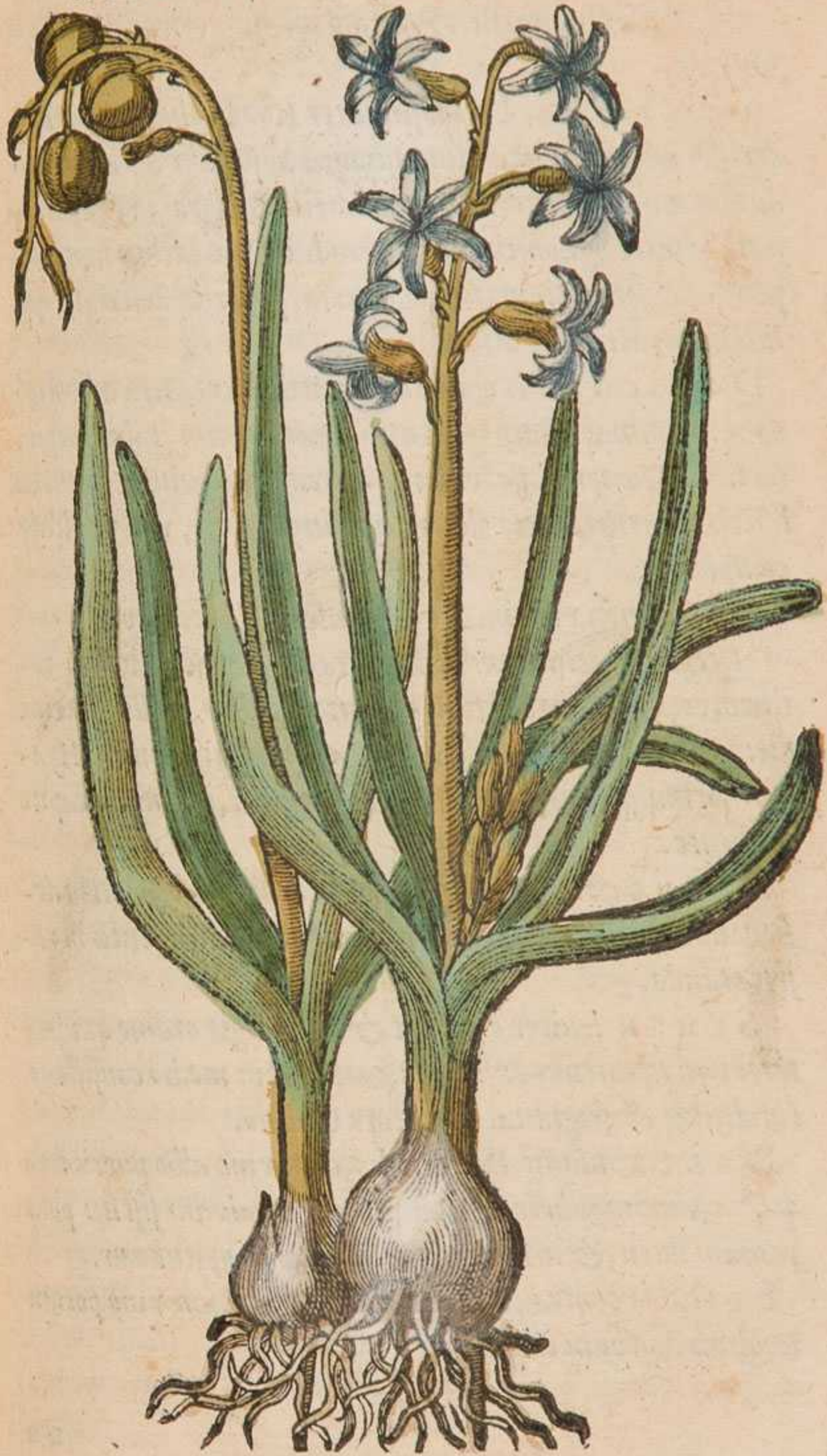
REPERITVR Hyacinthus iste in pluribus regioni-
bus, & in nonnullis maior ac praecocior: in alijs minor &
magis serotinus.

IS etenim quem Italia & Belgium, orientalem nomi-
nat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores,
flores patentiores maioresq;, ac citius prodeunt.

GERMANICVS & Belgicus singulis minor. flo-
res tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Ger-
mania, vt Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Bel-
gio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fru-
ticibus aut arboribus confitos: & praecipue quidem prope
Mechliniam vrhem, vbi copiosius nascitur.

Hyacinthus
orientalis.

FLORET Aprili & Maio mense : orientalis etiam Martio.

Υάκινθος Græci, Latini similiter Hyacinthum, ut Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem à nonnullis etiam Viola dicitur nigra, ut superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.

DIOSCORIDES hunc Hyacinthum, citra adiectionem, nominat : nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine expressisse videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quæ in floribus, vno versiculo complexus :

Nec non vel niueos vel caruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem retinentes, Hyacinthen appellant. Ruellius, Gallis, Vaciet dici, auctor est. Sunt verò & aliæ multæ huiuscemodi, Hyacinthorum species, ut recentiores iudicant, de quibus capite sequente.

HUIUS porrò Hyacinthi radix ordinis est primi in desiccando : secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

SEMEN leuiter extergit & adstringit ordine quidem tertio quadantenus exsiccans, ceterum in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

RADIX, inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposita, diu impuberes seruare creditur : aluum sistit : potamurinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.

SEMEN contra serpentes auxiliatur : cum vino potum Regium morbum expurgat.

DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIS
HYACINTHIS. CAP. LII.

DVOS Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus; vnum Liliij effigie scriptum, alterũ minorem non scriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorum iudicio sunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonomos flores e bulbis exeuntes, aut Hyacinthos, aut Narcissos iudicant; maiores siquidem Narcissos, minores verò Hyacinthos.

INTER Hyacinthos itaque neotericos, primus folia habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plurima parte strata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum summo flosculi parvi, rotundi, cavi, hiantes, colore cæruleo, aliàs diluto, aliàs saturato: post quos siliquæ membranose triangulares, in quibus semen paruum nigrum: radix subest bulbosa.

PLERISQVE Italiae, Germaniae, Galliae, ac etiam Hispaniae locis hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in sylvis ac nemoribus. In hortis satus facile comprehendit, inq̄ plures bulbos citò multiplicatus. folia eius, qui ex Hispania huc allatus est, ante hyemen exeunt; Germanici vero ac Belgici non ante ver. flores Martio vigent.

HYACINTHVM autem hunc Bulbum Fuchsius facit, secundam eius speciem statuens. Italarum pleriq̄ eũ, qui cædicantis est floris, barbaro ac peregrino nomine Dipcadi appellitant. Testes habeo, & in Italia quidem, viros doctissimos, qui hunc à Matthiolo Bulbum vomitorium appellari, ac pro eo depingi asserant, à quo Bulbus iste longè abest: non enim vomitorius, sed esculentus aliquis Bulbus esse videtur, qui à vomitorio non parum differt.

REPE-

REPERIUNTUR autem esculenti bulbi cōplura genera, vti Plinius & Theophrastus scriptum reliquere.

ET genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecere: Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocorion (nonnulli Acroscorodon legunt) Aegilopa, Sisynrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia, lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit, λευκόιον, ἢ βολβίνη, ἢ ὁ πιτιών, ἢ κύϊξ, ἢ τρέπον τίνα τὸ σισυρίχιον. Leucoiō inferius describetur. Bulbinem, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis folijs, rubicundo bulbo. Setanium, cepæ quoddam genus est, vti Theophrastus & Plinius testantur. De Sisynrichio iam antè scripsimus. Pytion, Cyix, Acroscorodon, Aegilops, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandū videtur Κύϊκα & Acroscorodon idem esse. Apud Theophrastum enim κύϊξ πυτιώνη: apud Plinium eundem Acroscorodon ordine succedit.

Bulbine.

EX horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc Hyacinthi vulgo dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si non, Acroscorodon aliū genus sylvestre est. Nam folia, aliū quandam similitudinem habent: nomen autem Acroscorodon similitudinem aliquam cum Allio indicat.

HVIC autem similis est & alter quidam spurius Hyacinthus, folijs similiter per terram stratis, sed latioribus & porri folijs similioribus, caule crassiore, floribus candidantibus, maioribus quàm alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore.

QVI tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pingua, aliquantulum lata; caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum versus, vnde quæque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei;

vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi) cacumine comoso: radicē, vti aliorum, bulbosam, sub-ruffam, ac subpurpurei coloris. Fuchsio teste, in Germaniæ nemoribus: vt autem Matthiolus, inter segetes & in syluis, Aprili aut Maio floret.

HYACINTHI specię, & quidē primā, Fuchsius, Tragus & Matthiolus faciunt: nōnulli Hyacinthum syluestre nuncupant. Germani alicubi *Breunling* appellant, alibi *Hons knoblauch* id est, Alliū Caninū. Nō est tamē Allij aliqua species, sed bulbi esculēri gen^o quoddā, veluti *Bulbina*; cui certē simillimus est. Bulbo enim *Bulbina* rubet, et Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autē *Bulbina* ex Africa bulbus esse, quē Afrū cognominant. Huic siquidem Dioscoridis *πυγβόν*, id est, ruffum bulbū esse ait. Sūt tamen qui velint hunc tertium spurium Hyacinthum *Scillæ* aut *Pancreatij* speciem esse: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd *Scillæ* & *Pancreatij* bulbi grandes sint, huius autē paruus, & illorum comparatione exiguus.

SUCCEDIT huic quartus ex spurijis Hyacinthus à Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiusculo, ab imo ferè vsque ad summum flosculis circumuestito: radice bulbosa: quantum quidem ex eius icone colligere licet. Neque enim qualis & huiusmodi ab ipso nuncupatus sit, ascripsit; sed solam imaginem exhibuit: quasi illa satis ad cognitionem eius esse posset.

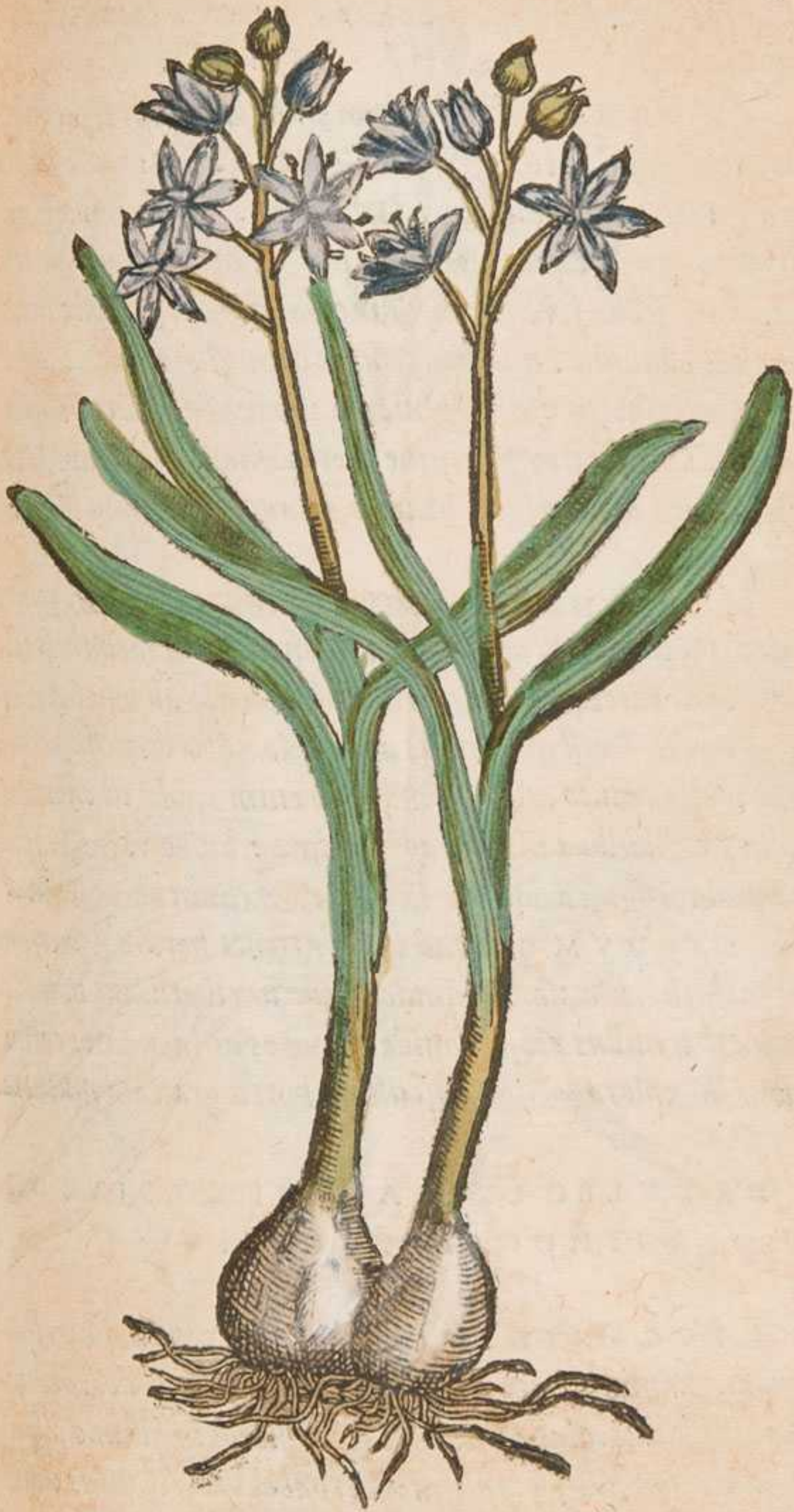
NUNCUPAT autē eum Orientalem alterum; & ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente capite meminimus, secundum facit.

QVINTVS appellatus Hyacinthus, qui serotinus est, folijs est angustis, paruulis, & minoribus, quàm primi cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; flosculis in summo raris, caruleis; staminibus in medio exiguis: semine

in siliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulbosa.
 Nascitur Gallia quibusdā prouincijs, vt iuxta Parisiorum
 Lutetiam. Floret exitu aestatis, Augusto aut Septembri.

AUTVMNALEM Hyacinthum ea de causa & se-
 rotis

rotinum nominant; neque aliud eius nomen cognitum habemus.

PRÆTER hos & alium quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus describit Fuchsius, folijs modò binis, modò ternis aut pluribus, latiusculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi summum sparsis, multum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore ceruleis aut candidis. quos succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen milio simile: radice bulbosa, rotunda. Reperitur plerisque Germaniæ locis et alibi, lato, pingui, sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

GERMANI blo Gertzenblumen & blo Hornungsblumen appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocat. Existimauimus aliquando Satyrium esse, verum hæc modò opinio displicet. Satyrio enim caulis est cubitalis; folia Liliij, bulbus mali magnitudine: bulbo verò isti, folia paruula, angusta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.

CÆTERVM quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est; proinde & vires ac facultates eorundem inexplorata: soli flosculi in hortis gratiam inuenere.

DE BULBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVCANTHEMO bulbo folia multa sunt et angusta, graminis minora: caulis inter hæc exit dodrãte minor, rotundus, glaber, absque folijs: flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex sex foliolis commissi, exiguis lilijs, præsertim prius quam

BYLBYS LEVCANTHEMVS MINOR. 183

M 4

quàm adaperiuntur similes, qui Sole quidem splendente patent, noctu verò, et cum aër nubilus etiam interdium reclusi permanent: capitula succedunt triangularia, Cachryos semini similia, in quibus semē exiguum: radix bulbosa, lento succo plena, sapore, ut plurimū insipida et aquea, cū obscura tamen quadā acredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio mense flores edit.

2 HVIC autem similis est, et alius quidam bulbus Leucanthemus, sed tamen maior omnino & peregrinus. folia habet oblonga & angusta: caulem rotundum laevem ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; è cuius summo veluti ramuli exeunt; atq; in singulis flores candidi, sex foliolorū, exiguorū liliorum æmuli; è rotunditate anguloso in medio capitulo Cachryos modo, aliquot staminibus circumdato. radix subest bulbosa, uti superioris, & candida.

UTERQUE autem hic bulbus Ornithogalon est, quod à Plinio Ornithogale dicitur. sed maior descriptioni Dioscoridis similior videtur, utpote longioris caulis: est tamen & minor Ornithogalon quoq;. Nam & huic Ornithogali descriptio convenit & præsertim Pliniana. Plinius siquidem ei non caulem *δισπιδάμειον* ut Dioscorides, sed semipedalem tantum tribuit, qualis est minoris.

Ornithogalon.

DESCRIBITUR autem Ornithogalon à Dioscoride hoc modo: Cauliculus est *τριφῶδός* siue tener, tenuis, subcandidus, instar duorum dodrantum, supernè propagine tres aut quatuor habens parvas; in quibus flores foris herbacei, intus vero lactei candoris, inter quos capitulum ut Cachryi incisum. radix bulbosa.

APPELLATUR porro horum Bulborum qui minor est, vulgo *Uelt ayuyū*. Maiorem vero pleriq; Liliū Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Aegypti vrbs est, haud procul

à Cano-

M 51

à Canopico Nili ostio. Est tamen & Alexandria quaedam in Ligetia.

Ornithogalon
Matthioli.

MATTHIOLVS maiorē hunc bulbum inter Narcissos retulit, & quartum Narcissum fecit, et aliud omnino ab istis Ornithogalon pictura expressit: caule videlicet foliosum, à Dioscoridis & legitimo, ea de causa differens.

Ornithogalon
Ruellij.

DESCRIBIT porrò et aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Sueffionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: folijs, in capillamenta quaedam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati, veluti panicula quaedam compactili callo squamatim coherentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis representantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpa uè perquam odorata. Vere vel æstate cum fronde virescit: hyeme vel autumno cum exarantur agri, radicitus velluntur: diu seruari potest: & ubi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem et ieiunia Castanearum more satiat, nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cum frugum penuria gliscit. Mirè suis expetitur: rura ex agris sponte natum gratiorem cibum nō norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognita radices, qui propter astates cum aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Castaneis suauiores: quibus et crudis, et in cineribus incoctis vescuntur. Sueffionensis ager, Churlos vocare consuevit: Hactenus Ruellius.

Churli.

Bulbocastanon.

AT nobis huiuscemodi radix, non Ornithogalon, sed Bulbocastanon quoddam esse videtur. Radix enim est bulbi for-

bi forma, sapore Castaneæ; quale Bulbocastanon esse, nomen ipsum satis indicat.

DESCRIPSIMVS tamen nos in historijs stirpium vulgari lingua editis, aliud & huic dissimile Bulbocastanon; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accedentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in umbellis candidis: semine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugosa, foris nigra, intus candida, sapore inter Pastinacam et Castaneam medio; quod in Zelandia, Hollandia, ac etiam Britannia agris frumentarijs reperitur, et Alexandri Tralliani Βολβοκασάνων sive ἀγριοκασάνων simillimum est. Sed ad Ornithogalon excurrrens reuertatur sermo.

DIOSCORIDES Ornithogali fructum, ait, unà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulbosam, & crudam, & coctam edi.

DE BULBO SYLVESTRI.

CAP. LIIII.

BULBO Leucanthemo minori superiore capite descripto, non multum absimilis videtur, quem Leonhartus Fuchsius, et Hieronymus Tragus, syluestrem agnominant. sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, angusta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in summo adnatis, in quibus flosculi stellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elanguescentes; staminibus in medio capillaceis; capitula semen ferentia triangularia; radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris, sapore aliquantulum, sed perobscure Cepam referens. In
Germa-

Germania locis vmbrosis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac aprili floret, fructumq; perficit.

GERMANI *Feldzwibel* / *ackerzwibel* appellant; quasi dicas *Cepam agrariam*. Ex syluestrium & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatus fuerit, non constat.

FACULTATES autē huius incognitæ sunt. Hieronymus tamē *Tragus*, ex bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma, vlceribus depascentibus vtiliter imponi refert.

D E N A R C I S S O . C A P . L V .

NARCISSE genera, *Dioscoride* auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed vnus medio purpureus; alterius luteus.

MEDIO purpureus, folia habet virentia oblonga, *Porri* folijs similia: caulem angulosum, absque folijs, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio brevis calyx est circinata rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina brevia, cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa *Cepæ* similis, quæ nucleos ex se demittens in multos facile bulbo multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam; sed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medijs; præcoces & serius prodeuntes minores sunt.

ALTER *Narcissus* medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio luteo; semen & radicem bulbosam similia.

NARCISSVS MEDIO PVRPVR. 189

3 HUIUS generis & alius quidam tertius Narcissus est, folijs non modò quàm primus, verùm etiam quàm Asphodelus, latioribus longioribusq; ; floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multo tamen quàm Narcissi lutei sylvestris breuiore: radix similis est & bulbosa. IAM & quartus quidam est Narcissus antedictis formã similis, sed per totũ florem et medio quoq; cãdidus. SUNT et Narcissi multiplicibus floribus, cũ primi, tum alterius generis, folijs et bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, et ad stirpium herbarũq; genera multiplicãda fœcũda; tum ad ea permutãda prona; præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in aliũ locum stirpes transferãtur. Hæc etenim plurimũ posse ad stirpiũ mutationẽ, et alibi scripsimus. EXEUNT qui medio purpurei sunt plerisq; Gallia locis, et apud Heduos ac Sequanos, in pratib. Diosco. in montibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratib. Narcissum gigni testis est, Eidyllio 20. vbi Europã cũ suis prata ingressam, bene spirãtem Narcissum carpsisse, canit his versibus:

Αἰ δ' ἔπει οὖν λειμῶνας ἐσῆλυθον ἀνθεμόεντας,
 Ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλαισι τότε ἀνθεσι θυμόν ἔτερπον,
 Τῶν ἢ μὲν νάρκισσον εὐπνοόν, ἢ δ' ἢ ὑάκινθον: Id est,
 Florida sed postquàm venere in prata puella,
 His illa, hæc alijs se floribus oblectabant;
 Narcisso illa quidem bene olente, atq; illa Hyacintho.

FLORENT in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narcissi, initio Aprilis: medijs sub finẽ, seriores Maio mense: in medio lutei eodem ferè quo primi generis medijs, tempore.

GRÆCI huiusmodi flores Ναρκίσσους, Latini similiter Narcissos nũcupãt. Belgæ, Narcissen/ Spaelsche Jencette; Germani, Narcissẽ roszlin. Dictũ aut Narcissum Plutarch. in Sympos quasi nervos hebetãtẽ, et torpidas faciẽtẽ grauitates, refert. Quapropter et Sophocles magnorũ subterraneorũ deorũ coronamentũ eũ vocat, quòd s. defuncti et morte

NARCIS. MEDIO LVTEVS ALTER. 191

torpida, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narcissus etiā λείριον, & Apuleio teste, ἀνυδρος, βολβός ἐμετικός, αὐτογενής. Lirium autem Theophrastus eum appellat, cui latius est herbae folium, & flos melinus longior, qualis utique tertius est; quem & ait sponte germinare: qua de causa αὐτογενής, id est, à seipso genitus, vel per se nascens, dici potest. Sunt verò & alia Liria sui generis, de quibus supra scripsimus: & Liliū quoq; Lirium est. Iulius Pollux, Homerum Liryj appellatione, complecti omne florum genus, auctor est. Ανυδρος autem Narcissus proprie montanus est, eo quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet: Dioscoride siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. Est tamen & alius bulbus vomitorius proprie dictus, de quo capite subsequente.

DE priore horum Narcissorum videtur scripsisse Theophrastus lib. 7. vbi Narcissum ter florere; vti Scillam refert; & tria quoque arandi tempora, vti illam demonstrare. nam Scilla quidem caulem florum ternos exortus ostendere ait: Narcissum autem caulem non habere alterum, iuxta eum qui floris est. fieri autem non potest, vt ex eodem caule ter floreat. proinde tres differentes bulbos esse consequitur, qui tribus temporibus floreat, vti Narcissum medio purpureum facere iam scripsimus. Hunc etenim ter florentem existimare possunt, qui omnes tres vno eodemq; loco reperiunt, & differentes bulbos esse non animaduertunt. Idem verò & hic Narcissus medio purpureus ille est, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris esse scribit. Narcissi duo genera, inquit, medici in vsum recipiunt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit. Huius alterum, ait, genus flore candido;

candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli instar, & stamina ac apices continet. De hoc etiam Narcisso Vergilius in Bucolicis ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narcisso,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

SECUNDI verò & potissimum tertij Narcissi, Ovidius tertio Metamorphoseon lib. meminit, ubi Narcissi formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit, hoc carmine:

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inveniunt, folijs medium cingentibus albis.

DE tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum, quale utique primus habet: sexto verò, latius quàm Asphodeli, uti tertij est, quod diuersis locis, de differentibus Narcissis eum scripsisse, conuincit. Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum. siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidij testimonio iam ostendimus. Ex eius siquidem de hoc Narcisso carminibus, quæ attulimus, id manifestissimum est. Exemplaria penè omnia μέλανα τῆν χροιάν habēt, quod Hermolao & Marcello occasionem dedit, ut Narcissi florem nigrum esse existimauerint. Sed pro μέλανα reponendum est μέλινα. Est autem Melinus color, idem qui ochrea, siue luteus.

Theophrasti
locus emen-
datus.

PVTATVR autē & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autūno demum florere, propterea quòd in ijs quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἢ ἀνθισις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, id est post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & ver-

N

ba ista,

ba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, ut Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germania suis hortis subiecit: sed ad Liry alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulo inferius Theophrastus una cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; ut diligenter utrumque locum expendentibus manifestum statim fiet.

Ac totidē quidē, quos proprie Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij duo lutei appellati Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.

MATTHIOLVS verò & aliorum quorundā Icones exhibet, qui tamen non Narcissi, sed omnino alterius generis flores sunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon est, maius à nobis agnominatum. Quintū Gesnerus et omnes passim Tulipam vocant. Sextus ac septimus Leucoia sunt bulbosa.

MEMINIT & Marcellus Vergilius cuiusdam Narcissi, sed haud etiam, ut videtur, cum legitimis conuenientis, quem in commentarijs suis cap. de Narcisso, his verbis describit: Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narcisso describuntur, singulari caule, iisdēq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, ut Plinius docet, sit, sed inter candidum et luteum colorem, nullius aut exigui odoris, vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum, & magis albicantem.

CÆTERVM Narcissi radix, ut Galenus ait, vsque adeò exiccādi facultate pollet, ut & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidant: habet verò quiddam abstersoriū & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet:
prodest

Narcissus
Marcelli
Vergilij.

prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque nervos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & album cum vrtica semine & aceto; at cum eruo & melle vlcera sordes expurgat, & abscessus qui agrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

DE NARCISO LUTEO IUNCIFOLIO,
SIVE BULBO VOMITORIO.

CAP. LVI.

PRÆTER Narcissos superiore capite descriptos, & alios duos superesse luteos diximus: vnus Iuncifolius; alter sylvestris & Pseudo-Narcissus est.

IUNCIFOLIO Narcisso, folia sunt oblonga, angusta, crassa interim propemodum rotunda, admodum leuia & flexibilia, iuncis cum leuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verum minores, et colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra membrana integitur. Nascitur plerisque Hispania locis sua sponte. In Belgio Aprili mense florem promit: & Martio, si hyems clemens fuerit.

HISPANI à similitudine, quam folia cum iuncis habent, Ionquillias nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possemus. Dioscoridis est Βολβός ἐμετικός, siue bulbus vomitorius. Id quod ex ipsa bulbi vomitorij descriptione colligi potest; quæ sic habet: Βολβός ὁ καλούμενος ἐμετικός

DE NARCISSEO LVTEO SYLVESTRI. 197

ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντωδέστερα, ἢ πολλῶ μακρότερα τοῦ
 ἑδωδίου ρίζαν ἑοικῆσαν βολβῶ, περιὸν φλοιὸς μέλας. Id est,
Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibilia &
multo longiora quam esculentus; radicem bulbo similem,
circa quā membrana est nigra. Quæ descriptio huius Nar-
cisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multo
quàm alicuius bulbi ἱμαντωδέστερα siue flexibilia, ut po-
te iuncea propemodum lentoris; & perquam longa, longio-
raquàm multo quàm esculenti bulbi; & radix in tenui nigra
membranula reconditur.

QVIBVS autem facultatibus Narcissus Iuncifolius
 præditus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio
 cōstat. Dioscorides verò bulbi vomitorij radicem, si edatur,
 aut si decoctum eius bibatur, vesicæ malis auxiliari, & vo-
 mitum facere, memoriæ prodidit.

DE NARCISSEO LVTEO SYLVESTRI,
 SIVE PSEVDONARCISSEO.
 CAP. LVII.

LVTEVS Narcissus sylvestris, folia Porri aut Narcissi
 similia promit, sed breviora ac minorā: caules dodrantales,
 atque in singulis flores singulos Narcissi similes, sed medio
 eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, co-
 lore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblon-
 ga, in quibus semen: radix bulbosa, ut aliorum Narcisso-
 rum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines
 agrorum & veruactorum, humido præsertim solo, & in
 sylvis locisque arboribus consitis: & similibus quoque cum in
 Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos.
 Floret Februario mēse: Germani ea de causa *Geel Hor-*
nings blumen id est, nostrate dialecto, *geel Sport-*
kelbloemen

kelbloemen/ nuncupant. Februarius enim Germanis
Hornungs mont/ Belgis, Sporkelle.

APPELLANT verò & hunc Narcissum Belga,
geel Tydeloosen: Latine autem vulgo Narcissus luteus
& Pseudo-Narcissus dicitur.

CAETERVM quod ad vires attinet, recēiorum quorundam experimento exploratum est, Narcissi huius lutei sylvestris radicem decoctum per aluum lentos et pituitosos humores, nec nō serosos expurgare; et his prodesse, qui crudorum copia grauantur humorum; semine anisi & Zingiberis nōnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq; molestum sit ventriculo, adijciuntur.

DE LEVCOIO BULBOSO.

CAP. LVIII.

LEVCOII bulbosi tria nobis obseruare genera contingit: vnam trifolium, alterum hexaphyllum, tertium polyanthemum cognominari potest.

PRIMUM folia ex singulis bulbis bina promit, oblonga, angusta, in virore albicantia, folijs Pseudo-Narcissi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius summo flos è vaginula oblonga erūpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans maioribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minor, pallidè virentia, & aliquantulum striata; in medio floris stamina cum apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri & eius cuius Castaneæ nucleus coloris, quæ facile in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, sed Italia & alijs regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

LEVCOION videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenset; & quod lib. 6. primuræ sese ostendere ait, et emicare vbi cælum clementius est, statim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius postea. Nos ad differentiam sequētium, non inconcinnè Leucoion bulbosum Triphyllum, et Violam bulbosam trifoliam, nuncupari posse existimauimus, à tribus nēpe floris foliolis.

200 LEVCOION BVLB. TRIPHYLLON.

PROXIMO generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virētiora, leuiora & magis resplendētia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares, flores in singulis singuli, rarissime gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, laeue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facile propagatur. Plerisque Germaniae superioris locis in vmbrosis & humidis syluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius tempore, aut non multo post.

GERMANI, weiß Hornungs blumen: Nostri witte Tydelosen appellant.

LEVCOII bulbosi genus esse manifestum est, quod exaphyllum, non abs re, à sex floribus foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud, tum superius Narcissi speciem facit, ut cap. de Narcisso scriptum est.

TERTIUM Leucoion bulbosum caule & folijs secundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis cauliculis non vnicum, sed quinque aut sex & particularim quidem florentes, profert, alterius floribus forma & magnitudine per omnia similes. Est & hoc nobis hortense tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, sed multo post, Aprili videlicet demum mense, vna cum Narcissis floret.

VIOLÆ siue Leucoij bulbosi species haud dubio quaedam est; sed serotina.

AT de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cum à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.

Ex bulbosorum florum numero & Tulipa est flos peregrinus; cuius differentes sunt species: quaedam maiores sunt, aliae minores.

- 1 MAIORIBVS forma eadem satis omnibus est: folia eis bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa, quæ cum primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodo similis; staminibus in medio croceis: color flori subinde luteus est, aliquando dilutè quasi purpureus, non rarò rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum, odor nullus; semen cartilagosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres dehiscunt partes. radix bulbosa est, Narcissi bulbis haud dissimilis.
- 2 MINORES Tulipæ folijs sunt angustioribus, et ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus et minus in latitudinem sese pandētibz, colore luteis: bulbis minoribus.

IN Trachia et Cappadocia Tulipa exit: Italia et Belgio peregrinus est flos. Minores alicubi in Gallia Narbonensi nasci feruntur. Aprili mense Tulipæ florem Belgium videt.

TURCICO et peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non constat. Suspiciari quis posset, τυπιών esse, si edulis bulbis esset, & cogendo lacte efficax. Nam τυπιών quidē à Theophrasto inter edules bulbos refertur;

TULIPA.

205

fertur; & herba est, qua lac cogitur, ut ait Hesychius. Conradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimavit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore vna species ru- beat; aut omnino Satyrj aliquam speciem. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex subscriptis Satyriorum descri- ptionibus relinquimus diligentius considerandum.

MINOR à nonnullis Hermodactilus flore luteo di- citur, sed perperam tamē. Neq; etenim Hermodactili spe- cies aliqua esse videtur.

DE viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil com- pertum habemus, aut à quoquam scriptum reperimus.

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET
ALIIS CAP. LX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Pli- nius & Apuleius appellant, duo Satyrj genera Dioscorides esse tradit: vnum τριφυλλον siue trifolium, alterum cogno- mento ἐρυθρόριον.

TRIFOLIUM folia fert tria deorsum reflexa, La- patho, aut Lilio similia, verum minora & rubentia: cau- lem ἄκλον, id est, tenuem siue nudum, cubitum longum; florem Lilij specie, album: radicem bulbosam, vti malum, πορρᾶν siue fuluam, intus vt ouum cādidam, gustu dulcem, et ori gratam. Idem Satyrjū Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulo aliter describit: Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Lilij, sed rubri Lilij esse ait, quæ multo angustiora et minora sunt, quàm candidi Lilij: et radices ei geminas, contrā planè quàm Dioscorides, facit. Verba Plinij sunt: Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui cubitali, nu- do: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gi-
gnat;

Plinij locus
animaduerti-
tur.

gnat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrii historiam. Radicem autē huius Satyrii Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opisthonon bibi: & ei qui velit cum muliere cōcumbere, hac vtendum fore; fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

- 2 ERYTHRONIVM Satyrium siue Erythraicum, semen habet lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & laeve, quod & ipsum narratur Venerem excitare, vti Scincus: est radicis cortex subtenuis & fuluus, interna verò pars candida, gustu ori grata & dulcis. Nascitur in soli expositis et montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino verò sumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quod semen ei non lini, sed viticis maius ac leuius tribuat, et vires ei plures ex aliorum tamen relatu adscribat: arietibus scilicet quoque & hircis segnioribus in potu dari; et à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium prosedamum vocant.

SED postea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires et Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicandum non temere videtur, Satyrium istud, herbam esse eam, quam Indum quendam attulisse Theophrastus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficacissimam; potissimū cum nec huius, nec alterius Satyrii, Theophrastus vspiam meminerit. Si etenim Erythronio tā efficacis vis est, vt etiam in manu sumptum libidinem excitare queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modū herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangētibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehemētem fieri, vt quotiens vel-
lent

lent coire valerent; vti refert Theophrastus. Verùm hanc
ea de caussa cum Erythronio eandem esse affirmari certò
non potest, cùm non rarò dissimiles eiusdem aut similis fa-
cultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indica-
uimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

ORCHIES, Dioscoride auctore, duo sunt: Vnus Cyno-
sorchis; alter Orchis Serapias dicitur. præter verò hos &
eorum multæ, aliæ ac differentes reperiuntur species. quas,
quia duobus illis complecti nõ posse videbantur, nos quinq;
generibus comprehendendas putauimus. Primum genus
Cynosorchin, siue canis testiculum: proximum testiculum
Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian:
quintum testiculum odoratum, siue testiculum pumilio-
nem cum Cordo appellauimus.

CYNOSORCHIOS complures reperiuntur spe- Cynosorchis.
cies.

PRIMA folia habet lata, pingua, lilij folijs prope- I
modum similia; caulem pedalem aut altiorem, angulosum;
& in eo flores copiosos, spicatum digestos, colore rubentis
dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex qui-
bus parte inferiore lacinosum quiddam, canis aut alterius
animalis quadrupedis exuuiò simile dependet, dilutè &
ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum:
pro radicibus, præter fibras suprâ adherentes, gemini sunt
bulbi veluti testiculi; forma aliquantulum oblongi; quorum
vnus plenior ac vegetior, alter rugosior.

ALTERA species folijs similiter læuibus oblongis & 2
latis est, sed quàm antecedentis minoribus & angustiori-
bus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplectentibus, qui
dodrantalibus est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore

ex candore purpurascens, multis purpureis punctis et inferiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati; forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachijs & diuaticis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudinè; adherentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

TERTIA Cynosorchios species, folia edit angusta, striata, plantaginis angustifoliæ folijs modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densa q̄ spica copiosos; colore foris puniceo & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.

HVIC & alius floribus per omnia similis quidam Cynosorchis est, folijs tamen latioribus, et secundum referentes, quem Cynosorchios speciem quartam non ineptè quis fecerit.

IAM & quinta quedam species reperitur, folijs uti secundus canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuidentibus, ex quibus quod lacinia simile dependet, oblongum est, et quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel vterque, Cynosorchis est à Dioscoride descriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris siue Epimenidiæ folijs similia, quædãq̄ horum erecta caule amplectentia: alia verò versus terram inclinata: caulem non rarò altiorè dodrante: flores purpurascens. bulbos radicum oblongis oliuis similes; præsertim qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynosorchin esse

Cynosorchis
Dioscoridis.

scribit. Orchis, ait, οἰδὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐσρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλη μαλακῆ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα. καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος ἐφ' οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ. ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλὴν στενὴν ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω: καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυσοῦν: hoc est; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terram strata, et circum caulem ac spicam, Scilla mollis similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpurascetes: radicem bulbosam, oblongam, geminam, angustam ut oliua; unam superiorem, alteram inferiorem, & unam quidem plenam, alteram mollem & rugosam.

Dioscoridis
locus resti-
tutus.

Scilla.

IN qua descriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλαία μαλακῆ, pro σκίλλη μαλακῆ; Nulla siquidem appellata est mollis olea, & oleæ folia multo & minora & angustiora sunt, quàm Orchios. Inter Scillas autem quædam est mollior et minus aspera. Nam species quidem Scille, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres sunt: Vna mascula folijs candidioribus, altera femina nigrioribus, utraque asperioribus, & tertia Epimenidia dicta, folijs minus asperis & angustioribus. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat, eiusq; folijs Cynosorchios mollia ac leuia folia, similia & angustiora esse ait.

Theophrasti
& Plinij loca
corrupta.

CONFIRMAT hanc lectionem Theophrastus de historia stirpium lib. 9. ubi de Orchi scribens ait: ἔχει δὲ φύλλον σκυλλῶδες, λεϊότερον δὲ καὶ ἑλαπίον, hoc est, folium habet Scyllæ simile, sed leuius ac minus. Et similiter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scille esse dicunt, leuiori ac minori. Est tamen in utroq; auctore huius Orchios descriptio deprauata. Pro σκυλλῶδες siquidem, ut Marcellus legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus (que GAZA male

malæ conuersionis occasionē dedere) perperam legitur σιλ-
φώδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιώτατον ἀπίω,
ἢτοι ἀπύρω, ἢτοι ἀκάνθη, quod penitus corruptum videtur.
Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprava-
tè: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius ta-
men hac Plinij lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo
putauit restituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκάνθωδι ὄρχιν δὲ
ὁμοιώτατον ἀπίω. Quomodo autem hæc Theophrasti &
Plinij corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligen-
tius expendendum relinquimus.

TESTICVLVS Morionis duplex est: mas videlicet
& femina.

Testiculus
Morionis
mas.

MARI folia sunt quinque aut sex, longa, lata, leuia,
lilij folijs similia quidem, sed minora, superius maculis ali-
quot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde
alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantal-
is: flores in spica purpurei, circa umbilicum albidiores, odo-
rati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propen-
dens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucul-
lum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam
cuculli quidam & patentis galeæ modo flosculus hiat, &
angusta foliola quæ à lateribus surgunt auriculas; quod verò
è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt glo-
buli, nucleo nucis myristicæ similes, supra quos fibræ exeunt.

FEMINA folia habet similiter leuia, sed angustiora et
aliquantulū venosa siue striata, Plantaginis angustifoliæ
quodammodo similia: flores hiantes quoque, et veluti patentis
cuculli, à tergo dependente singulis corniculo, sed foliolis, quæ
cristæ aut auricularum modo adnascuntur non erectis, sed
ipsi floris cucullo ita incumbuntibus, vt non facile obser-
uentur. gemini et his testiculis similes globuli; exeunt &
supra annexum aliquot fibræ.

Testiculus
Morionis
femina.

Q 4

- 1 ET vni quidē hui⁹ generis flores sunt purpurei Viola ferè nigra colore, in medio cādidiores, punctis aliquot variegati, pluresq; densiori in spica; caulisq; quàm reliquorū longior.
- 2 ALTERI flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulum minora.
- 3 TERTII, flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic brevisq; spica, flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchies à Satyrijs differre.
- 4 SVNT verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus brevis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui, rari, colore nunc in ceruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.

Tragorchis.

TRAGORCHIS folia similiter læuia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quàm aliorū Orchion: caulem cubitalem saepe folijs nonnullis inferius implicitum: flores secundum caulem in longa veluti spica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galea similis est, ex quibus tamen non exuuio simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacerta cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum insignita: semen in valvulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes; fibrae aliquot supra adherent. Testiculū leporis pleriq; appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore est, refert, τραγόςχι et Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculus
Serapias.

TESTICVLI Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera; flos vnus papilionē, alterius fucum, tertij muscam refert.

0 5

1 **PRIMUM** itaque genus folia profert duo aut tria, leuia, latiuscula, at liliij foliis multo minora: caulem dodrantalem aut altiore; flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes; è foliolis scilicet tribus, vno superiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commissi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adherent: globuli subsunt gemini candidi & rotundi, & supra eorum annexum fibra aliquot pro radicibus.

2 **ALTERVM** et secundum genus quinis senisue constat foliis, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliae quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, aliis circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proximè referre videtur: testiculi subsunt vt aliis gemini. Reperiuntur huius species duæ: vnius flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum è rubido purpurascètia habet: alterius omnia minora & subuientia. Huius caulis breuior: illius altior.

3 **TERTIVS** testiculus Serapias foliis est minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quàm secundus, cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato; forma muscæ cuiusdam corpori similem: testiculi veluti geminae parua pilulae sunt.

TRIA autem hæc genera Serapiades nuncupauimus, propterea quòd eorum flores insecta quedam referunt fecunda & lasciuia, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi templum

plum erat, vbi lasciuis & cantibus & saltationibus colebatur: vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit. Dioscorides item Orchin Serapiada describens, vnum istorum satis manifestè exprimit: Verba eius sunt: Ορχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει εἰκότα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα ἢ λιπαρά, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα ἀνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὕπεστιν ὀρχιδίοις ὅμοια, id est, Orchis alter, quem Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis. Cum qua descriptione si secundus noster Serapias, præsertim qui maior est, conferatur; conuenire omnino reperietur. Folium etenim ei Marrubij folio longius latiusq; & læue, quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum superiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius, sed folia ei non Marrubij sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, vt pro εἰκότα πρασίῳ, redderint, porro similia. Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, siue Serapias, folijs Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili. Paulus Aegineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit, veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quam duos esse, vel huic, vel illi quem Fuchsius depingit, vel alijs Orchijs, obseruare contigit.

Testiculus
Serapias
dioscoridis.

QVINTVS testiculus odoratus siue pumilio nuncu-
 patus, omninū folijs minimus est; ei siquidē foliola omnino Testiculus
odoratus.
 paruula sunt, eaq; venosa et Plātaginis aliquatenus simi-
 lia, sed minutis ac paruulis eius folijs minora, virētia; caulis
 tenuis est palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli can-
 didi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo caulem
 ambientes: bulbi subsunt gemini, parui, oblongi.

EXEUNT Orchies locis vt plurimum palustribus ac
 humentibus, in syluis ac pratis: quidam pingui & argilloso
 solo, veluti Tragorchis dictus, qui solo pinguisimo gignitur:
 alij etiam in acriori nascuntur. Odoratus, editis, incultis et
 aridis locis plurima parte reperitur.

MAIO & Iunio mensibus omnes florent, excepto
 odorato pumilione, qui Augusto demum aut Septembri
 flores promit.

OMNES à Græcis Ορχις, & à Latinis Testiculi nū-
 cupantur. Germani Kuabenkraut & Standelkraut:
 Belgæ, Standelcruyt: Galli, du Satyrion appellant;
 officinarum nomen retinentes. Officinæ siquidem Orchies
 Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum me-
 dicamentis ac compositionibus admiscunt. Præbuisse his
 occasionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies
 & Satyria differentiam facit, sed vtrumq; Satyrium, cum
 vtroque Orchi, Canis videlicet dicto, & Serapiade co-
 gnominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Saty-
 rion, alijs Cynosorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion;
 alijs Orchis. Galli, Vram: Itali, Priapifcon: alij Ormina-
 lem: alij testiculum leporinum nominant.

VIS autem Cynosorchios radicibus calida est & hu-
 mida: cæterum maior quidem multam videtur habere hu-
 miditatem excrementitiam, ac flatuosam, & ea propter
 epota Venerem excitat. Altera verò minor, econtra, vt sit
 eius

eius temperamētum ad calidius et siccus vergens : itaque hac radix , tantum abest vt ad coitum stimulet , vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat : auctor Galenus . Et de radice , inquit , Dioscorides , narratur ; maiorem si viri edant , mares generare ; minorem si feminae , feminas . Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare , vt Venerem excitent : aridam verò ad inhibendum .

SERAPIADEM , Galenus ait , sicciolem facultatem obtinere , nec perinde ad Venerem accommodum esse .

NOSTRA etas omnium Orchium bulbis , ad Venerem excitandam vtitur : et pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quosuis admiscunt : præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi . Assumendi autem non sunt ambo bulbi , sed durior , plenior , ac succi plus habens : flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est .

EST autem plenior , non semper qui maior , sed non rarò minor : si videlicet bulbi colligantur priusquam stirps deflo-ruerit , aut cum primùm caulis erumpit . Nec etenim succulentior , alterum magnitudine superat , prius quam semen maturari cœperit . Nam cum alternis annis vnus bulbus intumescat , alter verò resideat ac pereat , fieri non potest vt durior ac succo plenior semper maior sit . Quando siquidem folia erumpunt , tunc demum vel non multo antè plenior crescere incipit , quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit , rugasq; contrahit , donec maturato semine vnà cum folijs & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat ; eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno .

DE SATYRIO BASILICO.

CAP. LXII.

QVOD recentior etas Satyrium basilicon nominat , non vnus est generis . Est etenim maius vnum ; alterum mi-

nus: maioris, quoddam folio non maculato, mas; aliud maculato, femina.

MAIVS Satyrion basilicon, quod marem appellant, ¹ folia habet oblonga, lata & laevia, lilij foliis minor, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilute purpureos, exiguis punctis saturatae purpureae respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quod ipsis crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminae veluti palmae sunt, singulae in quatuor digitos distributae; quarum una flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexis exeuntibus fibris.

ALTERVM maius genus, quod feminam vocant, ² priori tamen minus, folia eiusdem formae promit, sed minora et multis nigris maculis conspersa: flores cucullis similes, cristatos & hiantes, uti testiculi Morionis maris, colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilute ad caeruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

MINVS genus, folijs est angustis, & ut Matthiolus ³ inquit, croci, caule dodrantali iunceo, laeviq; in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quam suavissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quae magnitudine ipsis cedant.

NASCUNTUR Satyria haec, locis ut plurimum humentibus, palustribus, in pratis & in sylvis. Florens Maio ac Iunio.

NOSTRA aetas Satyria nuncupat Basilica siue regia: item et Palmas Christi. Est tamen et alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim et Palmam Christi vulgo plerique nuncupant. Germani Satyrion Basilicon,

Cruzblum nominant: *Belge*, *Handekens cruyt*:
Galli Satyrion royal.

SUNT qui velint *Buzeiden* siue *Buzidan Arabum*
 esse. Sed *Auicenna* *Buzeiden* ait esse *medicinam ligneam*
Indam. Et *Serapio* *Buzeiden* ait *radices esse duras, albas,*
similes Behen albo, et medicinam esse Indiae. *Satyrj* autem
 huius *basilici radices nihil minus quam ligneae sunt, et non*
ex India petuntur, sed in omnibus Europaee prouincijs pa-
ssim reperiuntur: tantum à Buzeiden absunt.

MATTHIOLVS *Satyrium basilicum* *Digitos ci-*
trinos Auicennae esse vult, & Monachos qui in compositio-
nes Mesues commentaria edidere, dubitantes & penes le-
ctorem iudicium relinquentes, ea de causa reprehendit.
Nobis tamen magis placet Monachorum hesitatio, quam
Matthioli assertio. Neque enim Satyrj huius radices durae
sunt, sed recentes quidem vegetae ac succulentae; & arefa-
ctae omnino flaccidae: nulla etiam omnino citrina aut pul-
uerulenta est.

DIGITI autem *citrini, auctore Auicenna, duri*
sunt, et quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius sunt: Digiti citrini,
Asabafra siue digiti citrini quid est? Eius figura est sicut
vola manus, commista ex citrinitate & albedine, & est
dura, in qua est parum dulcedinis; & ex ea est citrina cum
puluerulentia absq; albedine.

IAM & *Rhasis* libro continentis vltimo, *digitos hos*
croceos, vt exemplaria habent, appellat; et esse gummi seu
venam tinctorum ait. At basilici Satyrj radices nihil mi-
nus quam croceae sunt, et ad tingendum nequaquam vtilis
habentur.

QVÆ utiq; *Satyrium basilicum vulgo nuncupatum,*
 à *Digitis citrinis Auicenna & Rhasis differre, manifestè*
ostendunt.

AT Satyrj basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimantur. Nicolaus autem Nicolaus cap. de curatione quartanae, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radice partem pollicis longitudine tusam, cum vino ante accessionem utiliter exhiberi; hocq; remedio ter sumpto, Biliotum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.

DE PSEVDOORCHI, SIVE BIFOLIO.
L I O. C A P. L X I I I.

AD Orchies recentior aetas etiam refert, quod Bisolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quam duo, eaq; ad caulem sibi mutuo opposita, lata, nervosa, Plantaginis latifoliae folijs similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiae tertij quodammodo similes; sed subuirides aut in viridi albicantes & angustiores, culicum formam proximè referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret vnà cum Orchijs Maio ac Iunio.

NOSTRA aetas Bisolium appellat: Germani, Zueyblat; Nostri, Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse denticulato oleri similem, folijs duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quam diu quale sit illud olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quam parum cum Alismate conueniat, ex his quae superius ca. 22. scripta sunt, cuius proptum est colligere, vbi quale sit Alisma
ostensum

Ophris.

P 4

232 DE TRAGOP. ET SCORZONERA.
ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus preterita.

VTILEM autem hanc herbam recentiores ferunt, adrupta & vulnera glutinanda.

DE TRAGOPOGONE ET SCORZONERA. CAP. LXIIII.

TRAGOPOGON folia habet oblonga, angusta, acuminata, croci folijs latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuisum; in summo calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, multorumque foliorum, Dentis Leonis nuncupata vulgo herba, floribus & magnitudine similes; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & per euntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest, longum, subnigrum, acuminatum: radix candida est & longa. Tota herba vnà cum radice succum habet lacteum, qui vulnerata ea effluit.

NASCITUR sua sponte compluribus vtriusque Germanie locis incultis & humidis, & præcipuè qua lutei est floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusque maioribus ac speciosioribus, præsertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.

GRÆCIS τραγοπόγων, & κομὴ nuncupatur. Latinis, Hirci barba, Coma. Germanis, **Bock bart.** Belgis, **Boeybaert / Josephs bloemen.** Gallis, Barbe de bouc. Italis, Matthiolo teste, Saffefrica.

HERBA, vt Dioscorides ait, esui apta est, nostra etate radix hybernis mensibus à plerisque, vnà cum acetarijs permista editur.

Scorzonera.

HVIVS generis est quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, folijs oblongis, subcandidis, carnosis, acumi-

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parū sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici omnino simili, qui etiam in pappos resoluitur: semine oblongo, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITUR Scorzonera in Hispania plerisque montibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germania Thuringia ac Bohemia in syluis ac montibus locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania verò seriùs, Iunio videlicet & Iulio.

HISPANI Scorzoneram appellant, quod Latine Viperinam siue Viperariã aut Serpentariã sonat; sic dicta, quòd contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur. Nam Hispani Viperam Scurzo appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

FERUNT autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venenatorum, & præcipuè viperarum moribus mederi, epoto vel radice, vel herba succo: prodesse itè cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiali morbo obnoxiijs & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamq; omnem discutere: lacteum radice succum oculis inditum, visum exacuere.

DE CHAMÆMELO VVLGARI.

CAP. LXV.

CHAMÆMELI flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina vsum habet, inter flores locum vendicauit.

SUNT autem Chamæmelorum complura genera. Vnum legitimum medicinae aptissimum, vulgaris vsus, quod ea de causa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde syluestria

uestria nullius aut exigui vsus: tertiū hortense odoratum.
De eo autem quod familiarissimum est, primum agemus.

SUNT huic cauliculi tenues in alas multas diuisi, cubitales: folia tenuia, dissecta, numerosa: flores in summo, medio lutei, forinsecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipsius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum singula angusta sunt & forma oblonga: radices tenues & fibrosa. Exit passim in aruis vnà cum segete; & vniuersa Europa familiare est. Colliguntur flores Iunio potissimum mense.

CAMOMILLAM officinæ nuncupant: vulgo **Camille** & **Camomille bloemen**, Germani, **Chamill**. Galli, **Camomille**. Veterū est χαμαίμηλον siue Chamamelum, & Anthemidis, genus quod ab ipsis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis, λευκάνθεμον dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioscoride auctore, generatitia, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis constat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ἡγάνθεμον, quod scilicet vere floreat.

CHAMÆMELVM verò dicitur, quoniam flores μνησῆ, siue mali odorem habeant, quem in vulgaris vsus Chamamelo euidens & manifestum est sentire; ita vt vel hinc vulgaris vsus Chamamelum, verū & legitimum esse conijcere liceat; quod & ipsæ etiam facultates euidētius ostendunt. Tales siquidē vulgaris Chamameli facultates omnino sunt, quales Chamamelo Galenus tribuit.

CHAMÆMELVM, Galenus ait, calfacit et desiccatur in primo ordine, et tenuium est partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Rosa persimile est, calore ad olei vires magis accedens homini

mini familiares & temperatas. Quapropter lassitudini, si quid aliud, cum primis confert, doloresq; sedat & mitigat: preterea tensa remittit & laxat: quæq; mediocriter dura sunt, emollit; quæq; constipata, rarefacit. Omnes autem has facultates nostro vulgari Chamamelo inesse, ipsa quotidiana cōmonstrat experientia. Nam moderatè quidem ipsum excalescit, parum resiccat, valde tenuium est partium, digerendi, relaxandiq; singulari, ac mirifica potentia predictum est, multi breuiter ad omnia vsus, quæ clementer calefieri, resolui, discuti ac leniri desiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina et rosiones ventris sedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores discutit. Idem præstat oleum ex floribus compositum, quod aduersus lassitudines omnes remedio est, et omnibus vtiliter admiscetur, quæ sopiendi alitius doloris causa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMAEMÉ-
LIS, SIVE COTVLIS.

C A P. LXVI.

SYLVESTRIVM Chamamelorum, Cotulas quas passim nominant, tria sunt genera: vnum foetidum, duo alia non foetentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

CHAMÆMELVM sylvestre foetidum, siue Cotula foetida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alas multas diuisos, crassiores & sepe numero altiores quàm Chamameli: folia similiter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore similes. Foetet herba tota, grauemq; odorem spirat: vnde illi foetida cognomen datum.

COTVLA ALBA.

139

240 DE SYLVESTR. CHAMÆMELIS.
datum. Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum mar-
gines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ & Herbarij passim Cotulam fœtidam
nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani,
Krotendil / Hunszvil / Hunszblum. Belge, Dad-
debloemen / stinkende Camille. Galli, Espargout-
te: à nonnullis κωραθελίς, ab alijs κωροβοτανή. Leonhartus
Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum
& legitimum est vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè
est grauiore, & sapore admodum amaro; folijs tenuibus &
Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minus grauior
olet, & folijs Coriandrum non æmulatur.

2 ALTERA Cotula alba non fœtida, quæ à plerisque
etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, te-
nuiore, duriores, flexibilioreq; quàm Cotula fœtida; &
circa eos folia tenuia, Chamæmeli folijs paulo longiora &
candidiora: flores in medio luteos, per circumferentiam can-
didos, Chamæmeli & Cotulae fœtidæ floribus similes, sed
maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & ligno-
sas non absque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanen-
tes, vere regerminant. In aruis & agris frumentarijs vni-
cum Chamæmelo reperitur. Aestiuis mensibus floret.

NOSTRA ætas Cotulam non fœtidam appellat, &
Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphtalmum.
Germani, Kudil / kundsaug / kuang: Belge, Coedille /
Coedoghe. Et verum quidem esse Buphtalmum Leon-
harti Fuchsi sententia fuit. At nobis verum & legitimum
solū illud esse videtur, quod infra sub Buphtalmi nomine
describitur. Nam Buphtalmo quidem, vt Dioscorides au-
ctor est, folia sunt μαραθγοειδῆ; id est, fœniculi foliorū simi-
litudinē habētia, & flos melinus. Huic verò folia non sunt
fœniculi similia, neq; flos totus luteus siue melinus, sed plu-
rima

rima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, siue vulgare Bupthalmum, verum et legitimū esse Bupthalmum negauerit. Proinde non Bupthalmum, quod hoc nomine à plerisque appellatur, sed Cotula et Chamemeli sylvestris species quædã est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrii herba meminit, in segete ac pratis nascētis, flore Melandrium. albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non fœtida sit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinii breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium sit, asseruerit.

TERTIA Cotula lutea cauliculis exit non paucis; folijs Cotulae albæ maioribus, crassioribus, candidioribusque: flores et medio et orbiculato ambitu, melini siue lutei sunt: radix dura, lignosa, diuturna. Nascitur in Germania & Gallia, iisdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.

GERMANI *Streichblumen* & *Steinblumen* appellat. Belgæ, *Stryckbloemen*. Fuchsius *Anthemidis* speciem, & *Chamemelum Chrysanthemum* facit: folio tamen parū, odore nullatenus *Anthemidem* siue *Chamemelum Leucanthemū* refert. Matthiolus pro legitimo Bupthalmo depinxisse videtur: desideratur tamen in eo folium *Marathroides*, quod Bupthalmo esse Dioscorides testatur. Nos his de causis inter Cotulas & sylvestria Chamemela potius reponendam duximus, quam alterutrum temere asserere.

VSUM autem hæ Cotulae in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & siccæ, Chamemelo vulgaris vsus viribus quodammodo similes, sed longè tamen inferiores, imbecillioresque. Quæ fœtida dicitur,

ad vteri morbos commendatur; sed ab ijs presertim, qui Parthenium esse existimant, & Parthenij vires ad hanc transfulerunt. Est tamen non omnino Cotula hac inutilis; quando foetida omnia ex vtero strangulationibus profunt.

DE CHAMÆMELO ODORATO.

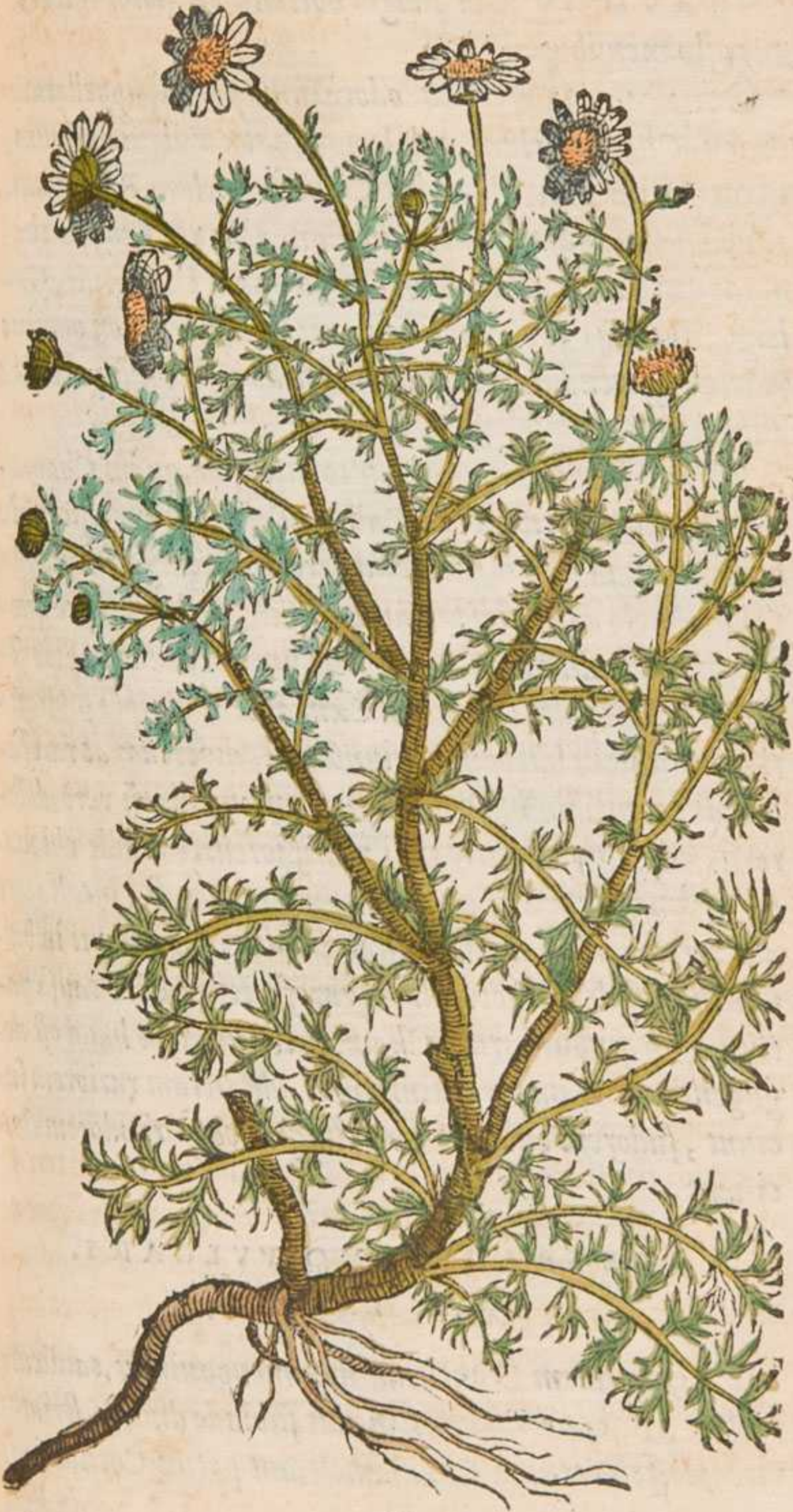
CAP. LXVII.

ODORATVM Chamamelum duorum est generum: vnum Leucanthemum, alterum Chrysanthemum cognominari potest.

- 1 LEVCANTHEMO odorato Chamamele, caules exeunt multi, non erecti, sed procumbentes & quasi per terram repentes: folia tenuia dissecta, vti Chamameli vulgaris, sed maiora virentioraq;: flos quoque similis, medio videlicet luteus, & per circumferentiam candidis foliolis cinctus: radix fibrosa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem, aromaticum odoribus persimilem, qui etiam in arida diutinè permanet.

EST & huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia densissimè multiplicans, luteo in angustum orbem coacto; quod odore & forma precedenti per omnia simile alias est.

- 2 CHRYSANTHEMVM odoratum Chamamelum, cauliculos similiter profert tenues inualidos, & in terra prostratos: folia quoque tenuia, vti prioris, sed candidiora & paululum minora: pro flore, qui alijs omnibus Chamameli ac Cotularum generibus medius, luteus est orbiculus; nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix similis. Et huius herba odorata quoque est, odore & facultate priori similis.

22

UTRUM QVE in Belgio hortense est: floret Iulio & Augusto mensibus.

CHAMÆMELVM odoratum propriè appellatur: Tragus Chamamelum nobile nominat: Vulgus nostrum, **Roomsche Camille**, id est, Chamamelum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici potest. Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno, aut alijs veteribus in vsu recepta fuere, non omnino videtur asserendum: verisimilius est ab ipsis fuisse præterita aut incognita.

NAM facultas eorum multo intensior, quàm Chamamelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamamelo à Galeno tribuitur, quãq; ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multum excedunt: utpote secundo ordine calida & sicca. Cùm autem & ipsa substantiæ tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloresq; sedandi, aut mitigandi, remissiorem. Proinde vbi magis quàm vulgaris vsus Chamamelum potest, incalfacere aut rarefacere opus est, vtiliter adhiberi possunt: vti in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamamelorum vsus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonumque corpori odorem conciliant.

DE ERANTHEMO VULGARI.

CAP. LXVIII.

FLOS, quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes; folia tenuia Chamameli, aut potius Corule scetidæ simi-

23

de similia : flores non magnos, forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes ; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminatis, colore in virore subnigricantibus : radices fibrosas. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulum grauem, sed minus quàm Cotula fœtida, Chamameli verò odori nequaquam similem. Nascitur compluribus Europæ prouincijs, in aruis vnà cum Zea, Tritico, aut alijs frumentis: Belgæ in hortis serunt. Aestiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio.

NOSTRI sua lingua, Bruynettekens appellant: Germanorum nonnulli, Feldroszlin: multi hac etate ηεράνθεμον. Esse tamen tertium Anthemidis genus, quod proprie Eranthemum dicitur, nemo facile affirmauerit. Nam Eranthemo, si fides Dioscoridi, flos est forma Chamameli, in medio aureus vel luteus, orbiculato vero ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum: quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendere videtur.

HIERONYMVS Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam ceruleus est, Eranthemum facit: Fuchsius verò Consolidam regalem, siue florem Regium, de quo superius egimus.

IN Astere Attico autem, quem Vergilius Amellum florem nominat, desideratur herba folium Chamamelo simile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriusque huius flos ceruleus est. Eranthemi autem, roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

MATTHIOLVS Eranthemum istud præsens, Adonidis florem nuncupat, sed Adonidis flos Anemone esse creditur. Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit,

bit, *Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, vt Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus, non conuenire manifestum est.* Anemone.

CÆTERVM Eranthemi istius nullus in medicina vsus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, alicuius caliditatis particeps est, sed tamen non magna.

DE BUPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI cui Buphthalmo nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter dissecta similitudine foliorum fœniculi, sed multo quàm illius minoræ flores in summo cauliculorum magni, Calendulae satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti supra descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis commissum: radices tenues sunt et fibrosæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germania & Bohemæ prouincijs, locis incultis; apud Belgas hortensis est. Maio aut Iunio floret.

DE huius autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides: Elleborastrum alius.

VERATRI autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum folio Platani, semine Cnici. Veratrum nigrum.

PRIORIS meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quæ passim Veratra nigra appellantur.

tur, quorumq; folia ex pluribus oblongis collecta sunt: praesertim quod caulem non facit, floresq; ex ipsis promittit radicibus breuibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coniunctis Sesami modo: radices multae instar fibrarum, et nigrae sunt, quae eximiam purgandi vim obtinent. Sunt tamen et huius generis, reliqua etiam Veratrum nigra, quae caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigrae & uti alterius.

POSTERIVS Veratrum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in umbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigrae & fibrosas. Cum neutro autem horum Bupthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire, notissimum est.

CONSILIGINIS herbae qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua etate in Marsis inuentam, et pulmonum vitio, suum et omnis pecoris remedium praesens esse, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq; pecori maxime esse salutarem, & quaratione ac modo auriculae inseri debeat, docet. Feruntur & Bupthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperiri non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, et iumentorum pi-

tuitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. Quod & experimentis nostra aetatis rusticorum compertissimum est: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum suorum morbis medentur. Praestant simile & Veratri albi radices, ut Absyrtus, et post eum Hierocles scribit: qui tamen Veratri albi radicales non in aurem, sed sub pectoris cutim insigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Consilagine utitur, Veterinariae suae lib. 1. cap. 12. de cura morbi subcutanei: tametsi lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipsas etiam auriculae inserendas scribat. Quae satis ostendunt, diuersas stirpes similes subinde habere facultates; & ea de causa nequaquam consequi, Buphtalmum nostrum esse Consiliginem, quod perinde ac Consiligo pecorum morbis medeatur. Quod si ex facultatibus coniectura facienda est, Consiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Consilagine utitur, quo Veratro albo Absyrtus & Hierocles. Auget hanc suspicionem, quod Vegetius hanc curandi rationem à Graecis accepisse putetur. Qua de causa, etiam plerisque nihil aliud, quam Veratrum album, Consiligo videtur. Quod si ita est, multum à Consilagine praesens Buphtalmum differens erit: Veratro siquidem albo nequaquam assimile est.

IDEM verò, Sesamoides, siue primum, siue alterum, non esse, notius est quam ut refelli debeat.

HELLEBORASTRUM verò et hoc ipsum improprie nuncupatur: proprie etenim helleborastrum dici potest, quod hellebori siue Veratri speciem ac similitudinem habet: istud autem Buphtalmum Veratri nullam speciem habet.

QUIBUS omnibus de causis nullam harum appellationum huic stirpi convenire visum est, sed solum Buphtalmi nomen; cum cuius descriptione, quae apud Dioscoridem extat, quia exquisitissime haec stirps convenit, proprium ac legitimum

legitimum Bupthalmum esse existimamus. Bupthalmum siquidem cauliculos, ut Dioscorides ait, emittit molles et tenues, folia μασαθροειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, qua tenuitate et multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorum fœniculi tam exquisitè exprimit, ut nulla alia, parui folij, melius possit: ita ut citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Bupthalmum esse videatur.

NOMINATUR autem Bupthalmū etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Bupthalmum nostrum proximè referre diximus.

SUNT verò & qui velint Bupthalmū idē cum Chrysanthemo esse, Dioscoridēq; separatis locis, sub diuersis nominibus eandē herbā tradidisse. Sed hi si paulo diligentius Dioscoridis verba expēdissent, aliter sentirēt. Licet etenim in multis vtriusq; descriptiones conueniāt, nō abest tamen proprietas aliqua, quæ differētes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυσχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Bupthalmi verò μασαθροειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, et in multas partes dissecta, fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ισχυρῶς σιλβοντα, hoc est, multum relucens: Bupthalmi verò relucens esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, ut multum relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Bupthalmi et Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Bupthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Bupthalmo esse volūt, aliud Bupthalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo depin-

depingitur, legitimum Buphthalmum esse nequit: folia enim eius non sunt μαραθγοειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi esse debent.

QVOD verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos et pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλόμενας radicem Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna preparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quam si non additæ fuissent. Quod mihi suspicionem mouit, nulla purgandi potentia huius herbae radices donatas esse: et alia omnino facultate, quam helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angusta egregiè dilatant; idem possunt Aristolochiæ & Bryoniæ radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus alijs multum inter se differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spinae, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam ledi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposta vulnere re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis vt diligentius vires huius explorent viam aperimus.

DIOSCORIDES Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tempus

pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his qui inter Bupthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quàm nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Viola nigra apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quadam Smilacis leuis: ut suis annotauimus locis. Quæ autem propria sint Bupthalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.

CAP. LXX.

CHRYSANTHEMO caules sunt ramosi, laues; folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, et non medio tantum umbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes; odore non insuauis: radices fibrosæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, folijs magis consectis, alijs minus. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.

A Germanis **Sant Johans blum** / & **Benzblum** appellatur: à nostris vulgo **Uokelaer** / & quandoque **Beel ganse bloemen**. Græci ab aureo florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quadam species, ut supra scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geoponicis. Item & Elychrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto presenti differunt.

NOMINANT verò & istud Chrysanthemum plerique Bupthalmum & Caltham; quæ eius Bupthalmi propria nomina sunt, quod capite præcedenti descriptum est. Non desunt quoque qui Bellidis speciem faciant,

faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

CAVLES autem Chrysanthemum olerum modo, Dioscorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de folio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA Bellis è radicibus promit multa, parua, leuia, & pingua, in rotunditate oblonga, lenissimè crenata, per terram plurima parte strata; inter quæ flosculi exeunt, singulis suis tenuibus insidentes pediculis. Chamæmeli florum penè forma; sed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, cãdida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpurascens: radices subsunt fibrosæ. Nascitur in pratis & similibus perinde palustribus ac humidis compluribus locis. Vernis mensibus floret.

HVIC similis est, et alia species, sed hortensis tãtum, & floribus multiplicibus, speciosissimis, tam denso exiguorum foliolorum contextu, ut vix vlllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore alias rubentibus, subinde candidis, nonnunquam ex utroque permixto varijs, raro herbaceis aut virentibus; odoris nullius.

CIRCVDANT hos quandoque, sed tamen non frequenter, alij parui, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini seniue vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores. Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio mensibus.

GERMANI Maszlieben et Maszuelen / nuncupant: Belgæ, Madeliuën / Kerstouwē / Margrietenz
Galli,

Plinij locus
corruptus.

Galli, Pasquettes & Marguerites: Plinius Bellidem, eiusq; meminit lib. 26, cap. 5. Bellis, inquit, in pratis nascitur, flore albo aliquatenus rubente. Est & apud Plinium lib. 21, cap. 8. de Bellio locus, quem non adducimus, quod corruptus sit, & in eo restituendo haecenus frustra docti laborarint. Recentiores Bellidem etiam Consolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alij Primulam

mulam veris. Sunt tamen & alia nuncupata Primula veris, Phlomidum species, de quibus aliàs.

AD Bellidis genus referunt et nonnulli sylvestrem quandam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil serrata, digiti ferè latitudine: flores in summo cauliculorum per circumferentiã candidos, medio luteos, Chamemeli Leucanthemi & Cotulae albæ similes, nullius odoris; radices fibrosas. Nascitur in pratis & secus margines agrorum locis non apricis.

BELLIDEM, vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchsis auctore, Benzblum, nonnulli etiam Consolidam mediam. Alia tamen & Consolida sunt media, vt Bugula & Brunella dicta, quarum vtraque pro medijs generis Consolida habetur.

CÆTERVM Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq; facultate donata sunt; & humectant quidem ordine secundo intenso, refrigerant verò eodem remisso. Dolores omnes, sed præsertim articulares ac podagricos, ex calido siccoq; humore, mitigant; cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolentibus imposita, potissimum additis Maluæ foliis. Eadem oleribus addita, facilem aluū faciunt, et in caufonide febrili, ac in intestinorum inflammationibus, magna utilitate enematis admiscuntur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. LXXII.

ASTERIS Attici duæ sunt species; vna purpurei, alia lutei floris.

PURPUREI floris Aster cauliculos promit erectos, rotundos, aliquantulum duros, fragiles, asperos nonnihil pilosos, dodrante altiores: folia oblongiora præsertim iuxta

R

cauli-

cauliculos enata, dura quoque & asperiuscula & latiuscula; est tamē species quadam angustioris folij. flores in summo virgularum emicant, forma fere florum Chamæmeli, medio lutei, sed orbiculato ambitu cæruleo purpurei, qui in pappos vanescunt; semē quibus subest exguum. radix fibrosa est.

LUTEI floris, rotundis, fragilibus, ramosis, cauliculis; folijs item duris, & vtriusq; asperiusculis priori similis est, aliquantulo tamen maior. floris et medius orbiculus et circumambientia foliola luteo splendēt colore. in pappos et hi, sed tamen non æquē cito, abeunt. semen quoque exiguum, & radix haud dissimilis.

HUIUS generis & supinum quoddam inuenitur, cuius cauliculi non eriguntur, sed deorsum reclinati decumbunt. sunt hi rotundi quoq; ac duri colore subrubētes; folia vero et dura similiter aliorū similia. flos paulo maior.

APUD Germanos, in Italia & alibi asperis et incultis reperitur locus, in syluis, in collibus, non rarō etiam in pratis, & cū flore quidem Augusto mense. Apud Belgas nusquam sua sponte Aster iste exit.

Ἀστὴρ Ἀττικὸς ἢ Βουβωνίου Græcis, Latinis Aster Atticus, Bubonium, et Inguinalis dicitur. Nominatur verò et à nōnullis Asterion Astericon & Hyophthalmion, Germani Megerkraut / Buchkraut / Scartēkraut et Steru-
kraut appellant. Putatur & is, qui purpurei est floris, à Vergilio Amellus nuncupari flos, de quo Georgicon quarto:

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecere agricola, facilis quærentibus herba,
Namq; vno ingentem tollit de cespite syluam.
Aureus ipse, sed in folijs, quæ plurima circum
Funduntur, viola relucet purpura nigra.

Amellus flos.

CÆTERVM Aster Atticus digerentis, vt Galenus tradit, mediocriter est facultatis, modicè videlicet calidus, & non vehementer desiccans: maximè cum etiamnum mollis ac recens fuerit.

DIOSCORIDES estuanti stomacho prodesse Asterem Atticum impositum tradit; tum & oculorum inflammationibus, bubonibus et sedi procidenti. Tradi etiam refert, purpureum florè cum aqua potum anginis auxiliari, & comitialibus puerorum morbis: eumq; recentem adhuc ad inflammationes bubonum conducere impositū: aridum verò, si sinistra dolentis manu decerpatur, buboni adalligatum, dolore liberare.

DE ELICHRYSO CAP. LXXIII.

ELICHRYSON cauliculos promit graciles, virentes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia confecta abrotani similia, aliquantulum candicantia: flores in summo cauliculorum in umbellis coherentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medijs orbiculis siue disci florum Anthemidis; qui prius quàm flaccescant decerpti, speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere; & Ptolomæum Aegypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiae ac Hispaniae locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum ripas. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochryson inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον appellat; nonnulli etiam χρυσάνθεμον; alij inter quos Galenus est, ἀμάραντον, propter floris diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo supra scriptum. Plinius hanc stirpem Eliochryson

liochryson nuncupat: Theophrastus similiter ἐλειόχρυσον,
Gaza Aureliam vertit.

FACULTATIS, inquit Galenus, est incidentis &
extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, e vino pota
contra vrinae difficultates, serpentium ictus, coxendicum do-
lores, & adrupta; menses etiam prouocat: sanguinis gru-
mos & in ventre, & in vesica cum vino mulso sumpta dis-
solvit: defluxiones à capite sistit, trium obolorum pondere
ex vino albo diluto ieiunis data: vestibus inserta incorru-
ptas eas conseruat. Theophrastus Eliochrysum ad ambusta
etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

DE STOECHADE CITRINA, SIVE
CHRYSOCOME. CAP. LXXIIII.

AUREI coloris coma Eliochryso similis est, à recentio-
ribus Stæchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit do-
drantales, tenues: folia oblonga et angusta: vtraque incana
& lanuginosa: flores in summo cauliculorum, in dissoluta
inconditaq; veluti umbella, odoratos, exiguis bullis similes,
colore luteo splendentes, qui priusquam plenè maturuerint
collecti, colorem & pulchritudinem non marcescentes, diu
retinent: radices graciles ac nigras. Nascitur locis asperis
& sabulosis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum,
presertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio mense &
post Solstitium floret.

GERMANI quòd in regionibus, quæ Rheno vicina
sunt, proueniat, Rheinblumen nuncupant: Item &
Jungling/Wottern blume/Wottern kraut: Belga,
Wijn bloemen/Wottern cruyt: Latine Tinearum:
Officina Stæchadem siue Stichadem citrinam: Fuchsius et
Tragus Eliochrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino pa-
rum

tum, cum eo conuenire, ex ijs quæ superiore capite scripta sunt, palam est. Ageraton esse, etiam sunt qui sentiant, propterea quòd flos bullarum instar globosus sit, & non facile aut citò marcescat: ἀγνεάτου siquidē flos πομφολυγῶδες, id est, bulla modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conseruatur: sed folium Agerati, Origani folio simile est, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & angustum esse; vnde etiam non esse Dioscoridis Ageraton, euidentis est. Nobis Stœchas citrina cum Chrysocome, quæ & Chrysis, similitudinis plurimum habere videtur; breuis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq; diuulsa & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigrae; qualem omnino Chrysocomen esse Dioscorides scriptum reliquit. χρυσοκόμη, αἰτ, ῥαβδίου ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ ῥίζαν δασεῖαν, λεπτήν, ὡς ἐλλεβορίου μέλανος, γευσάμενῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴσην οὔσαν, id est, Chrysocome herbula est dodrantalis, comam habēs corymborum specie, similem Hyssopo; radicem hirsutam tenuem, vt veratri nigri, gustu non iniucundam, Cypero similem.

Chrysocome.

IN qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum hyssopum, corymborum quandam similitudinem summis cauliculis proferre; atque ea de causa vulgaris vsus hyssopum, nequaquam esse genuinum: vt pote quòd flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum cauliculos iuxta singula foliola edat; Thymbra videlicet modo, cuius haud dubiò species, et maior quidem est.

2. STOECHADI autem citrinæ & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, folijs angustis, aliquantulum sed minus multo quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in umbella luteis, non tamen

tamē globosis, sed medio orbiculo florum Chamæmeli simili-
libus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non
habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quo-
que & absque nomine est. Eliochrysi speciem angustifoliam
nonnulli faciunt.

CATERVM Stæchadis citrina flores in vino deco-
cti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixi-
uo pediculos & lentes delere.

CHRYSOCOMES radicem, Dioscorides ait, excal-
facere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & pe-
ripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctâ ad vteri
purgationes.

DE SANTOLINA, CAP. LXXV.

AVREI coloris corymbos Santolina quoque veluti
Eliochryson et Stæchas citrina profert, odorata est, & co-
ronis non rarò admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

PRIMA caudice surgit lignoso, ex quo virgulæ, ra- 1
mulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, foliis cir-
cundata paruis oblongis, angustis denticulatis: è summo vir-
gularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus
facti, Tanaceti floribus, & medijs discis florum Chamæ-
meli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei,
qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa.
Est ipse frutex cauliculis & folijs albicans, et suauiter cum
grauitate quadam odoratus.

HVIC similis est & altera species, folijs tamen lon- 2
gioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidior.

TERTIA folijs breuissimis, tenuissimis & Erica pro- 3
ximis: floribus luteis, & aliarum similibus.

QUARTA folijs est minus denticulatis & cupresso 4
similioribus: floribus perinde vt aliarum.

QVINTÆ cauliculi non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia denticulata crassiora & lanuginosiora magis canescunt. flores in corymbis aurei, aliarum Santolarum similes.

IN Belgio omnes peregrinae sunt, neque alibi quam in hortis reperiuntur. Primum genus familiarissimum; reliqua rariora. Florent Iulio & Augusto.

APPELLANTUR hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant Chamæcyparissum plerique faciunt, sed de Chamæcyparisso adeo brevis & succinctus est Plinius, ut ex eo, horum sententia nec rejici, nec probari queat. Officina Santolinæ semen, semen contra vermes, et semen sanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existimant; alij Seriphij siue Absinthij marini. Virique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quam Santolinæ est. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam esse volunt. Abrotanum siquidem femina, folijs est maris, Seriphij videlicet similibus sed procerius et fruticis modo arborescens. Santolina humilior est & non Seriphium, sed proximius Ericam folio exprimit. Plus similitudinis cum Abrotano femina Elichryson habet, folio namq; Abrotanum refert, odoreq; ei vicinum est, non tamen Abrotanum, sed sui generis herba.

Chamæcyparissus.

EST autem Santolinæ semen, gustu amarum, potentia calidum siccūq; tertio ordine: ventris lumbricos sumptum interimit, et aduersus eosdem efficax est.

PLINIUS Chamæcyparissam herbam, ait, ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumq; pollere.

DE MAIORANA, SIVE MARO.

CAP. LXXVI.

POST flores, coronariae aliquot describenda sunt herbae
inter

inter quas Maiorana, quæ humilis & fruticosa est stirps, candicans & suavis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta; cauliculis siue surculis tenuibus, in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt penè rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpusilli, è spicis Hera- cleotici Origani similibus exeuntes, exiguis videlicet, ob- longis, & squamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, subinde tenuior ac mi- nor, odoréque præstantior. Hortensis vtraque est. Vtraque estate quoque floret.

ITALI Persam, et minorè Persam gentilem nominant: Germani, **M**ayoran & **M**eyran: Belgæ, **M**ariolayne: Galli, Mariolaine et Marone: Officina et passim Maio- ranam. Creditur veterum Sampsychem. Sed Σαμψύχον herba est, Dioscoride auctore, per terram repens; Maio- rana verò non repit, sed in rectum & altum assurgit; quod eam non esse Sampsychem, vel solum, manifestè innuit.

SCRIPSI MV S aliàs, Maioranam legitimum Ma- rum esse; confirmat sententiam nostram Maioranae nomen, quod à Maro videtur deriuatum; sed apertius ipsa Mari de- scriptio, cum qua exactissimè cõuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore vt diximus Origani, folijs candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi Marum esse Dioscorides scri- ptum reliquit. Μάρων, αἰτ, ἢ ὑπόβριον, πῶς γνωρίμος, φρυγα- νώδης, ὁμοία τῷ ἀνθει ὀριγάνῳ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου Marum. λευκότερα πολλῶν, καὶ τὸ ἀνθος εὐωδέστερον: hoc est, Marum siue Isobrion nota est herba, surculosa, flore Origano simi- lis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior.

ET substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galeni tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immis- sum:

sum: vt lib. I. de Antidotis ipse testatur, vbi ait; Marum longè odoratius esse Sampsycho; & ea de causa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, vt Marum siue Maioranam, Sampsychi loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.

EXCALFACIT autem Maiorana & resiccat, et in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri et capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansa aut apposita; vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit; et menses mouet. admiscetur antidotis.

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO EX
DIOSCORIDE, THEOPHRASTO,
ET ALIIS. CAP. LXXVII.

SAMPSYCHON, Dioscorides inquit, herba est αλόκλονος, siue multum ramosa, serpens per terram; folia habens hirsuta & rotunda, similia Calaminthe tenuifolia: multum odorata & calida, quæ in coronis neçtitur, Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum habet Aegyptium. appellatur à Cyzicenis & Siculis Αμαράκων siue Amaracum.

THEOPHRASTVS Amaracum in censu φρυγανικῶν siue suffruticum satiuorum ac coronariorum lib. 6. enumerat, & prestare ait, seminis copia, quod εὐσπορον, id est, boni ac suavis est odoris; nasci semine et auulsione: ex aestiuis esse, vnguentisq; misceri.

PLINIO lib. 21. cap. 2. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus et Syria Sampsyicum: seritur vtroque genere, & semine & ranno: copiosum Amaraco æquè ac Abrotano semen.

VERGILIUS Aeneid: 1. Amaracum fruticem floriferum esse ostendit, sic scribens:

——— vbi mollis Amaracus illum

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iuliae & Malli:

Cinge tempora floribus

Suaue olentis Amaraci.

GALENUS Amaracum et Sampsyichum differentes facit stirpes, de utroque locis agit separatis, & suas cuique tribuit vires Sed Amaracus Galeni Parthenium est: siquidem, uti Dioscorides testis est, Parthenium quidam Amaracum vocant; & in libris de simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.

PORRO Sampsyichum, ut Galenus ait, tenuium est partium et digerentis facultatis; desiccatur et excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinae difficultate, ac torminibus laborantibus: arida vero folia cum melle apposta, tollere sugillata, & menses ducere subdita; ad Scorpionum ictus cum sale et aceto imponenda; ad luxata vero cum cerato excepta, & similiter oedematis, ad oculorum vero inflammationes cum tenuissima polëte farina apponenda: misceri acopis & malagmatis calfacientibus.

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINOPODIO. CAP. LXXVIII.

QVOD à plerisque modo Marum nominatur, frutex paruus est, odoris admodum suavis, sesquipedem aut duos doctantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, et foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris folijs similia, sed allucantia, cãdidiora, & aliquantulum mariora,

malora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exeunt albidii: radices tenues & lignosas. In Hispania passim vna cum Stœcade locis aridis desertisq; gignitur: apud Belgas et alibi, non absque studio, et cura in hortis feritur. Aestate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

MULTI hac etate Marum vocant; Marum autem nequaquam est, verum Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioscorides θάμνιον, id est, exiguum fruticem esse refert, φρυγανώδην, siue surculaceum, duorum dodrantum, in petris nascentem, folia habentem Serpyllo similia; flores verò lecti pedibus, ex intervallis vti Marrubij. Cum qua descriptione hæc odorata stirps satis conuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodrantum altitudinem assurgit; flores ita habet per verticillos digestos, vt quibusdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri folijs colore similia, nempe candicantia; qualia Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora ea, quam Origani esse ait: sunt eadem tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocyroides, Zopyron, Latinis Lectipes.

VIM autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, et in tertio est, cum excalfacientium, tum resiccantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, et vrinae stillicidia; ducere menses: foetus & acrochordonas eijcere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.

CORONARIUS Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus candicantibus, superius verò saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, è foliorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.

IN Gallia, Hispania, & alijs prouincijs locis syluestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incola lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτίδα στεφανοματικὴν Græci, Latini Rosmarinum coronarium, nominant. Coronarius autem cognominatur, ad differentiam aliarum umbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt, quædam umbellifera, vna nõ umbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Rosmarin; & similiter Galli nuncupant.

CALIDVS autem & siccus Coronarius Rosmarinus secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; vtpote ex terrestri quadam essentia copiosius admixta, compositus. Proinde et omnes vteri diuturnos fluxus sistit, et sanguinis profluvia supprimit. Conuenit etiam et præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; causa malis: cerebrum etenim desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.

SERAPIO Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abis Mesuai, conferre, ait, coriza frigida cerebri.

DIOSCORIDES regium morbum sanare tradit, si quis ipsum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

DE LAVANDVLA. CAP. LXXX.

ODORATA & coronaria stirps lauandula est, sed humilis, ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula genicula bina, oblonga, carnosae, vtraque parte albicantia, Rosmarini coronarij folijs multo longiora latioraq; & in summo spicas oblongas tenues, floribus refertas caeruleis: radices lignosas in fibras diuisas. Spirant flores et folia copiosum caputq; implentem odorem.

VNA huius species folijs est maioribus, crassioribus et longioribus, quae odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

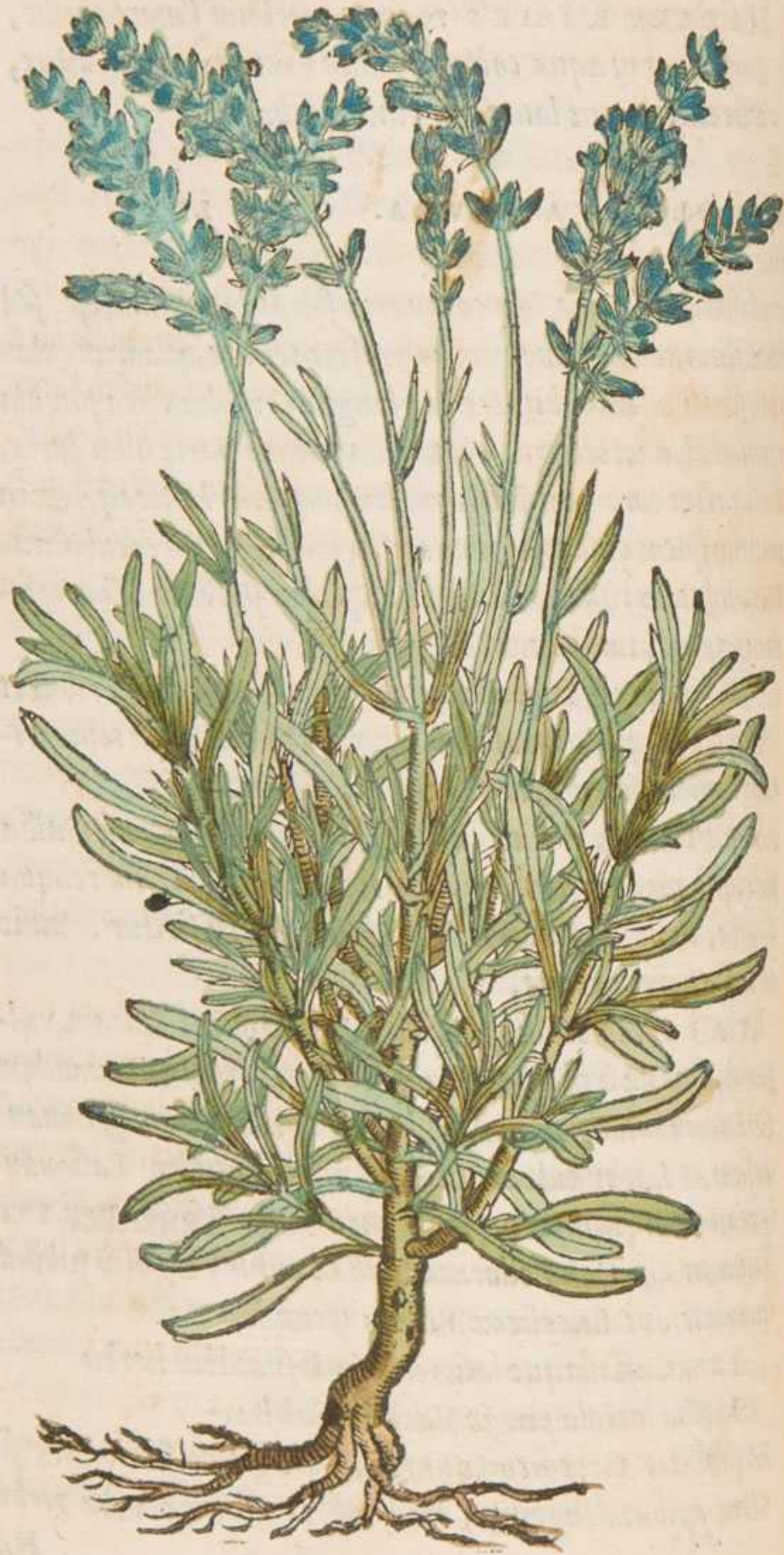
VESTIUNTUR in Hispania et Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis seritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.

ITALI maiorem, Nardum Italicam, et Spicam, vulgariq; lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramq; Lauandulam et Lauendulam vocat: et maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgo Lauender. Existimatur esse Casia odorata herba, cuius Vergilius subinde meminit, vt Bucolicon Ecloga secunda:

Tum Casia atque alijs intexens suauibus herbis

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et similiter Georgicon quarto, vbi agit de statione & sedibus apibus deligenda, apiarioq; constituendo, his verbis;

Hac circum Casia virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter spirantis copia Thymbrae
Floreat.

EST tamen & alia Casia *σύριξ* siue fistula, quae pas-
sim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Pli-
nius Casiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt au- Cneoron.
tem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum
candidum, folio carnosò, oblongo, figura quodammodo olea-
gino simili, odoratū: alterum nigrum, nullius odoris. radix
vtrique altè descendens, grandis. ramuli permulti, crassi,
lenti, germinant florentq; post Autumnii æquinoctium, &
multum deniq; temporis florent. Talis autem nequaquam
Lauandula est, quae nec crassa est radice, nec altè descen-
dente ramulis non lentis, & non Autumnio, sed Aestate flo-
res profert; proinde etiam nec Cneori aliqua species.

EST autem Lauandula, potentia ac viribus calida sic-
caq; & ordine quidem tertio, tenuium item partium &
ex multis aëreis spirituosissq; partibus constans: frigidis ea-
de causa capitis morbis quouis modo adhibita confert, &
praesertim ijs, qui non ex copioso humore, sed ex sola potissi-
mum qualitate originem ducunt.

PROINDE et stillatitius eius liquor odoratus, et tem-
poribus ac fronti illitus, Catalepsi, leuiori hemiplexia, &
subinde comitali morbo, ac non rarò syncope laborantes
reficit. Sed vbi humorum copia adest, praesertim sanguini
permixtorū, non satis tutus huius vsus est: sicuti neq; com-
positionis, quae ex stillatitio vino in quo huiuscemodi herbae,
flores, seminaue, et aromata quaedam macerata sunt, confi-
citur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent.

NAM calidorum huiuscemodi caput implentium vsu,
& morbus intenditur, et ager in periculum inducitur: praesertim quādo sanguinis missio aut purgatio nō praecesserūt.

Quod ideo monendum duximus, quia passim plerique medici indocti, & temerarij audacesque nimium pharmacopœi, aliæq; stolidæ mulieres statim similes compositiones, & id genus alia non modò apoplecticis, sed & Catocho cum febris occupatis infundunt, quibus nihil potest peius dari, cum plurimum obsint, & non rarò ipsos ægrotantes perimant.

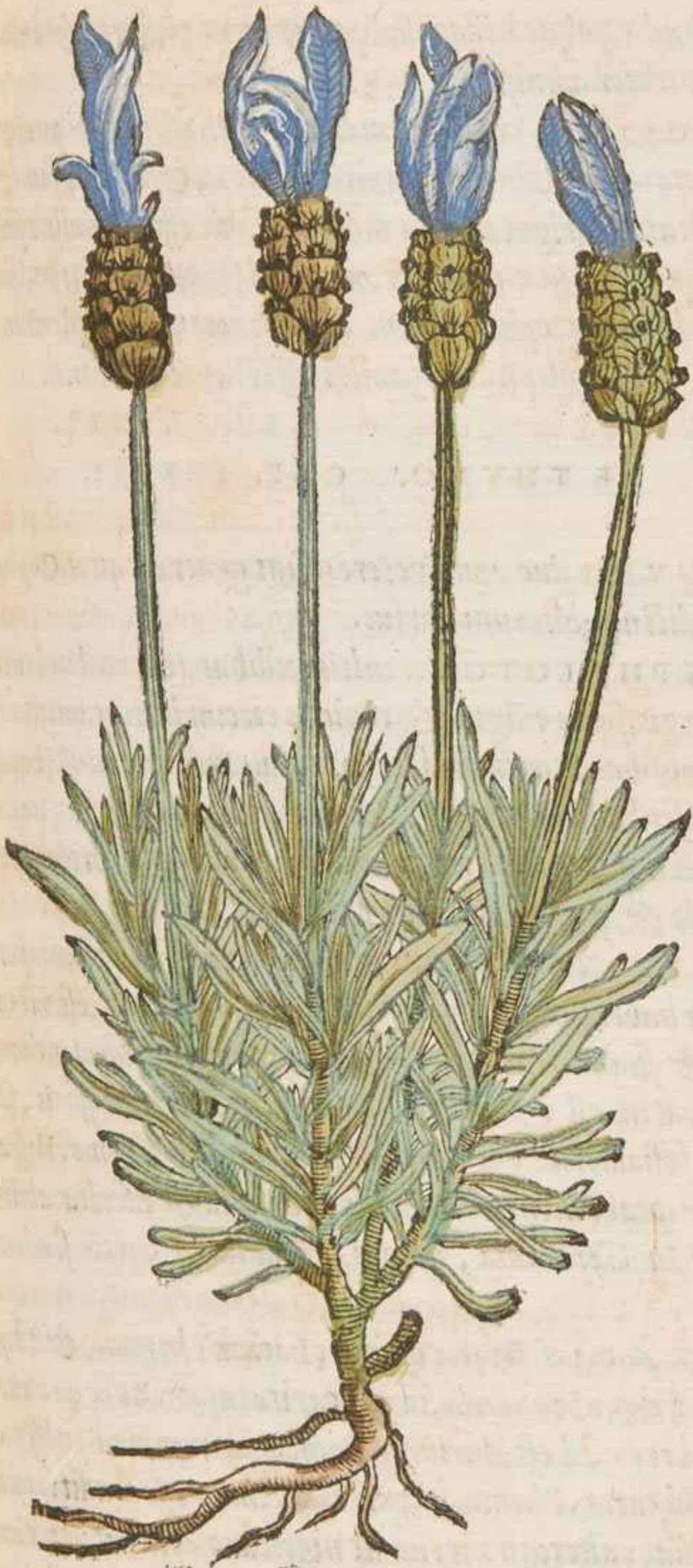
DE STOECHADE CAP. LXXXI.

STOECHAS caudice est uti Lauandula breui et lignoso, sed tenuiore: ramulis siue virgulis multis ac tenuibus; folijs circumuestitis oblongis, angustis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in summo capitulis, siue spicis densis, cõpactis, breuibus et crassis, è quibus flores purpurei & pusilli exeunt, & quædam eminentia foliola: semen in his subnigrum: radices lignosæ.

HISPANIA, Narbonensis Gallia, & Stœchades insula è regione Massilia, Stœchade herba siue frutice redundant. In Germania ac Belgio è semine sata prima æstate facile adolescit; sed hyeme, nisi intra ædes aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis siquidem & frigoris impatiens est.

A Dioscoride *στίζας*, ab alijs, ac à Galeno *στοίχας*, per oi diphthongum syllaba secunda: Latinè Stœchas. Florem officina Stœcados nuncupant.

CÆTERVM Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita est, ex terrena essentia frigida exigua, vnde adstringit; & extenuata altera terrena copiosiore, à qua utique amara est, ob utrorumq; verò conuenientiam, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viscera omnia, tum totũ corpus est nata. Dioscorides decoctum
eius

eius tradit, veluti hyssopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admisceri.

POSTERIORES medici Stæchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valdè efficaces esse affirmant: miscentur ea propter, omnibus ferè compositionibus, quæ aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepsin, Epilepsin, & similes affectus adhibentur.

DE THYMO. CAP. LXXXII.

THYMI duo apud veteres sunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.

CEPHALOTON multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, folijs exiguis & copiosis circumdatis: capitulis in cacuminibus Stæchadis ferè similibus, sed minoribus; è quibus flosculi exeunt purpurei. In Creta insula copiosum nascitur: vnde illi Cretico cognomè datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

2 DURIVS Thymum surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suauè odorata; candida verò & graueolentiora, quod rarius est: flores verò non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tennes. Huius generis Thymo, Hispaniæ & Narbonensis Gallia loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.

GRÆCIS Θύμος dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτός, id est, capitatus, & Θύσιον: alter σκληρότερος, id est, durior, à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum

didum praestare ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21. Vtrumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ **Thymum** **Thymus**; Galli, du Thym nominant.

THYMVM autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses prouocat, fetum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

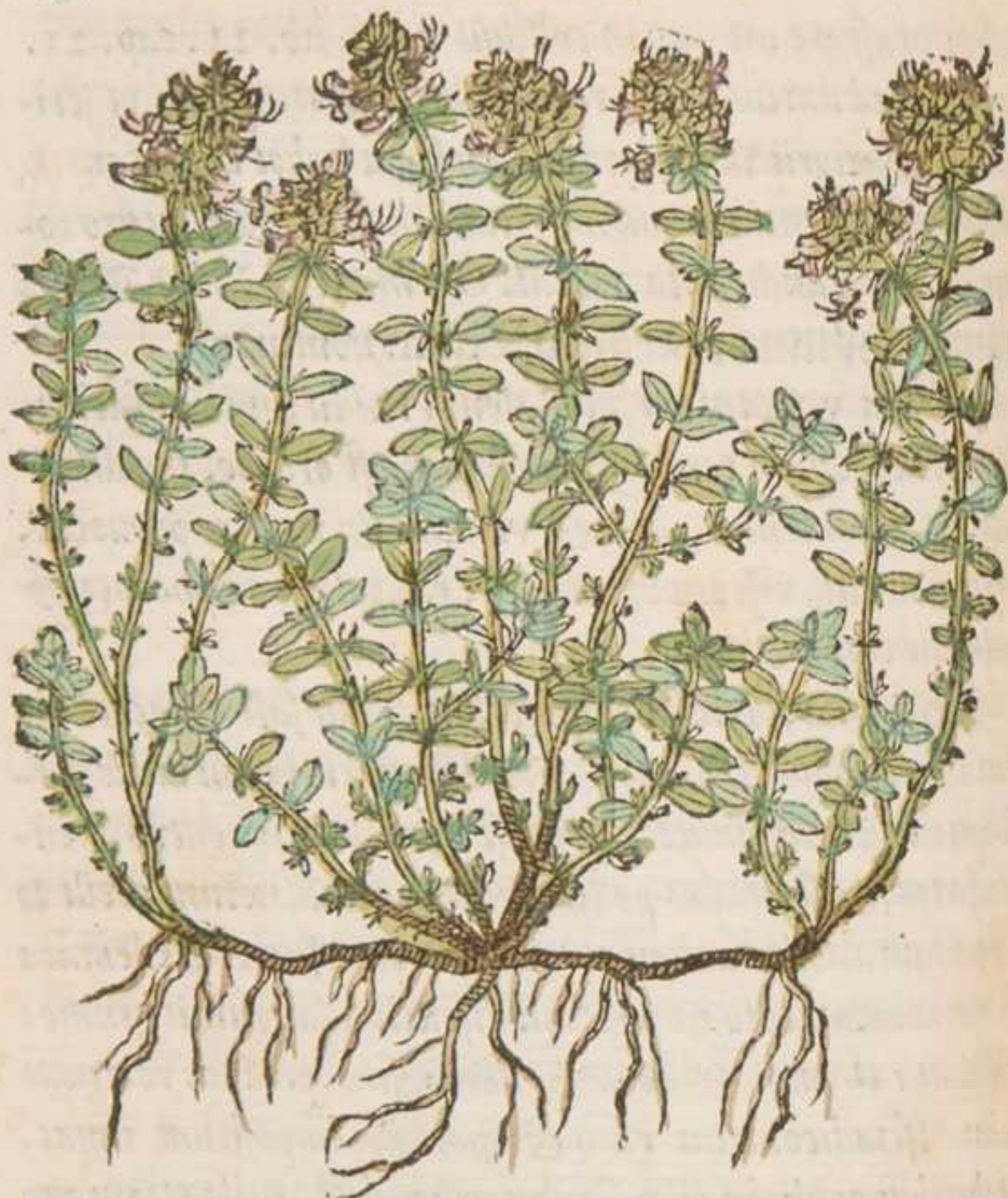
POTVM, Dioscorides scribit, cum sale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis et Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, fetus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli et delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos & ἀποχόσδbras siue pensiles verrucas tollit. Ischiadicos cum vino & polenta impositum iuuat. Hebetibus oculis in cibo sumptum prodest. Vitale etiam pro condimento tempore sanitatis.

DE SERPILLO VVLGARI.

CAP. LXXXIII.

VVLGARI Serpillo multi sunt exiles cauliculi, duri tamē et lignosi, nonnulli in rectum palmi altitudine surgētes, alij repētes, et alicubi terræ superficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi similia: capitula in cacuminibus rotūda, è quibus flosculi exeunt, colore rubēte purpurei, non rarò etiam albidī: radices tenuissimæ ac fibrosæ.

NASCITVR passim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præsertim & sæcundo solo: subinde etiam

locis petrosis: & non modò in Germania aut Belgio, sed & in Italia ac Gallia sponte exit. Matthiolus apud Goritienses Saluatino monte copiosissimè nasci refert. Totà ferè Aestate floris eius prouentus.

GERMANI, Quendel/ kumel/ & kienlin; Belge, Quendel/wilden Thymus/et onser Vrouwen bedstroo; Galli, Pillolet: Officinæ, Serpillum; pleraque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et passim quidem Serpillum veterum existimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifrangæ Dioscoridis respondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriusq;, & ad Saxifrangæ descriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimum verò Saxifrangæ simile esse comperietur. Primum etenim

Serpillum

Serpillum, præter quod ramulis et folijs Origano simile est, in quantamcumq; altitudinem ad miniculo fultum, aut vicinis stirpibus innixum crescit, & quandoque ex Ocymo per nimiam siccitatem mutato gignitur: alterum verò non serpit, et folio est Ruta, id est, Hyperici aut Cētaurij minoris (vt alibi ostendimus) longiore. Serpillum verò vulgare humile est, frutices non conscendit, ex Ocymo non prouenit, & folijs est, multo quàm Hyperici aut Cētaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, folijs similibus. Ex his Serpillū vulgare, non Serpilli veterum aliquam speciem, sed Saxifrangam Dioscoridis esse, palam est. Saxifrangam enim, ait, esse herbam Thymo similem, in petris nascentem. Serpillum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non rarò in locis petrosis reperitur: propter eam siquidem quam cum Thymo similitudinem habet, syluestre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA Dioscoridis de Saxifraga sunt. Σαρξίφαγον, Saxifraga, οἱ δὲ σαξίφραγον, οἱ δὲ ἐμπετρον: ῥωμαῖοι σαξίφραγα, δάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φύμενος, θυμῶ ἐμφεγής. hoc est, Sarxiphagon, alij Sarxiphangon, alij Empetrum, Romani Saxifraga, frutex est surculaceus in petris & asperis locis nascēs, Thymo similis. Exemplaria quedam ἐπιθυμῶ ἐμφεγής legūt, sed emendatiora θυμῶ habent.

Locus Dioscoridis restitutus.

FACULTATE autem Serpillum vulgare calidum et siccum est, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menses euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocat.

EADEM ferè de Saxifrāga Dioscorides memorie prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; strāguria prodest: singultum sedat: calculos vesicæ frāgit: et vrinā cit.

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE,
THEOPHRASTO ET ALIIS.
CAP. LXXXIIII.

SERPILLUM Dioscoride auctore, duorum est generum: hortense & sylvestre.

HORTENSE coronarium est, & odore Sampsi-
chum refert: folia habet et ramulos Origani similia, multo
candidiora; iuxta sepes relictum procerius assurgit.

ALTERUM non serpens sed erectum, ramulos emit-
tit tenues surculosos: folijs refertos Rutæ similibus, angu-
stioribus tamen, oblongioribus, durioribusq;: flores gustu
acres, odore suaues: radix inutilis. Nascitur in petris effica-
cius, & magis excalfaciens satiuo.

THEOPHRASTVS de historia stirpium, lib. 6.
Serpillū tradit ex suffruticibus esse, lignosis ac coronarijs:
ac ramis & folijs tota sua natura odoratum, veluti Hele-
nium & Sisymbrium; apud nonnullos etiam Thymum pe-
nitus redolere: summæ terræ adherere; radice multifida
torridaq; peculiarem illi auctione germinum; quippe cum
in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum ad-
miniculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati,
atque aquæ paucae indigum: nasci ex Ocimo per immodi-
cam siccitatem degenerante; lib. de causis quinto, Ocimo
videlicet ipso, minoris folij, sed odoris potētioris factō. Vnde
colligendum, Serpillum Ocimo esse odoratius & folijs mi-
noribus.

SYLVESTRE Serpillum idem, quoddam esse ait,
quod deferentes ex montibus serunt, vt apud Sicyonē fieri
solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios
verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpillo scatere.
Sylvestre autem istud, à Dioscoridis sylvestri aliud est: sola
etenim

stenim cultura ab hortensi differt: veluti Theophrastus ipse ostendit ex montibus translatum seri referens.

DIOSCORIDI aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22. ubi syluestre ait serpere, satiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in syluestri euenit maximè in petris. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increfcit.

MEMINIT Serpilli Aelianus variæ historiae lib. 9. & ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locresium urbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easq; Rosis, Serpillis, alijsq; id genus floribus strauit. Vergilius tamen Bucolicôn ecloga secunda, Serpillum herbam esse manifestissimè testatur his verbis:

Testylis & rapido fessis messoribus æstu

Alia, Serpillumq; herbas contundit olenteis.

Ex quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quàm in agro reperiri, & non in in hortis seri potuisset.

SERPILLVM autem Græcis ἐρπυλλος ἢ ἔρπυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarium nominatum affirmat, vt verò Plinius Valerianus ab eisdem Laurio nuncupatur.

EXCALFACIT verò vsque adeò Serpillum, vt Galenus dicit, vt et menses & vrinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, vti Dioscorides addit, ad tormina, rupta, conuulsa, iocinoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

SATIVI Ocimi species magnitudine differentes duæ sunt vulgares, ambæ surculosæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidẽ folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma similia: minor verò minora: vtraque splendida, & dilute virentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurius purpurascens: semen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non absque adherentibus fibris: odor vtrique similis, nisi quod maioris, species quædam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

MATTHIOLVS præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoriæ prodidit, folijs Amaranti maioribus, longis, latis & crassis, Citreæ mali folijs similibus.

SERITVR Ocimum in hortis & in fœtilibus; celerimè, vt Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transit in Serpillum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Οκιμον, & per ω prima syllaba Ωκιμον Græci appellant; nonnulli etiam ὄκιμον: Latini Ocimum. Differt ab Ocymo quod ostendimus in Frumentorum historia, pabulis genus esse, & ad differentiam huius per υ secunda syllaba scribitur; tametsi & per υ, odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores Βασιλικόν, Latine Regium id est, quoque nominant: Officina, Basilicum: Germani, Basilgen, Belgæ, Basilicom; Galli, Basilic: Itali, Basilico,

Basilico, et quod minus est, Basilico gentile: pleriq; Basilicon Gariophyllatum hoc vocant.

OCIMUM autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est ut intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq; idoneum est.

DIOSCORIDES Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebetat; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed agrè conficitur: impositum verò cum polenta tenui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, & Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per se & cum vino Chio, oculorum doloribus. SUCCVS oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.

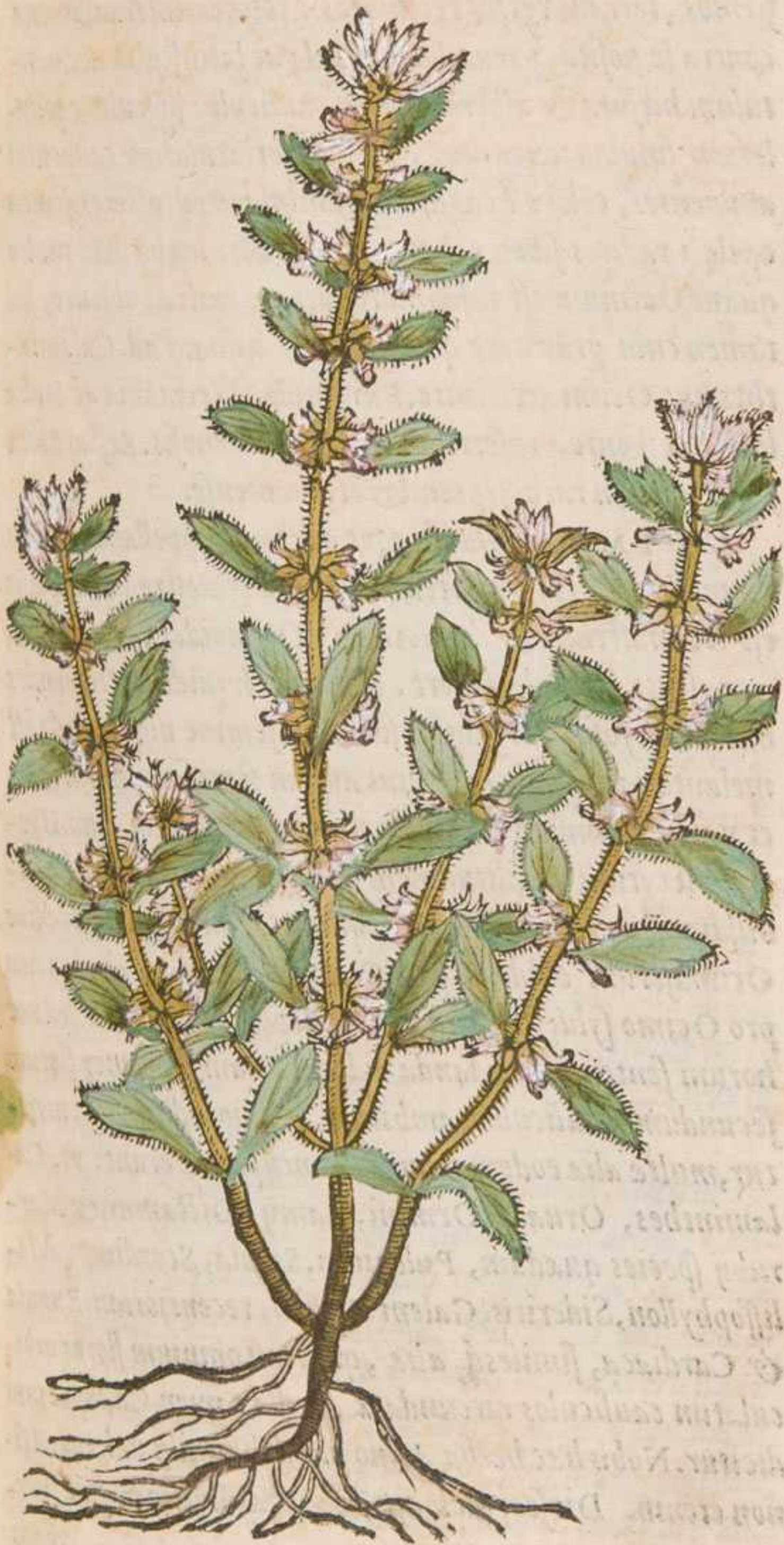
SEMEN potum prodest atram bilem colligentibus, suspiriosis, et vrinæ difficultate laborantibus: facit idē sternutationes frequentes, si per nares attrahatur: idē ipsa herba facit. Claudere autē oculos oportet, sternutatione urgente.

SUNT qui Ocimum vitant, & non edunt; eo quòd commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri adijciunt eos qui à Scorpione icti sunt, & ipsum comedunt, absque dolore permanere.

RECENTIORES, inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitiq; prodesse: semen cardiacis affectibus succurrere, animi mœrorē ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem letitiamq; procurare.

DE OCIMO SYLVESTRI VVLGARI
SIVE ACINO. CAP. XXXVI.

QVOD recentiorum plerique Ocimum sylvestre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares infirmos,

T

firmos, terram versus reclinatos: folia ex interuallis bina contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquantulum hirsuta & aspera, vti & cauliculi: flosculos è foliorum sinibus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpurascētes: semen exile: radices fibris coherentes. Odore herba hæc multo quàm Ocimum est infirmiore; vtpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuauis ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germaniæ ac Italia locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non raro Septembri etiam mense.

OCIMUM syluestre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum syluestre Plinio, alijs est Ocimastrum & ὄκιμοειδὲς. Ocimoides verò multum à præsentis herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyoscyami siliquis similes, semine nigro, quale est melanthij prægnantes: huius autem semina minima sunt, et vasculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoscyami cytini similitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam istam, non esse legitimum Ocimum syluestre siue Ocimastrum euidenter sit. Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo syluestri, sed pro Clinopodio habetur: sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur, multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruala, Ormini, Lamij, Dictamni, & Marubij species quedam, Pulegium, Saluia, Scordium, Melissophyllon, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesq; aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Acinon etenim Dioscorides ait, πόναν λεπτόκαρπον siue herba

Acinos.

ham tenuium sarmentorum, coronariam Ocimo similem sed hirsutiorem & odoratam. Cum qua descriptione praesens nostra satis conuenit.

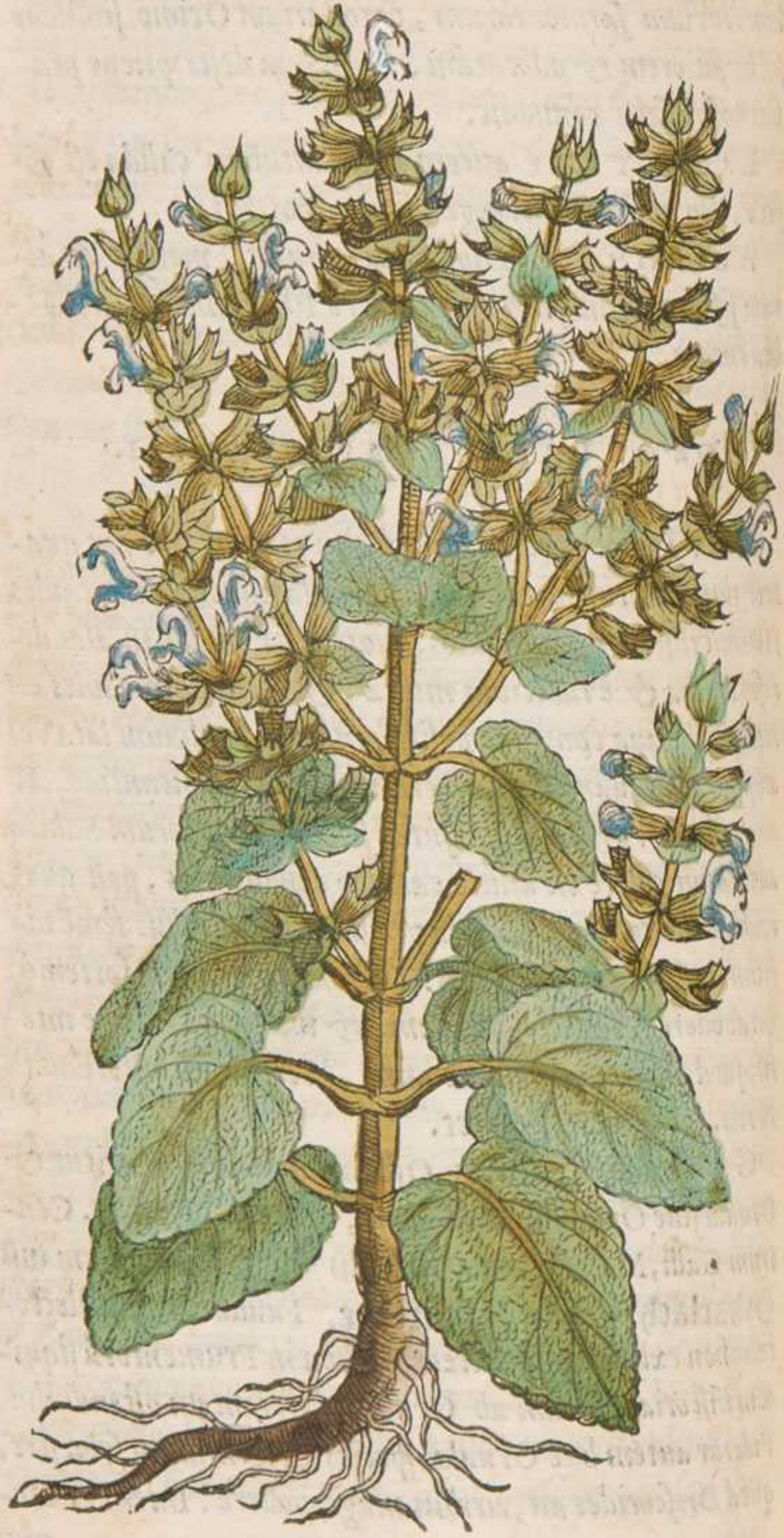
EACVLTA TE autem aliquantulum calida est & sicca, non absque adstringendi vi ac potentia.

ACINON verò Dioscorides tradit, menses & aluum sistere potum; impositum verò Phlygethla & erysipelata curare.

DE ORVALA. CAP. LXXXVII.

ORVALÆ species prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit crassos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuisos: folia & è radicibus multa, & secundum caules ex interuallis bina contra se posita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aspera, inaequalia, albicantiaq; ac nonnihil uti & caules hirsuta: flores forma florum Saluie aut Lamij, colore ex diluto ceruleo candicantes, post quos oblonga denticulata vascula pro siliquis, in quibus semē nigrum: radices verò fibrosas. Tota herba grauem fortemq; spirat odorem caput opplentem, & maturato semine interit, quod altero fit à satione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

GALLITRICVM Officinæ nuncupāt. Dicitur & Oruala siue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matrisaluia: à Gallis Oruale: à Germanis Scharlach: à Belgis Scharleye. Falluntur qui Alectorolophon existimant. Alectorolophon in Frumentorū siquidem historia multum ab Oruala differentem ostendimus. Videtur autem hæc Orualæ species, Horminum syluestre, quod Dioscorides ait, viribus magis pollere. Inter oēs ere-

nim Oruale ac Hormini species, nulla odore aut viribus hac potentior est.

ALTERA Oruale species, caules habet similiter quadrangulares, sed proceriores, bicubitales videlicet vel altiores: folia quoque aspera, nigriora tamen ac minora: flores similes colore purpureo rubentes: radices vti prioris. Odore hac minus præstat, omnino exiguo prædita: rara est. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim esse, sunt qui putent; eorum autem sententia quàm sit probanda, ostendet Baccharis descriptio, quam à subsequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ Oruale, caules quoque quadrangulosi & nonnihil hirsuti sunt: folia per ambitus serrata, Oruale prioris similia, sed minora: flores lutei: semen sufflavum nigricans: radix fibrosa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis seritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, sponte gigni fertur. Aestate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à plerisque appellatur.

POTEST his, & quarta addi species, quæ pro sylvestri Hormino à Fuchsio depingitur: cauliculi huic breviores, caterùm hirsuti quoque & quadrangulares: folia minora, oblonga, profundius incisa: flores cærulei: siliquæ per maturitatem deorsum nutantes: semen nigricans: radices similiter nigrae & fibrosæ. Fuchsius in Germania passim ait, omnia prata exornare, suaq; sponte in ijs nasci. Tèpore florendi cū superioribus conuenit. Oruale et Hormini hæc quoq; species, sed iners, et nullius facultatis esse videtur.

AT prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & sicca est ordine tertio; menses modo quouis sumpta mouet: secundas eicit: ceruisiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caputq; implet.

ANTHONIUS Mizaldus semen vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, et educēda ea, quæ in illos inciderunt: in oculū siquidē immissum, et multa reuolutione circa bulbū eius circumductū, tandem humore pręgnā, et tenuibus membranulis ac sordibus onustum elabitur.

DE HORMINO, CAP. LXXXVIII.

HORMINVM Oruale etiam quedam species est, sed reliquis minor. caules proxiat complures dodrātem aut pedem altos, angulosos similiter, subhirsutos: folia lata, rotundtuscula, subaspera, Oruala multo minora, Marrubij ferē similia, quorum quatuor aut sex superiora, purpureo nigra Viola colore, sed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: semen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti siliquis, quæ maturato semine radicem versus spectant: radicem longam, tenuem, non absq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum est, et aliunde in hortos illatum. Aestiuis mensibus florum eius productio; semen interea maturatur. Ορμινον Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.

CALIDVM autem, vt inquit Paulus Aegineta, Horminum est, mediocriter siccum et abstergens. Hormini semen, Dioscorides ait, putatū cum vino potum Venerem excitare: verū cum melle, argema et albugines oculorum depurgat: cum aqua impositum œdemata discutit & aculeos extrahit. Idem herba imposita facit. Galenus in libro de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus leuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiscet. Parum in seipso habet alimenti, vt quod mediæ inter Erysimum & Cuminum sit naturæ.

T 4

BACCHARIS, auctore Dioscoride, odorata et coronaria est herba, cuius folia *τραχέα*, id est, aspera, alias *δάσέα*, hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam et Verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, *τρασσοπέδας*, id est, iuxta adnatas propagines habens: flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices Veratri nigri similes, odore Cinamomi. Amat aspera et squalida loca. Gracili solo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαρις Gracè dicitur, aut *πάρχαρις* quasi *πάρχαρις*, ut plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, ut Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; statim videlicet, ut quosdā errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Bacchar, rusticum Nardum appellauerunt. Est enim alia herba sic cognominata, quam Graci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensam appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & ascriptitias voces reperitur, non minus horum error, quam priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, uti Plinius testis est, & ex vtriusque descriptionibus collatis euident. Proinde & perperam Officina Asarum, Asaram bacaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quòd inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperitur: aut quòd Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequaquam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarū Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si uti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarū autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

ASARVM odorata & coronaria est herba: caules Asarum Cra-
 eius geniculati: folia δασέα, id est, densa: flores purpurei: teuz.
 radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinamomo
 similis. Nascitur in asperis & squalidis.

Ex quibus verbis manifestum est, Asarum Crateuæ idem cum Dioscoridis Bacchari, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam, quod inter notha, etiam ascriptum reperitur.

MEMINIT Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga septima, & non modò coronariam eam esse stirpem ostendit, verum etiam fascini depulsoriam:

—— Bacchare, inquit, frontem

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

EST et Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomē habere potest. Nam, uti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes prisca Comœdiæ Poëta testis est.

CÆTERVM Baccharis, ut Paulus Aegineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, urinam & menses citat. Folia ipsius cum sint adstringentia, fluxionibus opitulatur.

BALSAMITA coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, folijs multum differentia: Maior videlicet et minor.

1 MAIOR caulibus assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi folijs ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in umbella coherentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul sarctis, compositi sunt; radices lignosae, durabilis naturae, non absque multis adherentibus fibris. Apud Belgas hortensis est, passimq; etiam ab olitoribus colitur. Aestiu mensibus aurei coloris umbellas promit.

GERMANI, *Frauwenkraut*: Belga, *Balsame* & earum officinae *Balsamitam*, ac *Balsamitam maiorem* nuncupant. Est tamen & alia *Balsamina*, quae et *Charantia* ac *Momordica*; item *Balsaminum* genere neutro, herba ab hac *Balsamita* differetes ac dissimiles. *Matthiolus* *Mentham Graecam* nominat: alij *Saluiam Romanam*; item herbam *Lassulatam*, *Costum hortensem*, *Mentham Saracenicam*, herbam *D. Mariae*. Sunt qui volunt *Panaces Chironium* esse. *Plinius* etenim, et *vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio* esse referunt *Lapathi*, floreque aureo, cuiusmodi haec herba est. Sed *Dioscorides*, & *Nicandri* interpretis testem citans *Theophrastum*, folio illud aiunt esse *Amaraci*: cuius folium *Balsamita* nequaquam simile est.

2 MINOR *Balsamita* colore, odore, sapore & flore in umbellis aureo, maiorem refert: cauliculos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profunde incisa;

incisa; comam aurei coloris, sed corymbos minores: radices
viti prioris. Rarior hæc est, nec alibi quàm apud cognitionis
herbarum studiosos reperitur. Floret eodẽ, quo præcedens
tempore. Balsamita haud dubio species minor est.

ITALI Giulam vocant: Valerius Cordus Mentham
Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham,
Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Mesues:
alij Dioscoridis Ageraton esse volunt. Eupatorium autem
Mesues idem cum Auicennæ Eupatorio est: vires etenim
virobique eadem: sed formæ descriptio in vtroque auctore
corruptissima: vt satis ostẽdunt Auicennæ exemplaria, cuius
posteriora ex Bellunensis correctione, à prioribus hoc loco
multum differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Diosco-
ridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgo Agrimo-
niam nominat: herba ea notissima est, cum qua Balsamita
minor, siue Giula similitudinis nihil aut perexiguũ habet.
Ageraton verò hanc herbam esse, non est quoque verisimile.
Nã Agerato folia Dioscorides tribuit Origani: at Origa-
ni folium subrotundum est: huius verò longum & serra-
tum, ab Origani forma multum differens; quod Giulam et
Ageraton dissimiles esse stirpes ostendit.

CÆTERVM Balsamita vtraque calida & sicca est
secundo ordine, cum amaritudine et adstringendi haud ob-
scura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conseruam
appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore
sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: crudos
humores ad concoctionem perducit. Prodest item Cacexia
aut Leucophlegmatia laborantibus, præsertim in initio; ac
omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen
non secus ac Santolina lumbricos et ventris tineas expellit.

REMB. DODONÆI
AD LECTOREM

EPILOGVS.

VANDO eam stirpiū quam
concepimus historiam non
elementorum serie, sed alia
methodo, per genera vide-
licet digerere, propositum
esset, amice Lector, omni
studio ac diligētia annisi su-
mus, stirpes ipsas in genera-
lissima quadam genera distribuere, ac per com-
munissimas differentias diuidere: diuisas in libros
aliquot disponere; singulis libris non modò vnus
generis, sed consimilium generum complures,
suo tamen quæque ordine congerentes. In vno
siquidem, flores herbasque coronarias, odoratas,
tum & umbelliferas coniungere curæ fuit: in alio
radices, *καθαρκτικὰς* siue purgandi vi præditas om-
nes excedentem qualitatem habentes, cuiusmodi
sunt deleteriæ & somnificæ, ac alias nonnullas.
In frugum historia, præter frumenta, legumina-
que, frugum vitia, palustres & aquatiles complexi
sumus. Proximus locus oleraceis relictus est: po-
sterior arboribus ac fruticibus. Concessa etiam
pars est, inconditæ multitudini, quæ ad prima illa,
commodè referri non potuit genera.

Sic autem digestam historiam, & iam olim
vernaculo Brabantorum sermone, nec non Galli-
co idio-

co idiomate editam, dudum in animo fuit Latinè conscriptam dare, sed dum impendentia negotia conatus nostros remorantur, nec integram mox absoluerè conceditur, proximum fuit per otium particulatim ipsam exhibere; vt in præfatione, frumentorum, leguminum, &c. historiè latius scripsimus.

ITAQVE & nunc non opus totum, sed denuò partem eius, florum videlicet & coronariarum, odoratumque nonnullarum herbarum, historiam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes, in coronas ac festa receptos, tum & reliquos, qui propter eam, qua placent gratiam in hortis seruntur colunturque, contraximus: perpaucis admodum exceptis.

FLORES autem nomino eas stirpes, quæ propter flores cõmendatæ ac gratæ sunt: veluti radices Theophrastus appellat, quarum præcipuè in radicibus vires sunt; herbas verò, in folijs eas habentes.

OMISSI autem & præteriti illi modo flores sunt, qui ad alia stirpium genera spectare videbatur: vt quam nostri Rosam Menapiam, siue Geldrensem nuncupant, Rhododendron, Rosa sera siue Hyemalis dicta, & tales pleræque, quæ ad consimiles, quarum species sunt, aptius referuntur.

ROSA etenim Menapia Sambuci aquatici siue palustris species est, floribus multiplicibus, & in globum mali magni magnitudine coactis, ab alia vulgari flores in umbellis faciente solum differens. Appellat hunc fruticem Valerius Cordus Lycostaphyllum, & vtramque speciem eleganter describit: feminam nuncupat, cui flores in umbellis; matrem multiplicibus flosculis, qui sterilis est.

RHODODENDRVM frutex similiter est, quæ inter flores numeratū nusquam obseruare cōtingit.

ROSA hyemalis aut potius Autumnalis, Maluæ satiua species est, quæ ad oleracea genera pertinet.

Anemone.

ANEMONES simili de causa prætermittæ; ex acrium etenim herbarum genere sunt, Ranūculis haud multum ab similes. Vnius tamen hic iconem addidimus, satiuae nempe siue hortensis à Dioscoride nuncupatae. Depingit Matthiolus tres aut quatuor satiuas, radicibus oliuis stantibus similes; folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam palustris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem vnius anni, oliuæ supinae ac iacenti similem, non nihil geniculatam; vetustiore verò, omnino nodosam, ex multis veluti oliuis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Syluestre eius speciem Theophrastus *λειμώνιον*, idest, palustre nominat. Floret hæc statim primo Vere. Fuchsius eam olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem vocitent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

H V I V S autem historiae editionem dum paramus, duarum ecce rarissimarum stirpium, & ad hanc operis partem pertinentium, ad nos icones dantur, Chrysanthemum videlicet Perunianum & Alphodeli palustris. Chrysanthemum Perunianum nobis communicauit integerrima ac honestissima domina Christina Bertolfia, à charissimo coniuge suo, clarissimo ac amplissimo viro D. Ioachimo Hop-

Hoppero Regis consiliario ex Hispania sibi mis-
sam. Asphodeli autem palustris, misit multis mo-
dis ornatissimus ac nobilissimus D. Carolus à S.
Audomaro, dominus de Dranoutre, vir non mo-
dò stirpium, verùm & historiæ animalium omnium
studiosissimus, idemq; peritissimus. Vtramq; au-
tem huic libro, coronidis vice addendam putavi-
mus. Nequaquam enim tam celebris & admiran-
dæ magnitudinis floris imago; aut tam peregrini
Asphodeli præmittenda videbatur.

E A D E M verò occasione & aliarum quarundam
rarissimarum icones adiuximus prius non editas;
vtpote Cirsiij, Campanæ Lazuræ à recētioribus ap-
pellatæ, Panici Indici, & cuiusdam speciei Panacis;
quas stirpes, licet ad hanc florum historiã nō per-
tineant, in notitiam tamē adduci incommodè ac-
cidere non potest. Stirpium siquidem cognitio-
nem augeri non modò pulchrum iucundumque,
verùm utile ac honestum.

E S T autem Chrysanthemum Perunianum an-
nua quidem, sed admodum procera stirps: flos
pulcher & insolutæ magnitudinis. In Peru, aliis-
que quibusdam Americæ prouinciis repertum fer-
tur. Satum Madritij apud Hispanos in horto Re-
gio, ad pedes vsque 24. adoleuit: caulem promit
rectum brachij crassitudine: folia latissima: florem
Chrysanthemo aliquatenus forma similè, sed am-
plissimum, Medius siquidem eius discus siue or-
bis pedem latitudine ad duas aut tres vncias ex-
cessit, singula verò ipsum orbiculariter ambientia
folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo
similia, sed maiora, auri luteo colore. Solem India-
num

Chrysanthe-
mum Peru-
nianum.

num, quòd Solis modo radiatus videatur, appellat. Visa hæc nobis stirps est in horto amœnissimo, ac variarum plantarum generibus refertissimo magnifici ac generosissimi D. Ioãnis Brancionis, viri stirpium varietatis studiosissimi, cuius liberalitate ac beneuolentia, non pauci flores huic historiæ accesserunt, qui aliàs non fuissent additi; vtpote quos temerè alibi, quàm in eius hortis, quærere fuisset. In huius dico horto, Chrysanthemum Peruniani stirps visa est, sed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit: folia aliquantulum aspera, eius quod in Hispaniis natum fuit multò minor: floris non nisi rudimentum apparuit, idque hyeme imminente; qua de causa ad perfectionem peruenire non potuit. Eadem verò stirps Patauij in Italia multò quàm in Hispania procerior facta fuit, ad pedes etenim XL. siue palmos Geometricos CXX. adoleuit; & florem quidem perfecit, sed semen ad maturitatem non perduxit, vt ab excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Patritio Patauino in simpliciũ palæstra exercitatissimo ac doctissimo accepimus; in cuius amœnissimo viridario enata fuit, qui etiã facultates huius cognoscere maximè curæ habuit. Nam pediculos foliorum teneros adhuc, pilisque derasis, in craticula decoctos, sale oleoque prius præparatos, esui suaves, & per quàm gratos esse, euidenti experimento cognouit; & similiter ipsos quibus floris foliola semenque insident calyces: quos & ipsius Cinaræ conis siue capitibus, delictiores suauioresque in cibo esse scribit, & non minùs, verùm amplius, *αὐτὸς τὰ ἀποδίσια*, ad quæ plurimum possunt, face-

re. Qua in re industria ac diligentia eius commendari ac laudari satis non potest. dignus certè est, quem omnes docti, ac simplicis Medicinæ studiosi venerentur ac colant: cum propter diligentiam & industriam, quibus in simplicium rarorum & peregrinorū facultatibus perquirendis utitur: tū vel maximè, quòd conatus multorum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant, ingenuè etiam adiuuare conetur, & quàm plurimùm non rarò adiuuet, eorūque studia multū promoueat. Veluti ex ipsius P. A. Mathioli cōmentariis omnibus notissimū est, qui ipsius Cortusi opera maximum incrementū & haud exiguum splendorem sumpserunt: uti pluribus locis Matthiolus ipse candidè testatum reliquit. Potuissent & idem quoque hystoriæ nostræ testari, si absoluere & ad finē perducere eas licuisset. Non pauca siquidem ab eo & rarissima & valde peregrina accepimus, quæ reliquis partibus, quibus seruantur, non exiguum auctuarium conferent, si aliquando eas absoluere ocium fuerit. Sed ad Chrysanthemum Perunianum excurrens redeat sermo. Existimari autem posset hic flos Plinij esse Bellio, si credibile foret, illa ætate Romæ vel visum, vel vilo modo agnitum; per ambitum siquidē luteus est, & plus quàm quinquaginta foliis, medius eius orbis cingitur. Talem etenim Plinius Bellionem esse, videtur innuere, lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, bellio patulicantibus quinquagenis quinque barbulis coronatur. Sed verisimilius Bellionem omnino alium & minorem fore, & fortasse eūdem cum Bellide; ut non pauci eruditi suspicantur, qui hunc Plinij

Asphodelus
palustris.

locum corruptum iudicant.

ASPHODELVS palustris folia promit pulchrè virentia, aliquantulum striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta & dodrãte breviora: caulem rectum pedalem, Asphodeli satis similem: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, veluti Asphodeli, minores tamen, colore è luteo pallentes: semen perexiguum in oblongis acuminatis vasculis: radix longa, geniculata, non absque fibris, serpit Graminis modo. Reperitur huiusmodi Asphodelus locis humidis ac palustribus in Ericeris, haud procul à Brugis Flandriæ. Æstivis mensibus floret. Anonymos vulgo est. Asphodeli esse speciem caulis cum floribus Antherico similis ostendit, tametsi folia Gladioli sint, aut Iridis. Et de his hætenus.

A τ in Florum historia, quid à nobis præstitum sit, qui æquum adhibiturus est iudicium, facile æstimabit. Nos vt in aliorum scriptis, sicubi veritati minùs nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis vtimur, ita in nostrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

FINIS.

INDEX HVIVS

LIBRI.

		A		
		pag.		
A Cinos		290	Barba hirci	232
Acoros		160	Barbarica	68. & 296
Acroscorodon		177	Basilicum	271
Acyron		79	Basilicum Satyrium	251
Adonidis flos		246	Bedeguar	102
Aegilops		177	Behen 72	Bellis 251
Ageratum	264. &	301	Bellio	309
Aglaophotis		118	Belvedere	39
Alabandica Rosa		102	Betonica altera	68
Alabastri		101	Betonica coronaria	ibid.
Alaudæ pes		57	Bifolium	230
Albucus		141	Blaptifecula	51
Alisma	77. &	79	Bolbocastanon	186
Allium caninum		179	Bolbonac	41
Alopecuros		34	Bubonium	259
Amarantum	93. &	260	Bucinum	51
Amarantus purpureus		91	Bulbine	177. & 179
Amaracum		270	Bulbonac	25. & 17
Amellus flos		259	Bulbus esculentus	179
Amethystos		86	Bulbus leucanthemus	182
Anemone	247. &	304	Bulbus sylvestris	187
Anthemis		237	Bulbus vomitorius	175. & 191
Anthemum	39. &	50	Bupthalmum	240. & 247
Anthera		101	Buzeiden	239
Anthericos		141		
Antirrhinum		84	C	
Antirrhinum sylvestre		87	Calathiana viola	34
Aphricanus flos		62	Calcatrippa	57
Aquileia		82	Calendula	59
Aquilina		84	Callionymos	136
Armenii flores		70	Caltha	59. & 61
Asaron Crateuzæ	296. &	297	Caltha Alpina	62
Asphodelus		139	Caltha Aphricana	64
Asphodelus bulbosus		144	Camomilla	237
Asphodelus luteus		142	Campana Rosa	102
Asphodelus palustris		311	Campanula	31. & 36
Aster Atticus		257	Canina Rosa	102
Astragilitis Iris		155	Canina sentis	ibidem
Aurelia		262	Canirubus	101
	B		Canis cerebrum	86
Baaras 119			Cantabrice	68
Balsamita			Caryophyllei flores	66. & 68
Baptifecula			Caryophyllei sylvestres	72
			Caryophyllus Indicus	64
			Cassia	

I N D E X.

Casia	275	Cynosorchis	209. & 223
Centrum galli	291	Cynospastos	119
Cepa agraria	188	Cynorhodon	102. & 126
Cerucaria	31	Cypirus Plinij	163
Chamæcyparissus	267		
Chamæ iris	154	D	
Chamemalum odoratum	242	Damasonium	77. & 79
Chamemalum Romanum	244	Damasonium Nothum	81
Chamemalum sylvestre	238	Delphinium	57
Chamemalum vulgare	235	Desiderium	76
Chaucetropa	57	Dichomenion	118
Chrysanthemum	253	Digitalis	40
Chrysanthemum odoratum	242	Digiti citrini	229
Chrysanthemum Perunianū	307	Dipcadi	175
Chrysis	264	Dulcisida	118
Chrysocome	262. & 264		
Cistus	107	E	
Cistus	110	Elichryson	260. & 262
Clauellata herba	18	Empetron	283
Cleonicon	273	Entaticos	223
Clinopodium	271	Equitis calcar	55
Cneorum	277	Eranthemum	244
Color ferrugineus	127	Eupatorium Mesuæ	301
Color Silis Attici	15		
Columnaris	39	F	
Coma	232	Ferrugineus color	127
Comosandalos	124. & 130	Flores Armerij	70
Concilium	40	Flores qui dicantur	303
Condisi	76	Flos Adonidis	246
Consecratrix	150	Flos Aphricanus	62
Consiligo	249	Flos Caryophylleus	66
Consolida media	257	Flos Creticus	76
Consolida minor	256	Flos Constantinopolitanus	74
Consolida Regalis	57	Flos Cornicis	74
Constantinopolitanus flos	74	Flos Cyanus	50
Cornicis flos	74	Flos Cyanoides	55
Corymbe	46	Flos frumentorum	52
Costus hortensis	298	Flos Hierosolymorum	76
Cotula alba	240	Flos Indicus	64
Cotula fœtida	238	Flos Iouis	45
Cotula lutea	241	Flos Micaucalus	50
Crocus	168	Flos Petilius	64
Cuminum sylvestre alterum	59	Flos pothus	76
Cyanoides flos	55	Flos Regius	55
Cyanus flos	50	Flos Rosa	101
Cyanus minor	52	Flos Solis	112
Cyclaminos tertia Plinij	139		
Cyix	177	G	
Cynapauis	104	Gallitricum	291
Cynobatos	103. & 104	Geminalis	294
		Genicularis	46
		Gilarus	285
		Githago	50
		Gith ex segete	ibidem
			Giula

I N D E X.

Giula herba	301		
Gladiolus	161		
Gladiolus fegetalis	163		
Gratia Dei	111		
		H	
Hastula regia	141		
Helianthe	111		
Helianthemum	ibidem		
Heliocalis	113		
Helleborastrum	250		
Hemerocallis	134		
Herba casta	118		
Herba clauellata	18		
Herba D. Mariæ	298		
Herba lasulata	ibidem		
Herba siminina	86		
Herba Trinitatis	18		
Herba tunica	68.72. & 77		
Hieris	150		
Hieribulbus	168		
Hirci barba	232		
Horminum	294		
Horminum syluestre	291		
Hyacinthus	124. 151. & 171		
Hyacinthus non scriptus	171		
Hyacinthus scriptus	124. & 127		
Hyacinthi spurij	175		
Hyacinthus orientalis	172		
Hypocistis	107		
		I	
Iacea	18		
Ianthina vestis	14		
Iasione	39		
Idæus dactylus	118		
Inguinalis	259		
Intubum agreste	48		
Iouis flos	45		
Iris	146		
Iris Astragalites	155		
Iris bulbosa	166		
Iris carulea	149		
Iris illyrica	153. & 155		
Iris lutea	149		
Iris syluestris	156. & 157		
Iris syluestris lutea	158		
Iris tenuifolia	152		
Iunenis Rosa	123		
		K	
Keyti	21. & 23		
		L	
Ladanon			110
Lanaria			74
Lasulata herba			298
Lauandula			275
Laurio			285
Lectipes			273
Ledon			110
Leo			86
Leouftomion			ibidem
Leucanthemum			237
Leucanthemum odoratū			241
Leucoion album			19
Leucoion bulbosum			21. & 199
Leucoion luteum			21. & 23
Lilialis			150
Lilium			121
Lilium agreste			135
Lilium caruleum			36
Lilium conuallium			136
Lilium non bulbosum			132
Lilium luteum			134
Lilium marinum			135
Lilium purpureum			124
Lilium syluestre			130
Linaria			89
Lingua ceruina			163
Lirium			168. & 192
Lucernula			45
Lunaria			27. & 118
Lunaria Græca			27
Lunaris			118
Lupi			151
Lychnis coronaria			43
Lychnis fatiua			45
Lychnis syluestris			46
Lychnitis			43. & 45
Lycopersium			45
Lycoftaphylos			305
Lyron			79
		M	
Maiorana			268
Mariana Rosa			45
Mariana Viola			27. & 29
Martagon			112
Marum			268. & 275
Mater violarum			14
Matricaria			240
Matrifalua			291
Medion			29

I N D E X.

Melandrium	241	Pothus flos	76
Melanthium ex Tritico	50	Pranestina Rosa	102
Menion	118	Pseudo acoros	158
Menogenion	118	Pseudo Asphodelus	141
Mentha corymbifera	301	Pseudo iris	158
Mentha Græca	298	Pseudo Melanthium	50
Mentha Sarracenicæ	ibidem	Pseudo Narcissus	198
N		Pseudo orchis	230
Narcissus	188. & 190	Pulegium montanum	282
Narcissus fucifolius	195	Pytion	177
Narcissus luteus sylvestris	197	R	
Narcissus Marcelli	194	Radix Naronica	150
Narcissus medio luteus	188	Radix nautica	161
Narcissus medio purpureus	188	Rapum sylvestre	27. & 30
Nardus Italica	275	Rapunculum	33
Nardum rusticum	296	Rapunculum alopecuron	34
Naronica radix	150	Regius flos	55
Nautica radix	161	Raphanitis Iris	153
Nigellastrum	48	Rhizotomos Iris	ibidem
O		Rhododendron	294
Ocellus	68	Rosa	94
Ocimum	48. & 290	Rosa canina	102. & 109
Ocimoides	48. & 273	Rosa cæli	45
Ocimum	286	Rosa dominarum	45
Ocimum sylvestre	288	Rosa dunensis	103
Oculus bouis	240	Rosa fatuina	118
Oculus Christi	45	Rosa Græca	99
Opalis grata	86	Rosa hyemalis	304
Ophris 230	Orchies 209	Rosa lunonis	129
Orminalis	223	Rosa pampinula	103
Ornithogalum	182. & 184	Rosa Menapia	303
Ornithogalum Ruellij	186	Rosa spineola	102
Orontium	87	Rosa syluatica	109
Oruala	291	Rosmarinus coronarius	274
Osiris	39. 91	S	
Othonna	64. & 65	Salvia Romana	298
Oxyacantha	103	Sampsychem	269. & 270
P		Santolina	265
Pæonia	113	Saponaria	48. & 77
Palma Christi	227	Saxifrangon	283
Panaces Chironium	298	Satyrium	207. & 223
Panion	223	Satyrium basilicum	225
Parthenium	240	Saxifraga	283
Pedua	64	Scarlata	72
Petilius flos	ibidem	Scarlea	291
Perpenfa	296	Sclarea	ibidem
Pes alaudæ	57	Scorzonera	232
Phlogion	18	Selenion	118
Phyteuma	39. & 87	Selenogenion	ibidem
Pneumonanthæ	36	Semen sanctum	267
		Semen	

		I N D E X.		
Semen contra lumbricos	267	Tulipa		204
Serapion	223	Tunica herba	V	68.71.&77
Serpentaria	235	Vaccinium		15.&174
Serpillum	284	Veneria radix		161
Serpillum vulgare	281	Venuſta minor		16
Seranium	177	Veratrum nigrum		147
Silis Attici color	15	Veronica agreſtis		71
Singenuana	161	Veronica altera		61
Sifyntrichium	164.&177	Veronica coronaria		ibidem
Sol Indianus	308	Viburnum		101
Solſequium	61	Victorialis rotunda		163
Spongiolæ Roſarum	102	Victorialis longa		ibidem
Sparanium	256	Viola alba		129.&13
Spatula	151	Viola alba bulbosa		199
Spatula foetida	155	Viola autumnalis		36
Spica	275	Viola Calathiana		34
Stœcas	278	Viola flammea		19
Stœcas citrina	262	Viola hyemalis		21
Superba	69	Viola latifolia		25.&16
	T	Viola Mariana		17
Tanacetum Perunianum	64	Viola Martia		14
Taura	46	Viola matronalis		13
Testiculus canis	109	Viola nigra		13
Testiculus hirci	216	Viola parietina		15
Testiculus Morionis	213	Viola peregrina		21
Testiculus odoratus	223	Viola purpurea		14
Testiculus Serapias	216	Viola Saxatilis		13
Thlaſpi Crateuæ	27	Viola tricolor		17
Thryallis	43.45.&52	Violaria		14
Thymum	280	Viperina		235
Thymum ſylueſtre	283	Vnguentaria		161
Thyrſus	79	Vnifolium		137
Tinearum	262	Vrinalis		91
Tora	46	Vuularia		31
Tota bona	291		X	
Tragopogon	232	Xyris		156.&157
Tragorchis	216		Z	
Tricolor Viola	17	zophyron		271
Trifolium Satyrium	207			
Trinitatis herba	18			

ERRATA.

Pag. 13. lin. vltima. in ſingulis, flores 18. 30. odore, vere 38. 15. ſu-
petiores, flores prioris. 64.7. Perunianum. 86. 17. ἰσπαρολιέων. 88. PHI-
TEVMA. 129. 4. Phœbus. 161. 23. rubente ſplendentes. 166. 13. elegantis.
25. & forma floris. 177. 12. acroſcorodou. 184. 19. Ornithogalon.
28. Cachryos. 188. 23. bulbos. 24. aut odore. 207. 19. τριφυλλια.
208. 4. Opifthotonon. 226. SATYRIUM BASILIC. PRIMVM.
273. 23. Ocimoides. 303. 29. Lycostaphylum.

INDEX GRÆCARVM

VOCVM.

A		E	
Αγλαοφάλις	pag. 118	Ελεΐοχρυσον	162
Αγρικασανον	187	Ελίχρυσον	260
Αδωναιος	45	Εμπέτρον	283
Αιμέλιον	118	Επιπλος	285
Ακτιος	290	Ερυθρόνιον σατύριον	207
Ακρος	161	H	
Ακυλάιον	45	ήμεροκαλλίς	126. & 134
Αμαρακόν	270	ήμεροκαλάλαχτον	135
Αμαραλίον	93. & 260	ήρανθεμον	217
Αμάδυσος	86	Θ	
Αναλίριον	163	Θαυμαστός	150
Ανέριον	86	Θελπίδη	ibid.
Ανθεμίς	237	Θεοδόσιον	118
Ανθεμον φυλλᾶδες	50	Θρυαλλίς	43. & 45
Ανθεμικός	141	Θύμος 280	θύσος 79
Ανθεμίων τῶν ρόδων	101	Θύσιον	280
Ανθίριον	86	I	
Ανθικαθάρον	135	ιασιώνη	39
Ανθός 192	ἄριον 163	ιδᾶιος δάκτυλος	118
Ανθραπίκος	259	Ιερακοπόδιον	48
Ασφιδελος	141	Ιερίς 150	ιέρβολος 168
Αλκιον	48	Ιον	14
Αυλογενές	192	Ιον πορφυροῦν	ibid.
Αφροδίσιας	161	Ιρίς 150	ιρίς ἄγρια 157
B		K	
Βάχαρις	296	καθαίρον	150
Βαλλάριον	45	κακός 157	κακίος ibid.
Βασιλικόν	186	καλλέριον	123
Βεπτικῆ	68	κάμαρος	58
Βοβοκάσανον	187	καρπός 89	κάσια 277
Βολβίη	177	κέσρον	68
Βολβος ἀμαρικός	135	κεφάλια τῶν ρόδων	101
Βολβος ἐμελικός	192. & 195	κίσος ἢ κίστος	109
Βολβόπιον	259	κίσσαρον	ibidem
Βουκράτιον	86	κλινοπόδιον	273
Βούφθαλμοι	247	κομή	232
Γ		κομισάνδαλος	130
Γαμοπίδιον	45	κυρύμβιον	45
Γλυκυσίδη	118	κρινάθρονον	123. & 135
Γαγγύλη ἄγρια	30	κρίνον	121
Δ		κρίνον ἄγριον	135
Δελφίον	57	κρίνον πορφυροῦν	127
Διάχυσις 58	διάχυτος ibid.	κρινόπιον 121	κρίνιον 58
Διός αἰθός	45	κρίκος	170
Διχαμίνιον	118		κίσιος

*Hic liber nihil habet Romane Ecclesie fidei
contrarium, aut Reipub. offensuum.*

*Quod attestor Sebastianus Baer, Delphius,
insignis Colleg. Eccles. S. Marie Antuerpiens.
Plebanus.*

